GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

Upsala Univ. Bibliotek

Sver.
Svensk lit.
Romaner

1837.

PÅ FRÄMMANDE BOTTEN.

TRE BERÄTTELSER

AF

JAC. AHRENBERG.

(Vignetterna tecknade och komponerade af W. A.).

ETT KONSTNÄRSLIF.
VISSÅNGAREN.
GÉNÉVIÈVE.

HELSINGFORS, 1880.
G. W. Edlunds förlag.

HELSINGFORS,
Finska Litteratur-sällskapets tryckeri, 1880.

I.

ETT KONSTNÄRSLIF.

ofantligt brådtom. De tycktes knappast ha tid att lyfta på hatten åt hvarandra. Man kunde i deras anleten se, hvad deras hjernor arbetade med — kalkyler.

Desto skarpare stack en ung man af mot den brådskande mängden, der han sorglöst och makligt promenerade fram längs gatans körbana. I det unga, vackra ansigtet kunde man se ett öfvermått af sorglöshet och ett visst drömmeri, som om han icke riktigt varit med i den verd, i det lif, der han nu rörde sig. Då någon af de förbiilande snuddade vid hans person, eller i brådskan stötte till honom, tycktes han knappast gifva akt derpå, lika litet som på deras „I beg you pardon". Den unge mannen var klädd i en särdeles elegant svart drägt, sådan den begagnades under Georgarnes tid, det vill säga i mycket påminnande om den drägt, som under Ludvig den 16:s tid bars i Frankrike. En filthatt med från trenne sidor uppvikna brätten, en lång väst, en rock, fodrad och delvis stoppad, samt åtsittande knäbyxor; händerna gömdes nästan i de vida spetsmanchetterna. Dock, den stora revolutionen, som just under denna tid höll på att bryta ut i Frankrike, hade också tryckt sitt kännetecken på vår hjeltes drägt och tournur. Han hade kring halsen en stor duk, vårdslöst knuten i en väldig rosett, hans rock hade uppslag och krage och hans välformade vador gömdes till hälften i blanka högskaftade stöflor. Men framför allt, vår man bar ingen peruk med stångpiska och bandros i nacken, som skulle ha dolt hans vackra bruna hår. Han vandrade långsamt fram längs den folkuppfyllda gatan, vek så af på en liten mörk gränd och kom genom en port, eller rättare öfverbygd del af gatan, till en af dessa små öppna platser, dem vandraren än i dag till

sin öfverraskning då och då finner mellan Citys torn-höga svartnade hus. Vid „Eremit Markt“, så kallades den lilla platsen, rådde tystnad och stillhet. Hit hördes bullret från de omgifvande gatorna endast som dånet af en aflägsen fors. Midt på platsen stodo tvenne höga popplar på hvar sin sida om en liten brunn. I popplarnes grenar qvittrade några sparfvar. Det lilla torget omgafs af höga, tre till fem våningars hus öfver hvilkas spetsiga tak eftermiddagens sol nyfiket tittade in, belyste en del af Eremit-Markts gamla byggnader och lemnade en annan del i en dunkel, saftig skugga. Några af husen kring torget tycktes vara obebodda; ödslighet och unkenhet dunstade, så att säga, ur de gamla neddammade murarne och de ogenomskinliga fönstren, der spindlarne hängt upp sina nät som gardiner. Andra åter hade hela, rena spegelglas, blankpolerade messingshandtag och gångjern, medan engelsk renlighet lyste fram öfverallt. Vår unge man gick fram till ett af de äldsta, ruskigaste husen, och klappade på porten, som genast öppnades. En gammal, skrumpen gumma steg ut ur den mörka förstugan. Hon höll handen öfver ögonen, för att icke bländas af solljuset.

— Jaså, ni Mr George Morland! Välkommen! Jag har hela eftermiddagen väntat på er. Jag var viss på, att ni skulle komma i dag. Vädret är alldeles utmärkt, och min rheumatism ....

— Se så, sade den unge eleganten, som fruktade att den gamles rheumatism skulle bli ett för henne alltför intressant ämne, se så, skynda er, fru Bratts, ni ser att ljuset är alldeles förträffligt.

Mrs Bratts steg åter in i den skumma förstugan och drog fram i ljuset ett staffli, ett målareskrin och en tafla, hvilket allt hon bar ut till brunnen på torget.

George Morland följde med. Han satte sig på kanten af brunnen, löste spetsmanschetterna från sin fina svarta drägt, drog tafla och staffli till sig, tog fram penslar och färger, och började på med sin målning. Fru Bratts stod på vederbörligt afstånd och betraktade taflan. Hon höll sina händer hopknäppta i förklädet och blickade medlidsamt på målaren och taflan. Synbarligen fann hon det minst sagdt besynnerligt, att en så fin herre skulle sysselsätta sig med något så simpelt och barnsligt, som att måla bilder. Och sanningen att säga, så hade hon mer än engång just derför i sitt sinne tviflat på om Mr George Morland var en riktigt fin och förnäm herre. Der hon nu stod bakom målaren sade hon emellertid intet, utan skakade endast betänksamt på hufvudet, hvilket betydde ungefär så mycket som: förnämt folk har sina nycker, dem ingen förståndig menniska kan bli klok på.

Men vi lemna mor Bratts i hennes reflexioner öfver målarekonsten, hvilka dessutom snart nog afbrötos af ett buller från huset der hon bodde, och dit hon nu under utrop „katten, katten!“ skyndade så godt hennes rheumatism det tillät.

Låt oss betrakta den tafla och den modell, som George Morland sysslade med. Vare det genast sagdt, att både kopian och originalet voro af en förtjusande skönhet. Taflan är en porträtt-vy af torget. Der ha vi till höger det gamla, svartnade massiva tornet, med sina blekgröna fönsterluckor, sina kajor och dufvor, som söka skydd i kapitelens och ornamentens löfverk. Mot tornet lutade sig ett gammalt, rödt tegelhus, med spetsigt skiffertak, hvilket afslutades med tvenne spiror s. k. giruetter, prydda med heraldiska odjur. I husets nedersta våning var anbragt en väldig genom-

gångsport. De stora qvaderstenarne, som omgåfvo porten, voro rikt skulpterade i en fantastisk ornamentik. Genom porten såg man i fjerran mellan murar och utsprång en glänsande punkt. Det var Themsen. Till venster om porten höjde sig ett trevåningshus, ett mönsterverk i Elisabethstil, en romantisk blandning af gothik och renaissance, hvilket förlänade det lilla huset en karaktär af förnämhet och anor. Öfver det hela hvälfde sig höstens himmel klar och högblå. Det var som om sommarens sol, innan den vek för dimmor och köld, ännu engång ville sprida sin glans och sitt ljus i all sin strålande fullhet och klarhet, till en erinran om den ljufliga tid som varit. Mr George hade i öfverensstämmelse med den vemodiga skönhet, som hvilar öfver äfven den friskaste, härligaste höstdag, målat som staffage till sin tafla några små figurer, en riddare som på sin frustande stridshäst vinkar sitt afsked åt en ung flicka, hvilken ifrån fönstret af det ofvannämnda vackra huset åt den bortfarande kastar en blomma.

Vår hjelte målade en stund med berömvärd ifver på den nästan färdiga taflan. Snart nog fästes dock hans uppmärksamhet af något, som gjorde att penseln föll från hans hand; han tycktes betagen endast af *en* känsla. Med ett uttryck af lycka och vällust njöt han af den sång, som frisk och klar lik en vårbäck klingade ut genom det öppna fönstret från det lilla aristokratiska huset. Det var en af dessa röster, som utan volym och utan skola, verka på en och hvar, åt hvilken det blifvit gifvet att förstå de hemligheter, som döljas i tonernas verld. Rösten talade om renhet och oskuld, om ett hjerta, ännu oberördt af lidelsernas stormar. I den på sina ställen kan-

tiga och hårda tonen fanns något af den gamla kyrkosångens stelhet och köld, men på samma gång allt det kyska, det rena och sköna, som i denna verkar på oss med onämnbar tjusning. Ett skickligt accompagnement på luta gaf det hela den afrundning, som den ungdomliga rösten ännu saknade. Målaren försjönk i drömmar. Allt hos honom tycktes liksom koncentrera sig för att rätt uppfatta, att icke förlora en enda ton af den vackra balladen.

Sången var slut. Han tog åter ifrigt till sina penslar och märkte icke, huru den unga flickan, som nyss sjungit derinne, trädt till fönstret med lutan i sin hand. Vid lutan var bundet ett blått sidenband, som behagligt vajade för draget i fönstret. Der hon stod klädd i sin hvita drägt med det vackra guldgula håret fritt kring axlarne, den ena armen behagligt stödd mot lutan, allt omramadt af det halft göthiska fönstrets rika ornering, förde hon tanken ovilkorligen till dessa sköna, okonstlade gestalter af englar och helgon, som medeltidens konstnärer älskade att framställa i bön, i åkallan, i heligt samlif med en högre verld. Den nedgående solens sista strålar gåfvo ett underbart ljus åt den vackra taflan. Också tycktes den unge målaren, när han blickade upp från sin tafla, betrakta det hela mera som en vision, en uppenbarelse än en bild ur verkligheten.

Aftonens vind hviskade i popplarnes kronor och lekte med den unga flickans blonda hår; den lossade det blå, vajande bandet från lutan, och buret af fläktarne sväfvade det långsamt ned. Vår målare vaknade genast till lif och verksamhet. Hastigt lade han bort penslar och palett och skyndade sig att taga upp bandet, hvilket nu skälfvande, som om det känt obehag

och plåga, låg på gatans stenar. När Mr George åter reste sig upp, var fönstret tomt, visionen var försvunnen. Han tog i bandet, han kände på det för att öfvertyga sig om, att hvad han nyss sett varit en verklighet. Då ingen syntes i fönstret, stack han hastigt bandet i sin barm, men hann det oaktadt läsa det namn, som i silfver var broderadt derå: „Martha“. Han skyndade åter till sina penslar och sin palett och började ifrigt att packa in dem.

Åter blickade han upp mot fönstret och se, der stod en annan qvinna, vacker äfven hon, i sin lefnads högsommar, med yppiga, fylliga former och ett rikt mörkt hår. George tyckte att hon log emot honom. I detsamma gömde sig solen bakom Londons kupoler och tak; det lilla torget tycktes honom kallt, ödsligt och mörkt, sedan solljuset bleknat och sången tystnat. Han lade in sina penslar och färger och var just i begrepp att gå, då en medelålders herre från en af gatorna nalkades till platsen. Den nykomne gick rakt emot vår målare, helsade artigt på honom och frågade, om det var tillåtligt att se på hans tafla.

— Ja Sir, svarade George.

Den okände betraktade taflan och sade halfhögt: vacker, superb, mycket vacker, hvarefter han vände sig till George, och frågade, om taflan var till salu!

— Ja Sir, svarade målaren, men den är icke färdig ännu. Tillåter ni, att jag afslutar den för eder räkning?

— Nej, min herre, det behöfs ej. Sådan den är, behagar den mig och jag är rädd att den, mera utarbetad, förlorar just det, som jag älskar hos den. Huru mycket begär ni för den?

— Åh ja, jag har ej så noga tänkt derpå ännu. Hvad tycker ni sjelf, att ni vill ge för den? Ni tyckes vara kännare — bjud ett pris.

— Jag bjuder er tjugu pund.

— Åh, min herre, det är alldeles för mycket.

— Nåväl, ni antager priset? Tillåter ni mig att nu genast....

— Jag tackar er, min herre, men hvart får jag skicka taflan.

— Besvära er icke dermed, min herre. Jag bor i huset der — och han pekade på huset, i hvars fönster målaren nyss sett de begge qvinnorna.

— Tillåt mig åtminstone att bära taflan till er port!

De begge herrarne följdes åt öfver torget, hvarefter de med en artig bugning skildes. Målaren vek in hos Mrs Bratts och gaf åt den djupt nigande frun en rundlig drickspenning, hvarefter han, gnolande på sången, som han nyss hört, vandrade nedåt Themsen. Då och då klingade han med guldmynten i sin ficka, och vid detta accompagnement blef hans gång lätt och glad och hans anlete ljusnade.

— Jag undrar just, hvad Mrs Pull, konsthandlarfrun, skulle säga, om hon visste, att jag gjort affärer på egen hand — tänkte han för sig sjelf — hon som påstår, att jag aldrig skall kunna förtjena en shilling utan hennes bistånd. Tjugu pund! Jag skulle kunna betala den gamla draken i ett enda tag. Men nej, jag skall reta gumman, vänta skall hon få, vänta skall hon!

Han gick under tiden raskt fram ned till Themsen.

Nära stranden af Themsen fans ett hus, hvars fot badades af flodens böljor, likasom i allmänhet ännu

i dag, men isynnerhet under sjuttonde seklet husen i London voro byggda ända ut i flodens vattenlinie. Huset hade vid köp, skiften, reparationer och nybyggnader städse blifvit vanlottadt och var nu af ett ytterst ålderdomligt, nästan förfallet utseende. I dess nedersta våning fans ett kafé eller utskänkningsställe, som till minne af det förhatliga Nordamerikanska kriget och såsom en opposition mot regeringens politik bar det ståtliga namnet „Hell Amerika“; ett namn som i tiden skaffat det otaliga kunder, hvilka här visat sina regeringsfiendtliga åsigter genom att tömma stora qvantiteter plommonbränvin, gin och porter. Ja, det gick en legend i värdshuset, att tillochmed Fox, den store Fox, ministern, vid „Hell Amerikas“ blanka tennskifva tömt ett glas porter med utropet „Hell Amerika!“ Dock påstodo några att detta „Hell Amerika!“ gällde värdshuset, dess porter och dess vackra värdinna, icke landet på andra sidan oceanen. Huru det verkligen förhöll sig med den saken är svårt att bestämma, men säkert är emellertid, att värden lät i tennskifvan insänka en liten silfverplåt, der år och datum för denna den store Fox' märkvärdiga handling funnos ingraverade. Morland stannade vid det historiska värdshuset. Synbarligen var han tveksam, huruvida han skulle träda in eller ej. Han skramlade med penningarne, guldets klang tycktes afgöra hans tveksamhet; med ett „hon skall få vänta“ steg han in i utskänkningsrummet, som genom en manshög panel och derofvan ett vackert trägaller delades i tvenne delar. I det yttre mindre rummet satt värdinnan vid sin disk; hon var en välmående dam, som en gång i tiden måste ha varit af ett intagande yttre. Morland sökte upp åt sig en afsides plats vid ett fönster, som vette inåt

en mörk, trång gård. Medan han väntade på sin middag, ritade han på bordets marmorskifva. Der skola vi lemna honom ett ögonblick, medan vi orientera oss i den lilla källarsalen och närmare betrakta dess publik.

Kap. II.

— — — — — — — — Nå väl,
Du ringa man, du lyckliga, ligg stilla.
Det hufvud som bär kronan ligger illa.

Shakespeare.

Natten förgick under sång och skämt,
Och vinet smakade bättre alltjemt.

Skottsk visa.

Emellan åren 1780 och 90 rådde i hela England en häftig gäsning och agitation. Konung Georg III hade inom dessa tio år bytt om den ena ministern efter den andra. Vid alla dessa förändringar vann folket egentligen ingenting. Ministrarne representerade sällan eller aldrig den verkliga folkviljan, endast partierna. Ja, tillochmed idéer och grundsatser hade föga del i dessa ministerutnämningar, endast personer och politiska lidelser kommo i fråga. Det var de begge partierna Wighar och Torys, som stridde om magten. Än var det det ena, än det andra partiet, som ryckte statens roder till sig, än en Rockingham, en hertig af Grafton, än Sehlburn, North eller grefven af Chatam. Partierna förföljde hvarandra med ömsesidig bitterhet. Pamfletter, nidvisor och karrikatyrer skrefvos och teck-

nades på båda hållen. Hela Londons och en stor del af Englands befolkning var delad i tvenne partier, som med häftighet och lidelse försvarade sina åsigter och sina partigängare ex professo. Denna oenighet och bitterhet partierna emellan drefs till sin spets ju mera det förhatliga kriget mot Amerika drog ut på tiden. Detta krig var aldrig populärt hos det engelska folket, hvars sunda förstånd, rättskänsla och stolthet icke kunde försona sig hvarken med kriget, eller det sätt, på hvilket det fördes. De engelska vapnens segrar eller nederlag höjde visserligen icke hvarken Englands glans eller fläckade synnerligen dess gamla ära, ty striderna der bortom oceanen utkämpades till stor del af legda Hannoveranska och andra tyska trupper. Dock gaf sig oviljan mot kriget likväl tillkänna vid alla tillfällen och det på mångahanda sätt. Utom genom regeringsfiendtliga toaster, banketter och värdshusskyltar, sådana som den ofvannämnda „Hell Amerika“, fingo äfven de sköna konsterna lof att verksamt bidraga i utkämpandet af partistriderna. En svärm af karrikatyrer, eller som de då kallades „hieroglyfics“, spriddes ut bland mängden. Karrikatyren blef ett fruktansvärdt vapen i en skicklig partigängares och tecknares hand. Intet undgick dess skarpa gissel, hvarken ministrarne, konstitutionen eller folket sjelf. Och här må vid sidan af ämnet göras den observationen, att medan den franska karrikatyren på bekostnad af de magtägande höjde sitt folks både goda och dåliga sidor upp till skyarne, den engelska deremot aldrig tvekat att dela ut sina snärtar opartiskt. Mången bitter sanning och helsosam lärdom fick det engelska folket smälta af sitt lands satirister, såväl i bild som ord.

Ehuru vår berättelse intet har att göra med politiken och verldshistorien, så ha vi dock ansett oss böra lemna ofvanstående upplysningar, innan vi presentera för läsaren „Getingarnes“ hedervärda sällskap och själen i detta satiriska satyrförbund. I det inre af värdshuset bakom det höga mahognygallret satt James Gillray, sin tids och kanske alla tiders störste karrikatyrtecknare, jemte Rovlandsson, Lee och några andra den tiden kända tecknare och litteratörer. I detta värdshus sammanträdde „getingarnes sällskap“ till sina glada möten; det var deras stamtillhåll. Sällskapet satt i ett halfdunkel, i en behaglig skymning, ty den tiden kände man icke hvarken lysgas eller petroleum. Ett par vaxljus och några enkla lampor spridde sitt matta ljus öfver sällskapet, belyste den stora salen, dess väggfasta skåp, soffor och dess manshöga panel. Getingarne voro särdeles uppsluppna; de surrade och svärmade starkt, hvartill den stora, till hälften tömda bålen i sin mån bidrog. Ur bålens sötma och ur vinets eld sögo de de muntra ordlekar, de bittra och skarpa utfall, som i den tidens karrikatyrer förekomma öfver tidens fel och lyten, och främst öfver den falhet, som utmärker hela detta skede i den engelska historien.

James Gillray talade ifrigt och beledsagade sitt tal med ytterst uttrycksfulla gester och miner. Han utbragte en skål för konung Georg III. Låt oss lyssna till hans tal; kanske att vi derutaf få en uppfattning af den anda, som rådde inom det af honom bildade sällskapet „Getingarne“.

Talet var, kanske till en del på parodi, såsom tidens smak det fordrade, starkt späckadt med antikens mythologiska personligheter. Ty Gillray och

hans vänner, ehuru i sin konstart afsvurna fiender till allt akademiskt och klassiskt kram, voro dock barn af sin tid; de kunde icke helt och hållet försätta sig utom sitt tidehvarf, som i rethoriken älskade granna uppstyltade allegorier, der gudar och gudinnor, laster och dygder sirligt trippade fram vid sidan af pudrade herdar och herdinnor.

„Lefve konung Georg och hans ministrar! Hvad skulle vi taga oss till utan alla dessa praktexemplar af fåfänga, högfärd och enfald? Huru var det med konstens heliga gudinna i vårt land för ett halft sekel tillbaka; likasom den irrande Psyche, af Venus drifven till Hades natt, vandrade hon fridlös omkring. Hon stod i de förnämas trappor och bugade sig för hvarje penningbörs. Men nu, nu har hon slutat sin träldjenst; likasom Psyche blef tagen till Olympens himmel har också konstens gudinna återfunnit sitt hem i gudarnes boning. Huldrikt ler hon emot oss. Vi, konstens prester, föraktade och okända i går, sökas i dag af denna verldens väldige. Men hvem ha vi främst att tacka för denna lyckliga vändning i vårt öde? Jo, Hannoveranaren som börjat så många orättfärdiga krig och slutat så mången ärelös fred, att våra pennor ha ämne nog till en volym af karrikatyrer och satirer. Det är med dem vi regera, straffa och lära, med dem skola vi en dag beherska staten".

— „Stuten!" skrek Rovlandsson. Alla brusto ut i skratt, enhvar visste att Rovlandsson syftade på Gillrays berömda karrikatyr „kreatursmarknaden i Smithfield" der den driftige oxhandlaren Pitt handlar och köpslår, medan Indiens blodsugare, den sorgligt ryktbare Warren Hastings, leder bort en ung stut, i hvilken konung Georg på ett mästerligt sätt är karrikerad.

— En skål för vår öfverhet, skrek Gillray högt öfver skrattet och larmet. Skålen dracks i botten.

— Apropos regeringen, så skall jag tala om en sak för eder, sade Lee. „Det var förliden vecka, jag satt hemma hos mig och tecknade, klockan kunde vara så der 9 på aftonen då någon knackade på min dörr. Jag trodde att det var pojken från tryckeriet, så att jag, utan att vända mig om, ropar „stig in, sitt ned och vänta ett ögonblick". Nåväl, der steg någon in, denna någon hostade till ett par gånger, för att väcka min uppmärksamhet. Hvem tror ni det var?"

— Hvem då?

— Jo, Mr Tony, Charles Tony!

— Hvilken Tony?

— Tony, Parlamentsledamoten och målaren vet jag.

— Hvad säger du, Lee? Röstvärfvaren, banktjufven, Warren Hastings kreatur, hvad ville han? ljöd det från hela sällskapet.

— Vänta ett ögonblick då, låt mig gå i ordning med frågorna. Välan, Mr Tony stod framför mig, jag höll på att alldeles tappa koncepterna, ty jag tecknade som bäst en karrikatyr af mannen och hade redan gjort flere eskisser utan att få ut ur hans skurkansigte just det som jag ville. Eskisserna lågo dessutom framme och innan jag visste hans ärende, ville jag åtminstone icke att han skulle se dem. Nåväl, hvad tror ni att han hade för ärende? Jo, först kom han fram med en lång inledning öfver mina talanger, mitt snille, öfver karrikatyrtecknarens stora och höga kall som en straffare af samhällets svagheter. Nå ja, jag afbröt honom och sade, att det der visste jag allaredan, men att jag icke visste hvad som förskaffat mig nöjet af hans besök. Hör ni? jag sade „nöjet"

— ty nu hade jag ju förebilden till min teckning. Nåväl, nu kröp ormen fram bland blommorna. — „I betraktande af allt detta", fortsatte han, „så hade en viss förnäm person, eller rätteligen vissa höga personer tänkt att förskaffa mig ett passande fält för mitt snille och min qvickhet, på det sätt att de erbjödo mig en stor summa för att sätta upp en karrikatyrtidning". — Ni vet gossar, det har varit min dröm i långa tider. Ni må tro att jag blef glad i första ögonblicket. Men när jag såg den hemliga tillfredsställelse öfver min glädje, som lyste i Mr Tonys ögon, insåg jag genast, att der låg en räf i bakhåll.

— Naturligtvis, fortfor han, skulle ni min herre förbinda eder å andra sidan, att ej i tidningen framställa vissa högtuppsatta personer....

— Jaha, jag förstår er Mr Tony, ni vill köpa min penna för några tusen pund, icke så?

Han for förbluffad ett steg tillbaka. „Nej, ni missförstår mig, min herre, det är endast ren välvilja, jag försäkrar er! Köpa, fy sådana fula ord ni begagnar". — Han ville slå bort alltsammans i skämt och log — just så ville jag ha honom. Det der leendet var det som jag icke hade lyckats att framställa. Nu hade jag det! Jag gick till min teckning, jag drog endast ett par streck och sade åt Mr Tony: „se här mitt svar", i det jag lemnade bilden åt originalet. Min ärade gäst blef alldeles ursinnig, hans honing förbyttes i galla och han nästan röt åt mig att om det bladet kom ut, så skulle han, Mr Tony, döda mig.

— Eller låta döda dig, påstod Gillray, ty sjelf är han dertill för feg.

— Jag skall berätta er slutet på Lee's historia, sade Rovlandsson. Bilden kom ut för 6 à 7 dagar

sedan jemte tillpepprade verser af Jonathan Bronshav som nu sitter der och ser så oskyldig ut; och i dag! i dag har Mr Tony jemte nådigt vedermäle fått afsked från sin tjenst för sjuklighet och inlemnat sin afskedsansökan i parlamentet.

Denna underrättelse helsades med odeladt bifall af de unga männen.

— Men, hör på, god' vänner, sade Jon Bronshav, eftersom saken lyckats så väl, så låt oss sjelfva sätta upp en karrikatyrtidning, en sådan der som vissa höga personer intressera sig för.

— Topp, ropade sällskapet i chorus. Nej, vänta ett ögonblick; hvar få vi en redaktör och framförallt, hvar få vi en förläggare som åtager sig att stå för det hela.

De unga männen funderade hit och dit i ämnet; flera namn nämndes, men utan att vinna sällskapets bifall.

— George Morland skall bli vår redaktör, sade Lee, ty då blir Mr Pull, det vill säga Mrs Pull, förläggare.

— Men, invände Bronshav, hvar skall man få rätt på George Morland? troligen sitter den stackars gossen i Fleetstreets fuktiga fängelse och tecknar åt Mrs Pull för att kunna betala sin hyra. Ty vore han fri, så vore väl han den gladaste bland de glada här hos oss.

— I Fleetstreet, nej långt derifrån, sade James Gillray. Visserligen är han i bojor och i band, men icke i gäldstugans utan i Amors. Ni skulle se George, han har blifvit en dandy, en sprätt, en petit mâitre, en hofman, en verklig hofman, omöjlig att känna igen och Gud vet huru mycket han har blifvit skyldig Mrs

Pull för all den grannlåt, han bär uppå sig. Jo, ni må tro jag blef förvånad. Det var för tre veckor sedan. Jag gick händelsevis i City öfver det lilla torget ni vet, med det gamla vackra huset och porten, som alla målare teckna och måla af. Nå väl, hvem får jag se? Jo vår Morland. Han satt i svart sammetsrock och spetsmanschetter på kanten af den lilla brunnen, ni vet, och målade på en tafla. Men om jag icke misstager mig för mycket så såg han mera på en ung, alldeles förbaskade söt flicka, som satt i ett fönster med en luta i handen och synbarligen njöt af att låta beskåda sig.

— Nå, det är väl Annie Lewell, som han nu så länge brännt sina kol för?

— Annie Lewell! Nej det här är en helt annan genre än Annie, den fattige sömmerskan och fleuristen, nej, för tusan, det här tycks vara ett riktigt högdjur. Sedan tre veckor har jag sett honom der, eller på vägen dit, alltsom oftast. Ständigt putsad, ständigt fin som en kammarduksnål. Så står det till med George.

Denna upplysning om Morlands görande och låtande helsades med allmän nyfikenhet och undran af hans vänner, hvilkas bortskämda gunstling han ständigt varit för sitt varma hjerta och sitt glada lynne.

— George Morland kär igen! Nå jag må säga! Tur har han i alla fall hos de sköna. Jag undrar just hvad det är för en engel, som han förgapat sig uti. Det är väl en ....

— Nej stopp, hördes nu Morlands röst bakom brädväggen i det han kraftigt bultade i panelen. Nej stopp, sade han, i det han steg in i rummet, tyst med allt dumt prat och alla dumma gissningar.

— George, du här, hvar tusan kommer du ifrån, hvar har du hållit hus? Nå, så välkommen som en deus ex machina. Jemka på dig, Jonathan, och du Jim Lee, låt George sitta emellan er, men far inte illa med hans fina rock. Se så, och nu en skål för den blifvande tidningsredaktören! Hvad skall bladet heta?

— Getingen!

— Aristofanes!

— Nej Punsch! eftersom den är född vid randen af denna härliga bål.

— Håll, håll för tusan! skrek George. Innan ni döper barnet, måste ni väl höra er åt om faddrar! och han tömde sitt glas i botten och utbrast skrattande: Jag betackar mig för min del; George Morland tidningsredaktör! Ni vet ju att jag icke kan skrifva ordentligt mitt eget namn. Jag redaktör! det vore vid Gud den bästa och största karrikatyren i hela bladet.

— Så skratta då icke så fördömdt, George. Tror du att det är din person, vi vilja åt? Det är Mrs Pulls penningar. Ha vi dig engång fast, så ha vi gumman. Ser du, vi behöfva pengar och en förlagsman och det skall Mrs Pull bli.

— Visserligen, sade Morland, är hon den mest kompetenta qvinna till att bli en man; men tror ni att hon låter lura sig?

— Lura sig! Hvem vill lura henne? Det är en affär. Vi behöfva endast en redaktör, som hon kan hålla sig till, som hon kan få fatt i, när hon vill klämma ut tidningen, ifall ett bidrag skulle saknas. Med andra ord: vi behöfva en stadig man.

— Nej, nu skall det bli slut med det här skämtet — en stadig man — se der just hvad jag ämnar

bli i en framtid, så visst som jag hittills varit den flygtigaste, den mest lättsinniga bland er alla. Jag ger tusan i Mrs Pulls förmyndareregering. Jag förtjenar sjelf mina pengar. Jag betalar i morgon redan den gamla draken till konsthandlare och säljer mina taflor sjelf. Ni må tro, i dag har jag sålt en tafla för tjugu pund utan Mrs Pulls mellankomst. Se här — och han drog fram för den förvånade kamratkretsen en näfve guldmynt.

— Taflan skall krympas! ropade de förvånade kamraterna i korus.

George ropade på kyparen och beställde en bål.

— Min bäste Herr Morland, sade kyparen hviskande. Frun säger att hon icke borgar mer för er.

— Hvem har sagt, att hon skall borga? Huru mycket är jag skyldig?

— Fyra pund min herre!

— Hvad kostar bålen?

— Ett halft pund min herre!

— Se der, jag betalar kontant. Hit med bålen och skynda! skrek Morland åt den förvånade kyparen.

Bålen kom in. Morland, som i början var fåordig och lugn, tinade snart upp och blef mer och mer upplifvad och talträngd, ju djupare man kom i bålen. Vinet löser tungans band, och när bandet är löst, så tala vi om det, som ligger oss närmast om hjertat. Var det då under att den förälskade Morland, — ty af hvad som föregått slutar läsaren sig till, att vår hjelte befann sig i denna för en novellförfattare tacksamma belägenhet, — på upprepade frågor om hans okända sköna, gaf mer och mer öppna svar. Med en sympatisk röst och en hänförande lidelse be-

skref han för vännerna sitt härliga lif under de tre sistförflutna veckorna. Der låg, utan att han sjelf anade det, en rik ådra af poesi i hans enkla, hans okonstlade men varma beskrifning om den sällhet han erfarit. Han hade händelsevis träffat den vackra unga qvinnan, följt hennes steg, kommit till Eremit Markt och sedan dess hade han ingen dag försummat att besöka den lilla platsen. Han hade fått en tillstymmelse af ordning och vana i sitt lif. Han hade målat, — Mrs Pull hade sålt hans taflor. Det hade varit lugn och stillhet i hans eljest stormupprörda lif. Och engeln, som vaktade detta paradis, var hon. Ni skulle se det ljufva barnet, senast i dag på eftermiddagen. Hon var förtjusande att skåda, der hon stod i det halft göthiska fönstret; det var en verklig helgonbild. Ett ögonblick hade jag lust att bli katolik. Och så hon sjöng sedan! Det var en renhet, en kyskhet i sången och en klangfärg, sådan ni hört den endast i den katolska messan.

— Nå hvem är den sköna, hvad heter hon? frågade Gillray.

— Hvem hon är, om hon är rik eller fattig, gift eller ogift, vet jag ej, hvad hon heter vet jag lika litet, d. v. s. jag vet verkligen från i dag att hon heter Martha och att hon är den skönaste qvinna i hela London.

— Åh, George! afbröt honom Gillray, det der är ju riktigt romantiskt! Men lemna nu dina Marthas bekymmer och fröjder. Töm hellre ett glas för vår nya tidning och lofva att du redan i morgon talar med Mrs Pull om vårt företag; säg henne att Rovlandsson, Gillray och vi alla skola bidraga till den. Hör du George? Eller står du der och drömmer ännu?

— Jag hör, jag lofvar allt hvad du vill! svarade George. Och i sanning, företaget, som först tycktes honom så förryckt, började redan att, sedt genom vinångorna, förefalla honom ganska praktiskt och behjertansvärdt. Hans lifliga fantasi förde honom fjerran bort in i en framtid af ära och rikedom då han, George Morland, den fruktade tidningsredaktören, hade mottagningstimmar och såg i sin antichambre galonerade och guldsmidda herrar trängas, buga och vänta på företräde. Då kanske .... och förtjust öfver detta framtidsperspektiv reqvirerade han in den ena bålen efter den andra.

Hell Amerikas dörrar voro för längesedan stängda; nästan alla dess andra gäster utom de glada getingarne hade försvunnit. Sömnig satt värdinnan i det yttre rummet vid sin disk, men derinne blef glädjen alltmer och mer högljudd. Der höllos tal och tömdes skålar för tidningen, för qvinnan, för George, för Mrs Pull, för det unga Amerika och för konsten. Talen voro, som alla skåltal, det afledningsrör genom hvilket den öfverdrifna grad af entusiasm och värma afgår, som vinet frambringar. Bubblan, som blåses upp, skimrar, växer till, brister och blir ett intet, har dock med sin skimrande yta fröjdat mer än ett öga och afspeglat den verld som omgaf dess fuktiga prakt. Så är det ock med skåltalen. Med alla sina hyperboler och sin retoriska prakt, afspegla de mer och mindre den krets inom hvilken de uttalas, och är också bilden skimrande och skef, känner man dock alltid igen den. Nattens timmar flögo emellertid undan. Den efeu-kransade Bacchus flydde med dem och endast Silenus var den makt, som ännu höll de unga männen tillsammans.

— Hör på, Gillray! sade den af vinet starkt upphettade Morland. Vill du se huru hon ser ut?

— Hvem då! Mrs Pull?

— Nej för tusan, hon, Martha! Ser du, jag har ur minnet tecknat af hennes bild derborta på bordet. Kom med, du skall få se henne! — De begge vännerna gingo till rummet der Morland suttit; hans plats var nu upptagen af en fremmande person. Morland bad om ursäkt ifall han generade; han ville endast visa sin vän en croquis, som han tecknat på bordet. Den fremmande gaf dem plats och blickade förvånad på bilden.

— Tillåt, min herre, sade han, att fråga om ni känner den unga qvinnan hvars bild ni tecknat här?

— Nej, sade Morland tvärt, i det han plånade ut teckningen. De båda vännerna gingo åter till sitt sällskap. Bålen var emellertid utdrucken och då värdinnan bestämdt vägrade att ytterligare tillgodose det törstiga sällskapet, återstod intet annat för de unga männen än att gå enhvar till sitt. Så slutades „Getingarnes“ månadssammanträde.

Kap. III.

Ett fängelse det är ett sorgernas hus,
Ett rum der man trifvas ej kan,
En äkta probersten att pröfva en vän,
En graf för en lefvande man.
Ibland är det stället för rättvisa straff,
Men stundom för motsatsen dock.
Ibland är det platsen för tjufvar och pack,
Men hederligt folk fins der ock.

Inskrift på Edinburghs fängelse.

Sällskapet skingrades vid „Hell Amerikas“ port. Gillray och Lee följde Morland åt. Under vägen samspråkade de ifrigt om sitt nya tidningsföretag. Deras fantasi lät dem se framtiden i det mest rosenfärgade ljus. De talade om redaktionslokal i stadens mest besökta del, om guld som skulle skäras med täljknif och om det välde, de genom sin organ skulle få öfver opinionen. Under sådana och dylika samtal gingo de ned för Kingsland Street och kommo till de små trånga gator, som i närheten af den gamla Londonbron skära hvarandra i otaliga vinklar. I ett hörn, bildadt af tvenne små gränder, hade Mrs Pull sin konsthandel i bottenvåningen af ett gammalt och svartnadt hus, och i samma hus, närmast himmelen, bodde

äfven Morland. Vinets ångor hade som sagdt stigit de unge männen åt hufvudet, deras samtal var, nu då de togo afsked af hvarandra, temligen högljudt och deras uppträdande bullersamt. Medan Morland skakade hand med Gillray, tog han med den andra handen fram sin nyckel för att öppna dörren, men medan han i mörkret trefvade efter nyckelhålet, öppnades dörren inifrån och i förstugan stod, starkt belyst af den lampa hon höll i sin hand, Mrs Pull i egen person, med en nattmössa på hufvudet och en gammal schal kastad öfver axlarne. Lampan belyste hennes stränga ansigte, åt hvilket de starkt markerade ögonbrynen och det skarpa vecket i pannan gåfvo ett uttryck af energi och hårdhet, ytterligare förhöjdt genom den vredens rodnad, som nu flammade på hennes kinder. Morland försökte att le och tacka henne för hennes uppmärksamhet.

Mrs Pull sade endast med temligen väl bibehållet lugn: „Mr Morland, ni tyckes anse mitt hus som ett värdshus eller hotel, der ni tillbringar edra nätter, men då jag icke delar denna eder tanke, så ser jag mig tvungen att anvisa eder en lämpligare bostad. Var god och följ dessa herrar, som länge nog väntat på er". — Nu först märkte Morland och hans begge kamrater de tvenne män, som stodo bakom Mrs Pull i den skumma förstugan.

— Stig fram, mina herrar, sade den obevekliga frun. Se här George Morland, som ni föröfrigt torde känna igen sedan flera andra dylika tillfällen.

De tvenne personerna stego fram; det var tvenne rättsbetjenter. Den ena vecklade upp diverse papper och gjorde sig i ordning till att uppläsa dem, medan Mrs Pull höjde lampan för att bättre belysa hans

akter och handlingar. Knappt hade rättvisans tjenare med en sömnig nasalstämma läst de första orden, innan George, som blifvit likasom förlamad af de tvenne männernas uppträdande, plötsligt återfick målet.

— Nej, håll, för himlens skull håll — det der känner jag — i hans majestäts konung Georgs och handelskammarens etc. etc. — Men bästa Mrs Pull, huru stor är skulden?

— Femton pund och tio skilling, sade den stränga damen. Hon yttrade dessa ord med synbarlig oro, hon tycktes verkligen frukta för att Morland var i tillfälle att betala hennes fordran.

— Ha, femton pund, endast femton pund! Getingar, Getingar, om ni icke hade plundrat mig! Men, Mrs Pull, låt mig slippa gäldstugan endast för denna gång! Jag har ett ypperligt förslag, som, om ni går in derpå, skall inbringa er mycket penningar.

— Hör på honom! sade Lee och Gillray, då Mrs Pull gjorde en afvärjande rörelse med handen, hör på honom, Mrs Pull.

Mrs Pull såg misstrogen ut, men frågade dock: hvad då? säg ut och säg fort!

— Jo, sade Morland stammande, vill ni bli förläggare för en tidning?

— En tidning! sade Mrs Pull hånfullt, och redaktör blir väl ni, Mr Morland?

— Ja, Mrs Pull.

— Karlen är drucken. Han tidningsredaktör! Han kan knappast skrifva under en skuldsedel engång. Tagen honom! Fören honom till Fleetstreet. Godnatt Mr Morland! I morgon skall jag besöka eder. Jag hoppas ni då är redig och icke pratar några dumheter om tidningen. Godnatt! — Och Mrs Pull för-

svann långsamt och majestätiskt i trappans halfdunkel. Morland knöt sina händer i raseri och stampade i golfvet, så att hvalfven gåfvo genljud. Hans vänner tröstade honom med att han sist inom en vecka skulle „teckna sig fri från gäldstugan“. En half timme derefter stod Morland vid Fleetstreets portar. När han trädde inom de tunga gallerportarne, tyckte han att de för evigt uteslöto honom från sol och ljus, från de sköna drömmar, som för en timme sedan fyllt hans själ. Och tidningen Aristofanes, Getingen, Punsch, som skulle lyfta honom upp till samhällets höjder! — Hvem vet! Hade Morland icke råkat ut för detta missöde, så hade England kanske icke ett halft sekel till behöft vänta på den verldsbekante Mr Punsch, om hvilken man mer än om någon annan skämttidning kan säga: castigat ridendo mores. Han trädde emellertid in och nickade förtroligt åt portvakten, som åt en gammal bekant.

— Är ni här nu igen, Mr Morland? sade denne. Välkommen, välkommen, fastän det är något sent ni kommer. Nu måste ni, fortsatte den pratsamme gubben, hålla till godo med lådan, tills vi i morgon bittida sortera lagret, då det rum ni plär innehafva blir ledigt. Det händer, att ni finner otrefliga sängkamrater i ert logis, men ni kommer så sent. I morgon, som sagdt, skall ni få det bättre; ni skall bo som en prins.

Under detta föredrag, som af den trötte Morland åhördes med likgiltighetens lugn, hade portvakten medtagit en väldig nyckelknippa, fästat den vid sin gördel, tändt på en blindlykta, och nu vandrade han, åtföljd af Morland, till fängelset. De gingo genom långa korridorer, der en och annan rykande lampa kastade sitt sparsamma ljus kring de närmaste föremålen, medan

resten förblef i ett ogenomträngligt mörker. Några skyltvakters enformiga tramp på stengolfvet afbröt den eljest graflika tystnad som herrskade inom den gamla labyrinten. Morland vandrade modstulen efter sin väktare. Denne stannade slutligen vid ett galler, öppnade en stor port och bad Morland stiga in, i det han ännu en gång lofvade, att målaren dagen derpå skulle få det fint som en prins. George suckade djupt och steg in i det stora rummet, sparsamt belyst af en flämtande lampa.

På 1780 talet voro fängelserna i England, likasom öfverallt i Europa, i ett skick, som vi nuförtiden knappast kunna tänka oss; vanligtvis inredda i gamla halfförfallna medeltidsborgar, voro rummen unkna och fuktiga till den grad, att de, såsom i Frankrike tillochmed i den officiella stilen, benämndes „puits“, brunnar, stundom „oubliettes“. Dessa ofta underjordiska rum voro öfverfyllda af brottslingar af alla möjliga slag: Lösdrifvare, gäldenärer, fräcka mördare, dömda och endast misstänkta voro ofta utan åtskilnad infösta i samma rum. Ett sådant rum var „lådan“, som portvakten kallade det. Der emottogos alla, som först infördes i fängelset, och det var i ett sådant sällskap som Morland nu befann sig. Lådan var den kloak i hvilken all moralisk smuts, allt afskum från den stora staden hade sitt aflopp. Vid det matta skenet från den flämtande lampan kunde Morland se några vidriga ansigten, der lasten och eländet tryckt sin stämpel. Brottet sofver aldrig lugnt. Allt emellanåt spratt någon af dessa olyckliga till, qvald tillochmed i sömnen af skulden och eländet. Tystnaden afbröts då och då af ett halfqväfdt rop af fasa och förskräckelse, eller af

otydligt frammumlade eder, allt eftersom drömmarnes gycklande skaror plågade de olyckliga.

Morland, som mer än en gång suttit i Fleetstreets mörka rum, hade, såsom portvakten sade, alltid bott som en prins. Hans själ vämjdes nu vid den smuts, den atmosfer och det sällskap, i hvilket han här befann sig. Han sökte en afskild plats på den långa brits, som gick rundt om rummet, tog af sig sin fina rock, vek den omsorgsfullt ihop och lade sig för att hvila. Sömnen vek från hans läger. Han kastade sig af och an på sin hårda bädd, i en orolig dvala. Han tyckte att något rörde mildt vid hans kind, han tog i detta något. Det var det blå bandet som han funnit på Eremit-Markt och gömt vid sin barm och som nu, der han oroligt vände sig på sitt läger, glidit ut och vidrört hans kind. Han grep i det, som den anfallne griper efter ett nödvärns vapen, kysste dess mjuka glänsande yta och höll dess skimrande silfverskrift mot den matta lampan. Martha! — Martha! hvilken morgon och hvilken natt! — En ström af tårar lättade hans bedröfvade sinne. Men vi lemna vår hjelte i vemodiga betraktelser öfver de djerfva drömmar, han hyst ännu för några timmar sedan, och det elände, i hvilket han nu befann sig — betraktelser, som, lyckligt för honom, snart nog afbrötos af sömnens glömska.

Kap. IV.

Medan vår målare i Fleetstreets mörka rum sofver bort vinets ångor, vilja vi bege oss till östra delen af City för att söka upp en person, hvars namn här redan nämnts i förbigående — miss Annie Lewel. Annie Lewel är en fattig flicka, hon lefver, som fattiga flickor det pläga, på Gud vete sig hvad. Sedan hon lemnat barnhuset vid Blackfrairsgatan, der hon sett sexton år af sin lefnad försvinna, har hon försökt både det ena och det andra. Hon har sytt linnesöm, falsat hos bokbindare och gjort blommor hos Londons förnämsta fleurister. Öfverallt har man varit nöjd med henne och öfverallt har hon varit nöjd. Men den stackars Annie har af någon elak fée fått en födelsedagsgåfva, som alla önska sig, som få kunna bära och som för en flicka i den ställning, som Annie var, är en förbannelse — hon var nemligen en vacker flicka, en ovanligt vacker flicka. Hvad skulle det stackars barnet med en sådan gåfva? Bokbindaren förälskade sig i Annie, hans hustru körde bort henne. Blomsterflickorna förlorade sina älskare och sömmerskorna afundades henne. Skönheten är som en dyrbar klädning — det passar sig ej för hvem som helst att bära purpur och guld.

Nåväl, den vackra Annie, som hon kallades, hade, äfven hon, tillbragt en sömnlös natt. Hon hade gråtit och kastat sig af och an i sin bädd. Höstmorgonens bleka sol fann henne ännu osöfd och ohvilad. Det var så kallt i det lilla vindsrummet sju trappor upp. Den stackars Annie sprang hastigt upp vid första skymten af morgonens ljus, klädde sig fort och gjorde upp eld i den lilla kaminen. Så flyttade hon en spegel till kaminkransen. Medan hon värmde sina små nakna fötter, slog hon upp sitt vackra guldröda hår och började att kamma sig; det var som om skimret af hennes hår gjorde det lilla rummet ljusare. På kaminkransen sågs utom spegeln en hel hop småsaker, prydnader och minnen från de personer och familjer, med hvilka lilla Annie kommit i beröring. Der var en pudel af porslin, en kines, som nickade med hufvudet, en grann, med blommor utsirad konfekt, ännu oöppnad, några englar af gips, en bonbonniere och en tafla i ram. Taflan föreställde en ung man i artistisk utstyrsel, med palett och penslar, och då den nya dagen just nu skickar in ett svagt rosenfärgadt ljus, så kunna vi i bilden igenkänna vår målare George Morland. Annie tyckes glömma sin kam och sin spegel, hon blickar oafvändt på porträttet, tills tårarna skymma hennes blick; hon torkar bort dem med afvigsidan af den lilla handen, men allt stridare och stridare strömma de, tills hon häftigt reser sig upp, än en gång torkar bort sina tårar, baddar ansigtet i kallt vatten och högt säger för sig sjelf: — jag måste gå till Mrs Pull; bättre än ovisshetens oro är visshetens smärta.

Hon gick till fönstret och blickade österut öfver den ändlösa staden — ett haf af tak, gaflar och skor-

stenar låg för hennes fötter; här och der stego torn, kupoler och spiror upp mot den klara himmelen. Nu tändes der ett ljus upp på spiran af Sanct Pauls kupol; det var, som om en stjerna fallit ned från himlen på det väldiga gudshuset — straxt derefter glimmar Georgskyrkans gyllene kors, Pantheons kupol stiger skimrande upp ur den gråa massan, som fullmånan ur hafvet. Det ljusnar mer och mer deruppe, medan gator och gränder, medan Themsens mörka yta ännu höljes i morgonens skymning. Längst bort mot horizonten försvinna alla konturer i en luftig dimma, som ständigt skiftar färg, allt efter som solen stiger högre upp på fästet. London var tyst och stilla, som sagans prinsessa i den förtrollade trädgården, för att liksom hon vid solens varma kyssar åter väckas till lif. Annie satt länge vid fönstret. Hon stödde hufvudet i handen och tycktes försjunken i åskådande af det vida panoramat. Men sömnen, som under natten vikit från hennes bädd, kom nu på morgonrodnadens vingar, kysste hennes trötta ögonlock och förde med sig en hel här af ljufva bilder och drömmar.

Annie tyckte sig åter lycklig och glad vandra på Londons gator vid George Morlands arm. Det var en pingstdag — huru väl kom hon icke ihåg denna herrliga dag. Deruppe i hans lilla atelier hade han nyss hviskat till henne ord, som värmde hennes hjerta och berusade hennes sinne. Trollska ord, som inom hennes själ väckte till lif en vår, skönare, mera löftesrik än våren derute. Huru ljust, huru gladt log icke lifvet emot henne. Förgätna voro de långa mörka tider, fulla af oro och smärta, då hon, den värnlösa flickan, vandrade ensam ute i den vida verlden. Nu hade hon en arm att stöda sig vid, ett hjerta att hvila

vid, ett mål för lifvet. Ah! hvilken herrlig dag! Der ute lyste solen, qvittrade sparfvarne och hviskade vårvinden. Rummet blef dem för trångt. Ut! ut i Guds fria natur. De vandrade arm i arm ned till Themsens strand. De satte sig i en båt och läto ro sig bort, långt bort från Londons buller och dam, till stadens utkanter. Der borta vid Themsens strand fanns ett litet värdshus med en liten trädgård, Marystores park kallad, der doftade hyacinthen, der prålade tulpanen; crocus och violer blickade upp mot de hvita luftiga vårmoln, som burna af sunnanvinden sväfvade mot norden. Svalorna flögo pilsnabbt än längs Themsens skimrande yta, än upp i det blå. Georges mörka ögon blixtrade af lefnadslust och glädje, medan hans ord målade för henne framtiden skön som en saga. Herrliga tid! . . . .

En tungt lastad vagn for skramlande och skumpande fram längs gatan der nere, väckte Annie och dref hennes rosendrömmar på flykten. Hon log ännu vid minnet af den tid, hon i drömmen genomlefvat. Men i nästa ögonblick kom verkligheten åter öfver henne och åter sade hon: — Jag måste gå till Mrs Pull. Visshetens smärta är bättre än ovisshetens oro.

Hastigt sätter hon upp sitt vackra hår, tager på sig en hatt med breda brätten och kastar öfver sina axlar den vida kappa, som dåförtiden begagnades, och gick med tungt hjerta ned för trapporna. Kommen ut på gatan, kände hon sig oaktadt sin sorg lättare om hjertat. Morgonens luft var så sval, den hvita dimman kylde af hennes kinder. Hon vandrade hastigt ned till Themsen. Flodens vatten var mörkt, kallt och blytungt. Hvita luftiga dimmor dansade öfver dess mörka spegel och bakom dimmorna steg solen upp

i skönaste purpur — det var som ett fint, hvitt musslin, kastadt öfver purpursammet. Rimfrosten låg hvit och ren på gatans stenar, pudrade in de svartnade husen och Toverns gråa massor, dem hon just nu passerade, och gaf åt gränderna en doft af snygghet och friskhet. Allt verkade så behagligt, så lugnande och uppmuntrande på hennes själ. Nattens bekymmer började att i den friska morgonluften förefalla henne såsom elaka drömmar, foster af en upprörd fantasi. — Tänk om George är sjuk — hundrade orsaker kunde ju hindra honom från att i går besöka mig. — Dock, hjertats oro lugnas ej så lätt. Nej, nej, tänkte hon, intet hindrade honom förr från att besöka mig, att skicka bud till mig, — hvarhelst jag än bodde, hvarhelst jag än var. George, George! jag fruktar att du har glömt mig! — Och åter skyndade hon på sina steg. Så nådde hon ändtligen Mrs Pulls konsthandel i hörnet af begge gatorna. Konsthandeln i London var ej den tiden ordnad såsom nu. Mrs Pulls butik, som var den förnämsta, upptog nedra botten af huset och bestod af några stora, skumma rum, der man under mörkare vinterdagar midt på dagen hade svårt att skilja mellan djur- och helgonfigurer. Det var söndagsmorgon. Bodan var stängd, men Annie kände uppgången till både Mrs Pull och George. Hastigt sprang hon alla trappor upp och knackade på Morlands dörr. Intet svar. Åter klappade hon starkare på dörren. Intet ljud. Hennes blick ljusnade. — Han är icke hemma, tänk om....? Jag måste tala vid Mrs Pull. — Hon gick några trappor ned och knackade på hos Mrs Pull. En liten flicka om fem à sex år och en gosse, något yngre, rusade mot dörren med fart och sedan de ändtligen fått den upp, tittade de

nyfiket på Annie, som vänligt frågade dem, om deras mamma var hemma. Den lilla flickan sprang in till sin moder, medan gossen stannade qvar i tamburen, sög på sin tumme och stint såg på den frammande. Om en stund kom flickan igen och bad — „miss stiga in och vänta, mamma kommer straxt". — Annie steg in; orolig och förvirrad intog hon den plats som var närmast dörren och väntade. Barnen ställde sig emellan tvenne stolar vid fönstret och hviskade sinsemellan, i det de stundom betraktade den fremmande.

Mrs Pull, hvars flyktiga bekantskap vi gjorde i går afton, höll på med sin toilett. Hon var en qvinna om 45 år, af en robust kroppsbyggnad. Om man noga betraktade hennes ansigte och i dess veck, dess rynkor och uttryck studerade dess forntid, så måste man medgifva att hon tillochmed varit vacker, ehuru der nu ej mera fanns mycket qvar af hennes förra fägring. Ett par djupa och tvära veck mellan ögonbrynen gåfvo henne ett befallande, barskt och strängt utseende. Men man tyckte sig kunna märka, att dessa streck tillkommit sednare, att de egentligen icke hörde till ansigtet — att om hennes lefnadslott blifvit en annan än hvad den nu var, så hade de möjligen icke så djupt graverats i hennes änne. Alltnog, nu funnos de der och gåfvo henne, som sagdt, ett bistert och strängt uttryck.

Medan Mrs Pull satte upp sina väldiga kanonlockar i behagliga valkar vid tinningarne, talade hon med en röst och ett uttryck, som icke tålde någon den ringaste mötsägelse, till en liten varelse, som, klädd i stor puderkappa, satt vid en spegel och jemkade om en peruk, med en sirlig stångpiska och dito bandros — det var John Pull, hennes man.

— John, sade hon, du stannar hemma med barnen i dag, jag måste gå bort till Fleetstreet för att se om den der slarfven George och lemna honom alla de beställningar, som han nu i veckotal har lofvat leverera åt mig. Se till att lilla Charles icke föräter sig på ingefärssylten och säg åt Kate att hon kammar Mary „à l'enfant", förstår du?

— Min söta Emilie, sade Mr John Pull med en vek och inställsam röst, jag ville endast bedja dig om en sak.

— Nå, hvad då?

— Kom hem så snart som möjligt, jag skall bort på förmiddagen i ett vigtigt ärende.

Mrs Pull höll ett par stora marongnålar emellan tänderna, så att hennes röst ljöd särdeles hväsande, när hon kort och godt svarade: du stannar hemma och understår dig ej att lemna barnen ett ögonblick. Vigtigt ärende! mumlade hon för sig sjelf; hvad kan du ha för vigtiga ärenden, jag undrar just, troligen skall du ut för att spela bort de tio pund, du fick i går.

Antingen att Mr John Pull fann sig slagen af sin hulda makas förmodande eller eljest fann, att här intet var att göra, alltnog, han stjelpte den stora pudrade peruken öfver sitt lilla, skalliga hufvud, dök ännu djupare in i puderkappan och teg som ett godt barn.

Mrs Pull var i dag klädd i söndagsdrägt: en duk öfver axlarne i kors öfver bröstet, som man brukade det under Georgarnes tid, ett par väldiga pudrade lockar, håret pudradt och en stor rosett på hufvudet. Hon kastade ännu en blick i spegeln, vätte sitt finger och strök undan ett par tjufpojkar, som icke ville följa modet åt, utan helt käckt svängde sig ned på pannan. Nu var hon färdig att träda ut i rummet, der Annie

Lewell satt och väntade. De stora tvärvecken i hennes panna drogo sig hotande tillsammans, då hon fick se Annie, hvilken hon träffat en och annan gång hos Morland, och, i det hon gaf barnen en vink att aflägsna sig, frågade hon kallt och hårdt:

— Hvad vill hon, mamsell?

Annie, som rest sig upp och knappast kunde återhålla sina tårar, svarade sakta hviskande, i det hon gjorde en djup nigning:

— Min nådigaste Mrs, jag ville endast fråga, hvar George Morland är! och en ström af tårar rann ned för hennes kinder. Hon höll sina händer för ögonen och frågade ännu en gång snyftande: Hvar är George Morland?

Den stränga frun veknade något vid åsynen af denna bittra smärta och svarade i en mildare ton:

— Min bästa Miss, — hvad heter hon nu igen?

— Annie Lewell.

— Min bästa Miss Annie! George — George Morland är — han är i Fleetstreet.

— Gud vare lof, utbrast Annie. I sin glädje sprang hon fram och kysste Mrs Pulls stora, röda händer. Tack, nådigaste fru!

Mrs Pull såg ytterst förvånad ut öfver denna tacksamhetsbetygelse. Hon hade låtit stänga in George Morland och denna bedröfliga omständighet väckte den unga flickans synnerliga glädje och tacksamhet. Men då hon icke var begåfvad med någon som helst qvinlig svaghet, således icke heller nyfikenhet, så gjorde hon endast en knyck med nacken och lät höra ett „hm! hm!“

Denna knyck med nacken och detta hm, hm, voro hos den stränga frun det enda uttryck för hvarje

besynnerlig händelse, för hvarje ovanligare tilldragelse och då den vackra Annies öfversvallande tacksamhetskänsla syntes henne särdeles besynnerlig, så bestod hon sig ännu ett hm! och en knyck. Den unga flickan antog att audiensen var slut och strålande af glädje gick hon till dörren, i det hon gjorde en djup nigning för Mrs Pull.

Det finnes anleten, som äro skapade för lyckan. När glädjen icke lyser, när lifvet icke ler ur dem, så förlora de en stor del af sitt behag och sin skönhet. Så var det med Annie. Hennes alltid skönt formade anlete fick nu vid denna för henne glädjande nyhet ett uttryck af lefnadslust och käckhet; det lyste ur hennes varma ögon så mycken fröjd, att när hon försvann ur rummet, Mrs Pull tyckte att solskenet bleknat i hennes förmak. Hennes ögon, i konsthandeln vanda vid att se det som var vackert, hade med tillfredsställelse sett den vackra flickan. Hon lydde derför mera ett infall än en mogen öfverläggning, då hon hastigt sprang till dörren, öppnade den och ropade nedåt trappan:

— Miss! Miss Annie! Vänta ett ögonblick, jag önskade att tala vid er.

Den unga flickan skyndade åter upp.

— Hör på, min vän, skulle det göra er en stor glädje att få se den slarfven — det vill säga — jag menar honom, George Morland?

Mrs Pull delade allt mankön, konung Georg inbegripen, i tvenne kategorier: slarfvar och tyranner. Den som engång kommit i den ena af dessa klasser fick alltid uppbära epitetet, när helst det kunde användas.

— O ja, svarade Annie lindrigt rodnande, det vore mig en stor glädje, Mrs Pull.

Mrs Pull kände sig rörd vid denna enkla och varma bekännelse. Kanske att dessa ord hos henne uppväckte en hågkomst af hennes egen ungdomstid, då männen ännu icke voro endast slarfvar eller tyranner. Hon knyckte på nacken, sade sitt sedvanliga hm, hm, och tillade:

— Nåväl, Annie Lewell, ni kan följa med mig. Jag går nu till Fleetstreets fängelse för att till George Morland föra mina beställningar. Var god och sitt ned, jag är genast färdig.

Mrs Pull tog på sig en hatt med kolossala brätten, innantill fodrad med sjögrönt siden, ofvantill mörkbrun. Hatten pryddes af en väldig bandrosett och en plym, såsom vi se dem afbildade i modeplancher från 1780—90 talet, vidare en stor och veckrik kappa och schal. På armen hängde hon en väska med blyertspennor, papper och andra tillbehör och öfverst några godbitar åt „den slarfven George".

De båda damerna ginge ned för trappan och ut på gatan. Annie Lewell iakttog en vördnadsfull tystnad och gick blygsamt bakom den värda matronan, som långsamt promenerade framför henne. Det var en vacker höstdag. Ehuru solen sken på den klarblå himlen och hade smält bort rimfrosten från gatan och från husen, kändes luften dock frisk och kall. Söndagens stillhet låg öfver den tysta staden. En stund vandrade de tigande framåt.

— Ett vackert väder i dag, sade Mrs Pull.

— O ja, Mrs Pull, svarade Annie.

— Hör på, Miss Annie Lewell, fortsatte Mrs Pull, ingen menniska skall kunna säga, att jag är nyfiken, men i alla fall, tillåt mig att säga, att eder glädje när ni förnam Morlands öde förvånade mig på det högsta.

— Ack, Mrs Pull, ni är så god, — om jag blott vågade säga.

— Säg, säg min vän; kom närmare! Kanske det gör er någon glädje att kunna tala om det.

Hon tystnade tvärt. Några af hennes bekanta gingo förbi dem. Hon hade låtit förleda sig af flickans blygsamma sätt och vackra yttre. Nu när Annie sprang till henne för att gå sida vid sida med henne, Mrs Pull, som egde Londons förnämsta konsthandel, nu kom hon ihåg hvad hon var skyldig sig sjelf och ångrade sitt förhastade yttrande. Hvem visste dessutom hvad Miss Lewell var för en menniska. Att hon hade stått modell hos Morland var då ingen särdeles rekommendation. Hennes hjerta stelnade åter till.

— Kom, låt oss gå ned till Themsen, sade hon, i förhoppning om att der icke träffa sina bekanta. Annie gick emellertid vid hennes sida och med ungdomens förtroende talade hon om sina öden, sin kärlek, sina sorger, och huru hon de senaste tre veckorna förgäfves väntat på Morland. Han borde dock ha vetat, att det i går var hennes födelsedag, hennes tjugonde födelsedag. När han icke kom i går, hade hon ej uthärdat längre; hon måste veta hvad som hindrat honom att besöka henne under denna långa tid. Derför hade hon vågat söka upp Mrs Pull. Derför blef hon glad då Mrs Pull berättade för henne, att George var fängslad, kärleken är egoistisk. Nu visste hon, hvarför han ej besökt henne. Han hade icke glömt henne, endast den omständigheten, att han var fängslad, hade hindrat honom från att komma.

— Och icke sannt, tillade hon, den stackars gossen blir snart fri. Jag har samlat 2 pund under denna tid, dem skall jag gifva honom.

Mrs Pull tänkte i sitt inre, att om den stackars flickan visste att hennes George först i går afton blef inmanad i sitt häkte, så vore hon väl mindre glad än hvad hon nu är — men högt sade hon:

— Behåll dina pund, min flicka, han blir fri snart nog. Han behöfver dem ej.

Annies enkla och förtroendefulla berättelse hade emellertid vunnit Mrs Pulls hjerta. Dessutom var der en annan omständighet, som gjorde att hon fullkomligt förgat sitt högmod vis à vis den unga flickan, sin ställning som familjemoder och medborgarinna; nemligen den, att Annie blifvit hjertlöst behandlad af en man, och afsky för det manliga könet var det mest karakteristiska hos Mrs Pull. Hon började också derför med en till häftighet gränsande liflighet sin lilla oration till Annie.

— Min snälla flicka, om så också vore, att George, den slarfven, skulle ha förgätit dig, så skall du min själ icke taga dig illa vid för den skull. Ty ser du, min vän, ingen man är värd så mycket som ett par tårar från en qvinnas öga. Manspersoner äro ett otyg i verlden, tyranner äro de och slarfvar äro de. Du ser tviflande ut, men se på mig — och Mrs Pull slog sig för sitt breda bröst — se på mig, jag vet hvad de gälla. Eftersom du har varit uppriktig emot mig och eftersom du varit olycklig, så vill jag till en varning för dig berätta mitt lifs historia. — Välan! Jag har också varit ung; jag var en ganska vacker flicka vid nitton år. Du tror det kanske ej, men betänk, jag är fyratiofem år nu. Till ursinne älskade jag John Pull, min nuvarande man — och Mrs Pull log ett bittert löje vid tanken på denna sin obegripliga svaghet. — Han älskade mig, åtminstone sade han det. Vi

gifte oss vid unga år. Ett par år gick allt väl, så dog min svärfar. John öfvertog konsthandeln och allt började gå baklänges för oss. Jag märkte snart nog att min man spelade och var oordentlig. Vi förlorade våra kunder — min man spelade! Vi blefvo utfattiga — min man spelade! Mitt äldsta barn dog i svält och elände — allt spelade min man! Då vaknade hos mig en sådan afsky — ja hat till honom. Jag gick till våra fordna affärsvänner, de lånade mig penningar. Jag satte åter upp affären och — jag förde den i land! — sade hon med sjelfkänsla — utan biträde af någon man. Men ser du, sedan den tiden afskyr jag alla manspersoner. De äro tyranner, slarfvar och egoister! Vi behöfva icke ställa oss under deras förmynderskap. Vi äro lika lyckliga dem förutan. Och derför, min söta flicka, om den der George, den slarfven, glömmer dig, så sörj ej deröfver, och får du honom, dess värre, så kom ihåg mina ord — en karl är icke mycket värd. Tag genast i början väldet åt dig. Han måste hållas i tukt och Herrans förmaning.

Då Annie endast suckade vid alla dessa vishetsreglor, som häftigt strömmade öfver Mrs Pulls läppar, så fortfor den kavata frun:

— Du har troligen många gånger hjelpt George att förbanna Mrs Pull, den gamla draken, neka icke — du rodnar och erkänner. Men jag skall säga dig en sak, så god som två. Jag är icke någon drake, ingen hård och elak menniska, som jag kanske ser ut. Männen och mina olyckor ha förhärdat mig; du vet icke, du, hvad det vill säga att se sitt barn dö i svält, och tacka du Gud för det.

— Jag har blifvit bitter och jag har blifvit hård, men elak är jag ej. För de qvinnor som lida är mitt

hjerta alltid öppet och varmt. Jag har mer än engång stängt in din George; det gör mig ondt för din skull, ej för hans. Men säg sjelf, hvad skall jag göra? Man beställer hos mig teckningar af Mr G. Morland. Nåväl, han lofvar; han tager emot beställningen. Emellanåt effektuerar han den punktligt, men understundom, det vill säga ganska ofta, försummar han den. I alla fall tager han ut förskotter, lefver upp dem och tyckes ej ha den ringaste tanke på sina teckningar. När beställningar och förskotter stigit, då sätter jag in honom på Fleetstreet. På en vecka, ofta mindre, levererar han då sina teckningar och är fri, för att åter börja samma lif som förut.

Annie suckade: Ja, Gud bättre, men jag fruktar sannerligen att det är så.

— Jaha, så är det! Men se, der ha vi omnibusen, som far till Fleetstreet. Stig in, min vän, vi skola åka, det tager på mig att gå.

Omnibusen stannade. Annie hjelpte Mrs Pull upp i åkdonet, satte sig sjelf bredvid henne och under ett halfhögt, lärorikt föredrag om männens tyranni och slarfvighet kommo Mrs Pull och hennes vackra skyddsling till Fleetstreets fängelse. De stego in i den stora ödsliga vestibulen, der några vaktknektar sutto i ett hörn och spelade kort. Mrs Pull gick till en lucka i väggen och knackade på den. Den öppnades icke genast, hvilket gaf Mrs Pull anledning att hviska till Annie ett par ord om männens opåpasslighet och slarf. Medan hon ännu höll på med sin anmärkning, öppnades luckan och den gamle portvakten, hvars bekantskap vi redan gjort dagen förut, log vänligt och förbindligt emot henne. Mrs Pull lade ett litet mynt på luckan och frågade med en vänlig

blinkning, om n:o 41, Mr Morland, redan var uppstigen.

Den gamle lade en skrumpen vissnad hand på myntet, log förbindligt och sade:

— Ah, Mrs Pull, er fågel har flugit sin kos, Mr Morland är borta.

— Hvad drömmer ni om! Han måste vara här, Mr George Morland; han blef hitskickad i går afton, eller rättare i natt.

— Jag vet, min nådiga fru, men i dag för en half timme sedan kom en herre hit, han såg ut att vara en utländing — han begärde att få se Mr George Morlands skuldsedel. Han sade sig vara skickad från er, ja det sade han, försäkrade den gamle. Han betalade Mr Morlands skuldsedel — se här, var god och qvittera den.

Portvakten tog dervid fram några papper och tjugu pund i guld. Han lade dem framför Mrs Pull och sade förbindligt:

— Se här, var så god!

Mrs Pull var mållös af vrede.

— Hvem har vågat betala mig? sade hon slutligen. Bort med penningar och papper, gif mig Mr Morland! Jag vill ingenting ha att göra med penningarne. Att vilja betala mig! Oförskämdt! Huru kan lagen tillåta något sådant? — Huru i himlens namn skall jag nu effektuera mina beställningar, man skall anse mig för en slarf, en odåga.

Vid denna grymma tanke kände sig M:rs Pull nästan tillintetgjord. Hon vände sig om för att vädja till Annie Lewell. Annie hade sjunkit ned på en bänk, hon gret ej, men hon såg ut som en den der förlorat allt hopp.

— Se så der ja, tänkte Mrs Pull, nu hörde hon att hennes George först i går kom in i fängelset. — Men var nu lugn, Miss Annie, var lugn. Vi skola nog få fatt i den slarfven. När tvenne qvinnor riktigt vilja något, så vore det under och mirakel, om de ej finge sin vilja igenom. Se så, kom med — kom med nu, min vän.

Hon tog den viljelösa flickan under armen och med tröstegrunder, hemtade från hennes på erfarenheter rika lif, försökte hon att återväcka hoppet hos den stackars förtviflade Annie. Långsamt vandrade de begge qvinnorna tillbaka samma väg de kommit. Vid Blackfairs bron tog Annie farväl af den stränga frun, som hon nu lärt sig känna från en annan sida, än den hon visade i hvardagslag. Annie kysste vördnadsfullt hennes hand, tackade henne och bad om tillstånd att om några dagar i hennes konsthandel få höra åt hvar Morland var och huru han hade det. Välvilligt lofvade Mrs Pull att gå henne tillhanda med råd och dåd. Mrs Pull gick hem till sig, medan Annie skyndade upp till sitt lilla rum för att i ensamhet få gråta ut sin sorg och bedröfvelse.

Kap. V.

Låt oss åter uppsöka vår hjelte. Det var tidigt på söndagsmorgonen, då en person, som kallade sig Herman Holzmann, infann sig hos Fleetstreets direktör och anhöll om att få betala George Morlands skuld. Han uppgaf sig vara sänd af Mrs Pull i egen person. Penningarne inkasserades och fem minuter derefter erfor George Morland, till sin synnerliga glädje och förvåning, att hans fängelses portar voro öppnade. Såsom en vattenfågel från sin skimrande fjäderdrägt skakar träskets bruna vatten, der han nyss dykt och simmat, för att ren och glänsande lyfta på sina vingar och höja sig upp mot etern, så lemnade Morland fängelset, dess smuts och elände, och ett par minuter derefter stod han åter ute på gatan, lika fin, lika elegant som trots någonsin.

Vid utgåendet tilltalades han af Herman Holzmann, i hvilken George Morland igenkände den person, som aftonen förut frågat honom om han var bekant med originalet till den bild, som Morland tecknat på „Hell Amerikas“ marmorbord.

— Min herre, det är ni, har man sagt mig, som betalt min skuld, sade den öfverlycklige Morland. Huru skall jag visa min erkänsla för eder?

— På det sätt, svarade Holzmann, att ni går in på det arrangement jag har äran att föreslå eder.

— Säg det, min herre, jag lofvar på förhand att göra det.

Medan de begge herrarne långsamt vandrade ned åt Tovern, tycktes fremlingen öfverväga, huru han bäst skulle ställa sina ord. Morland åter blickade då och då nyfiket upp och väntade med otålighet på hvad som komma skulle.

— Välan, Mr Morland, rent ut sagdt, jag heter Herman Holzmann, är tysk till börden, hofmästare ....

— Det är således icke ni som betalat min skuld?

— Nej, Mr Morland.

— Men hvem är då denne okände någon, som betalar andras skulder? hvem är denne fågel Fenix? jag brinner af nyfikenhet att göra hans bekantskap, säg mig hans namn.

— Det är Mr Charles Tony.

— Mr Charles Tony!

— Ja, min herre, det är Mr Charles Tony, f. d. parlamentsledamot och sekreterare vid banken — Englands bank.

— Mr Charles Tony! Hvad i all verlden har han, en parlamentsledamot, en banksekreterare att göra med mina affärer?

— Ja, säg sjelf, Mr Morland! Förnäma män ha sina nycker, dem kan ingen menniska bli klok på.

— Ja, men i alla fall, Mr Holzmann, var god och förklara mig den här saken, så godt ni kan. Något bör ni ändock veta af detta mysterium.

— Nåväl, Mr Charles Tony är rik, har en ung vacker hustru, en engel till syster, ett hus i London — allt det der är honom ej nog. Han har fått den

fixa idén att bli målare, och dertill, att bli ledamot af konstakademin. Och det är dit ni skall förhjelpa honom.

— Då har han vändt sig till orätt person. De förnäma herrarne i Akademin torde föga vilja erkänna en sådan konstnärernas beskyddare, som jag är. Han må vända sig till dem.

— Nej, min herre, ni missförstår mig. Han vill, att ni skall måla för honom.

— Jag förstår ej hvad ni menar, sade Morland.

— Nå, välan, suckade tysken, han vill taga lektioner för eder.

— Nå, det låter höra sig.

— Han bjuder er fria rum, taffel vid sitt bord och tjugu pund i månaden.

— Topp, jag antager! nej, jag antager ej; det vill säga, jag vill först veta hvarest han bor, ty London lemnar jag ej.

— Han bor vid Eremit-Marktplatsen i City, i det lilla huset som ni målat af.

— Vid Gud, jag antager! skrek Morland, utom sig af glädje. När kan jag börja?

— Nu genast.

— Åh ja, hvarför icke nu genast, men för tusan, tala om för mig hurudan är er målare, er parlamentsledamot, så att jag ej alldeles hufvudstupa faller in i hans atelier. Hvad målar han och huru målar han?

— Hurudan han är? Ja, det beror på huru man tager saken. Vare det nog sagdt, att han ser ut som en lord, hvilket icke förhindrar en del personer, deribland edra vänner från i går, att anse honom för en skurk. För öfrigt är han så oengelsk som möjligt. Allt som finnes på denna dimmiga ö duger platt intet,

hvilket åter hufvudsakligen är hans hustrus förtjenst; hon är fransyska. Förliden sommar gjorde han jemte sin familj en tripp till Italien, och sedan dess springer han efter hvarenda positivspelare och pifferaro i staden. I hans hus går ut och in allt möjligt folk, med besynnerliga namn. Så förnäm han är, skakar han hand med hvilken gipsgjutare och penselsudd-målare som helst, ty han är Whig och demokrat för tillfället. Det tyckes göra honom ett särdeles nöje att skaka hand med den sortens folk.

— Hm, hm! mumlade Morland, det der är icke just särdeles upplysande, men alltefter som han drog sig till minnes gårdagens samtal och yttranden i Hell Amerikas källarsal, desto mera klart fick han för sig, att Mr Tony var just den Tony, som Jim Lee så blodigt karrikerat och som af kamratkretsen benämndes med en hel hop lika fula, som expressiva binamn. Må vara, tänkte han, hvad angår det mig, han betalar mig och jag skall måla med honom, för hans vackra systers eller hustrus skull.

— Men, afbröt hofmästaren hans meditationer, hvar har ni edra effekter, hvar skola vi afhemta dem?

— Ja, herr hofmästare, huru skola vi ställa med den saken. Jag bor hos Mrs Pull. Om hon får se mig i frihet blir hon alldeles rasande, ty ni skall veta att hon anser mig som sin sjelfförvärfvade förmögenhet, som hon fritt kan disponera öfver. Det blir en ganska kinkig sak.

— Tillåt mig att jag i eftermiddag hos Mrs Pull afhemtar edra saker, eller betalar er hyra, det bör gå lätt för sig.

George Morland tycktes alldeles icke vara med om denna af hofmästaren uttalade mening, tvärtom

visade hans bekymrade min att han såg saken ur en helt annan synpunkt. Dock, denna hans sinnesstämning varade icke länge.

— Ah! låt gumman behålla min qvarlåtenskap, något bör hon ju ha i ersättning då hon förlorat mig.

Hans medfödda lättsinne och det härliga framtidsperspektiv, som nu öppnade sig för honom, lät honom snart nog förgäta detta lindriga bekymmer. Han var en artist-natur, som tog dagen sådan den kom. Allt sedan han kunde minnas, hade han lefvat som fågeln på qvist; än här, än der hade han byggt sitt bo högst uppe närmast himlen i den ena eller andra vindskupan. I svåra tider voro hans behof tarfliga, ja nästan inga.

När lyckan, i form af oväntade beställningar, log huldt emot honom, voro de deremot oberäkneliga, ty hans frikostighet kände inga gränser. När den sista shillingen var borta, var han hvarken bekymrad eller orolig. Hans genialitet, hans utomordentliga förmåga att karakteristiskt, liffullt och vackert återgifva de brokiga, vexlande bilder, som under ett sådant ombytligt lif trängde sig på honom, gjorde att George Morlands namn och teckningar hade ett högt värde i den engelska konsthandeln, hvilket åter gaf honom tillfälle att utan alltför stora bekymmer fortsätta det lif, han genom böjelse och efterlåtenhet emot sig sjelf och sina nycker funnit behag uti. Visserligen var han i grunden en för ädelt anlagd natur, för att icke också han ha stunder af oro och väckelse, af en plågsam känsla, att lifvet dock icke var endast en vandring utan mål, der man drefs omkring af nycker. Men med en bristande moral, utan familjeband och deras förädlande omsorger, ofta äfven i afsaknad af dessa så-

kallade brödbekymmer, som oaktadt sin materiela natur, indirekt verka på själens helsa och moraliska uppfostran, dels genom ökad eftertanke, dels genom stäfjande af begär och nycker hade hans lif blifvit en art af dagsländelif. Just den kraft och hastighet, med hvilken hvarje intryck berörde hans själ, öfvervältigade hans för skönhet och njutning ständigt öppna sinne, gjorde att bild efter bild plånades ut ur hans själ, — väckelse efter väckelse, bekymmer, glädje, oro och hela denna här af onämnbara känslor, som döljas i en menniskas bröst, vexlade ständigt om, voro i ständig rörelse, och det ena intrycket förjagade det andra.

Karakterer, sådana som Morland, finna vi ofta i lifvet, ehuru omständigheterna endast sällan, såsom hos denne ryktbare målare, låta dem utvecklas i alla deras farliga konseqvenser.

Alltnog, den öfversvinliga fröjd han kände vid tanken på att föras in i detta paradis, som han hittills sett endast lik en hägring i fjerran, utplånade i ett ögonblick hvad han drömt och med entusiasmens eld talat om aftonen förut, tidningen som skulle höja honom högt öfver mängden och tillåta honom att, engång deruppe på denna höjd, likt en allfader med löjets blixtar slå ned på det fala, det falska och eländiga i hans land, hos hans folk och hans tid. Men mera än detta plånades ur hans själ. De sista förbleknade konturerna af Annie Lewells i ringhet och fattigdom klädda, men ädla och sköna gestalt försvunno för hans blick, likasom nattens stjernor blekna, då dagens sol börjar sitt segertåg. Det jublade i hans själ, han kände sig stark och mäktig. Det som varit, var för honom ett resultatlöst förgånget. Allt upp-

offrade han för det nya, för det som skulle komma, och allt väntade han af framtiden.

— Till paradiset, till paradiset, hviskade han drömmande för sig sjelf. Till paradiset! Och den engel, som skulle öppna dörren till helgedomen, det var hon, Martha. Dit, dit direkte från fängelsets natt, från dessa krälande, äckliga varelser i de mörka, unkna cellerna.

— Se så, min herre, låt oss skynda på; tiden hastar, sade han. Det var en sådan sjelfmedvetenhet och förnämhet i hans blick och åtbörder, då han sade dessa ord, att den gamle hofmästaren instinktmässigt drog sig ett steg tillbaka och lät den unge målaren, der han gick med spänstiga, kraftiga steg, vandra förut.

*

* *

Några timmar senare gjorde George Morland sitt intåg i det lilla huset vid Eremit-Markt. Hans hjerta bultade och blodet rusade honom till tinningarne, då han trädde in i den med blommor och grönt prydda vestibulen. En mattbelagd marmortrappa, med blanka messings-ledstänger, förde upp till våningen, der husets herre hade sina rum. Hofmästaren förde vår målare genom vestibulen till ett mottagningsrum och derifrån uppför en mindre trappa till ett rum i husets öfversta våning.

— Se här, min herre, edert rum! Jag skall ha den äran att anmäla er hos Mr Tony.

Morland, blefven ensam, tog sitt rum i närmare beskådande och började göra sin toilett. Sedan denna vigtiga sak med omsorg och noggrannhet var undan-

gjord, satte han sig med en bok i handen för att invänta Holzmann. Han försökte att läsa; förgäfves! Han såg ständigt framför sig den syn, som dagen förut tjusat honom, den unga qvinnan med lutan i handen. Och der lemna vi honom tillsvidare, för att för läsaren presentera husets herre.

Kap. VI.

Ett ting är säkert i vår nord:
Att snille, mandom, rikdom, rang
Följs ständigt utaf afund åt
Som stöfvarn följer i ett rådjurs spår
Och bringar det på fall.

Sir David Lindsay.

M:r Tony satt i sitt hvardagsrum, ett litet rum med hafsgröna väggar, smakfullt prydda i tidens anda, med ovaler och snörklar, blomsterstycken och bevingade genier, som blåste i horn, bundo kransar och lekte med lam. Ett stort skrifbord stod midt på golfvet, öfverfyldt af papper, på bordet såg man ett dyrbart skriftyg, prydt med tvenne qvinliga figurer i drifvet silfver, föreställande England och Indien. Vid figurernas fotställning läste man: „åt Charles Tony af hans vän Warren Hastings“. Insvept i sin morgonrock satt husets herre i en stor länstol vid den ståtliga kaminen och höll sina fötter upp emot ett vackert arbetadt jernställ. Han höll ett bref i handen, som han obarmhertigt kramat ihop.

I en välstoppad kanapé hade hans vackra lady krupit upp; båda voro synbarligen förstämda, han dertill äfven häftigt uppretad.

— Orättvisa, orättvisa! sade han i det han vände sig till henne, orättvisa har allt ifrån min födelse vederfarits mig. Der är min broder earlen af Belcome. Endast derför att han händelsevis är ett år äldre än jag, tilldömer samhället honom en rang och en rikedom, som stå i fullkomlig motsats till hans böjelser och hans naturgåfvor. Han räknar sina triumfer efter det antal hjortar, han hetsar till döds, de räfvar han fäller och hästar han spränger. Utan idéer, utan begär efter utmärkelse och makt, lefver han, som ett rödskinn, en prairie-jägare i sina parker och skogar, och jag, jag som naturen danat af ett bättre, ett ädlare material, som arbetar för höga mål och stora idéer, jag lemnas i jemförelse med honom fattig, utan stöd, utan rättigheter i verlden, — än mera, sedan mitt snille och mina talanger brutit mig en väg till samhällets höjder, då, just då jag fått målet i sigte, då jag endast behöfde sträcka ut armen för att taga den frukt som lockat mig — förbannelse! då brister marken under mig och åter störtas jag ned med hån och spe. Och huru har jag ej arbetat, mina nätters vaka och mina dagars sträfvanden, mina bästa krafter och mina ihärdigaste bemödanden ha alla egnats samma mål, makten och äran. Ah, gamle hederlige David Lindsay, huru väl minnes jag ej dina ord:

Ett ting är säkert i vår nord,
Att snille, mandom, rikdom, rang
Följs ständigt utaf afund åt
Som stöfvarn följer i ett rådjurs spår
Och bringar det på fall.

Han teg en stund, han kramade ihop brefvet och kastade det på glöden; då flamman slog upp i ka-

minen, drog Madame Tony * en djup suck. Det var väl inledningen till några lugnande trösteord, som hon ämnade yttra, men hennes man afbröt henne, innan hon ännu hunnit börja sitt tal. Säg ingenting, Blanche, säg ingenting, låt min vrede och min oro vara, egga icke upp dem med toma ord och fraser.

En djup tystnad herskade några minuter i rummet. Den afbröts häftigt af Mr Tony, i det han slog sin knutna hand mot stolens karm.

— Förbannade åtrå efter luften på höjderna, som icke låter mig lefva nöjd och stilla i dalarnes djup. Mig återstod ännu ett hopp, fortsatte han, mera liksom för sig sjelf, min broder, earlen af Belcome, var barnlös och sjuklig, allt sedan sitt fall från hästen. Det återstod mig ännu ett hopp, jag kunde bli earl af Belcome, om, om — och nu, nu kommer detta bref, denna jobspost, der han på ett sätt, lika naivt som rörande, underrättar mig, att himlen beskärt honom en arfvinge, och detta allt beskedligt, vänligt och snällt. Den fördömde landtjunkaren tyckes icke ens ha en aning om att jag hatar honom och hans . . . .

— Men lugna dig, Charles, lugna dig, sade hans hustru, som började frukta för denna vrede, som allt mer och mer närde sig sjelf; lugna dig, allt är ju ännu icke förloradt. Än en gång kan lyckan le emot dig.

— Nej, Blanche, hon gör det ej mera, jag känner att jag förlorat spelet. Och denne Warren Hastings, den eländige, har jag icke tjenat honom, försvarat honom då alla andra tadlade honom. Denne

* Madame Tony var född fransyska och föredrog det franska Madame framför det engelska Lady. Föröfrigt användes under detta tidskifte de franska benämningarne öfverallt i Europa.

blodsugare, huru har han lönat mig? tillochmed han har lemnat mig i sticket. Sehlbourn, Richmond, Chatam, Fox, hvar äro edra löften? Och att tänka sig allt detta elände för en enda köpt ritnings, en enda karrikatyrs skull. Han försjönk i ett dystert begrundande; då och då sparkade han otåligt till någon af bränderna i kaminen, för öfrigt satt han tyst och tycktes knappast höra på sin hustrus tröstegrunder, som också, sanningen att säga, voro intetsägande och kraftlösa.

I sanning, den stackars Charles Tony hade förolyckats i grund på den politiska bana han valt, men han gjorde orätt i att skylla på sin broder, på Warren Hastings, Sehlbourn, Fox och Chatam, sitt elände, sin misslyckade debut.

Mr Tony var en karakter, de der ofta uppdyka under upprörda tider. Äregirigheten hade hos honom uppslukat alla andra lidelser; för att tillfredsställa den, var han färdig att uppoffra allt. Men denna äregirighet var icke af det ädlare, det bättre slag, som drifver mannen till oaflåten verksamhet. Den var fastmer uppblandad med en dryg del fåfänga. Han skulle gerna försakat makten och möjligheten att herska och handla, endast han haft skenet deraf.

Fullt medveten om partiställningen, hade han kastat sig in i Torys och Whigs strider och intriger, fast besluten att draga den största möjliga fördel af den allmänna korruption, som under denna tid kännetecknade det politiska lifvet i hans fädernesland. Han hade i det stora lotteriet dragit en nit. Han hade förfäktat hvilka idéer som helst, endast de lemnade honom hopp om framgång; han hade slutit sig till hvilket parti som helst, endast han kunde förmoda att detta parti skulle komma till väldet. Så ihärdiga och

enträgna bemödanden hade delvis krönts med framgång. Mr Tony var parlamentsledamot, han hade en hög anställning vid Englands bank och var en kortare tid ganska populär, så att det tillochmed var fråga om att intaga honom i ministèren.

Men huru vågorna gingo, hans parti blef slaget, hans vänner gingo under och han med dem. De som nyss hatat honom som sin motståndare föraktade honom nu, då han som öfverlöpare ville sluta sig till dem.

I sin vrede blottade han vissa det mäktiga partiets svagheter och föll ett offer för dess hämnd.

Lees karrikatyr var endast den yttre anledningen till detta fall, endast droppen som gjorde att vattnet i det fyllda kärlet rann öfver bräddarne.

Mr Tony insåg nog att så var fallet, ehuru han inför sin hustru icke ville medge detta, utan vältrade hela skulden af sin olycka på skandal, på nidskrifvare och karrikatyrtecknare.

Bäst Mr och Madame Tony så sutto i sina bittra tankar böjdes draperierna undan och in trädde Herman Holzmann i höga damasker och grant livré. Han tassade varsamt omkring i rummet; den mjuka mattan förtog ljudet af hans steg. Han lade undan papper, städade och dammade; han skramlade med silfversakerna på bordet och hostade då och då till, liksom den der vill göra sig bemärkt. Men då hans herrskap icke tycktes akta på hans närvaro, vände han sig till sin herre, i det han bugande hviskade ett: Mylord till er tjenst.

— Jaså, Holzmann, sade hans herre, glad öfver att på något sätt kunna afbryta sina dystra tankar.

— Nå, huru har det lyckats? fortsatte han.

— Jag löste honom ut ur fängelset och hemtade

honom hit till ers nåd. Han väntar nu uti sitt rum, för att åt ers nåd erbjuda sina tjenster.

— Hvad säger du, är han här redan!

— Hvem då? frågade Madame Tony.

Holzmann bugade sig och ämnade svara, men Mr Tony afbröt honom. För in honom i kabinettet, sade han, och bed honom vänta; jag kommer genast. Derefter gick han till sin hustru och började att hviskande delgifva henne sina nya planer.

— Du vet, min dyra, att jag städse haft ett särdeles nöje af den talang och färdighet i teckning jag besitter, att jag tillochmed då jag sysslat med vigtiga värf icke försummat denna min böjelse för konsten. Välan, sedan den der fördömde tecknaren Lee icke ville gifva sig i min tjenst, så vill jag sjelf hämnas min oförrätt med samma vapen, som jag blifvit anfallen, jag skall bli målare, tecknare, karrikatyrritare, jag skall bli ett fruktansvärdt ris för mina fiender. Ve segraren, jag känner hans svaga sidor, obarmhertigt skall jag blotta dem! Ännu mer, eftersom konsten är den enda bana, som står öppen för mig, så hvem vet, en dag skall jag kanske räknas bland dess koryféer, bli en Sir Charles Tony likaväl som en Sir Josuah Reynolds, Sir Benjamin West. Än engång skall jag flyta ofvanpå, bli en af de främste.

Madame Tony log åt sin mans sangviniska förhoppningar.

— Nåväl, sade hon, hvad är det han heter, denne man, som skall föra dig uppåt igen till ärans ljus, från förtviflans natt?

— Han heter George Morland, du känner honom nog, det är den unge, vackre målaren, som du ofta sett här utanför vårt fönster.

En lindrig rodnad for öfver den vackra Blanches anlete, utan att hon sjelf kunde göra sig reda för den känsla, som dref hennes blod i häftigare svallning än eljest.

Charles Tony, som märkt sin hustrus rodnad, antog att den gällde honom och hans nya planer, kände sig förlägen, reste sig hastigt från soffan, der han under samtalets gång satt sig ned, i det han sade:

— Jag går att göra min toilett; vänta oss med Martha i förmaket, jag skall presentera er för vår maëstro.

Kap. VII.

Ändtligen ljöd timman för lunchen, ändtligen kom Holzmann upp till Morland och bad honom stiga ned. Han gick utför trappan, kom till en liten vestibul och trädde in i ett förmak.

Rummet var icke stort, men rikt utstyrdt. Morland såg sig noga omkring, för att af dess anordning sluta sig till och döma om den person, som här arbetade och lefde. Väggarne pryddes af taflor och teckningar, de flesta endast skizzartadt utförda. Somliga af skizzerna voro af en utomordentlig skönhet, andra åter särdeles svaga i utförandet, om ock sjelfva tanken icke var oäfven.

På konsoler kring väggarne stodo utkast i gips och bränd lera, afgjutningar efter antik- och renaissance-arbeten. Det hela gaf intryck af, att husets herre var konstälskare mera än artist, en som valt konsten så att säga till sin sport. Derborta på väggen såg han till sin undran en tafla, som han tyckte sig känna. Det var ju hans eget verk, den tafla, som han i går halffärdig sålde åt mr Tony. Och dock — det var icke samma tafla. I stället för de få figurerna, han målat derpå, fann han nu en hel lordmayors pro-

cession afbildad. Han betraktade noga de brokiga, endast anlagda och ännu fuktiga figurerna och återfann der bland mängden sin riddare och hans sköna — och detta på hans tafla!

Han såg närmare på taflan. I ena hörnet märkte han ett namnchiffer, C. T., samma namn som på alla de andra taflorna och skizzerna. Vreden steg honom för ett ögonblick åt hufvudet, han knöt sina händer och mumlade: min tafla, min tafla! — Han öfverlade just med sig sjelf, om han skulle lemna huset eller ej, med hvilka ord han borde bevisa sin rätt till taflan och förebrå egaren hans besynnerliga förfarande, då i detsamma ett par accorder på en luta och en vacker ungdomlig röst hördes från rummet bredvid mera gnola än sjunga en munter italiensk sång.

Hvem har icke någongång i sitt lif erfarit den kraft, den underbara tjusning, som gömmes i ljufva toner. Morland lyssnade uppmärksamt. Ju längre han lyssnade, desto mera lugnades hans upprörda själ och vreden vek från hans sinne. Han tviflade icke ett ögonblick, att sången härflöt från samma hänförande, ungdomliga varelse, som senast i går och så många gånger förut hänfört honom. Alla den förflutna dagens och aftonens drömmar, hvilka försvagats genom de vexlande händelser, som sedan dess timat, vaknade på nytt ur deras slummer, och likasom vuxen fast i jorden stannade han vid dörren för att uppfånga hvarje förbiilande ton af den ljufva melodien. Dessa förtrollande toner hördes endast ofullständigt; än togo de till, än höjdes, sänktes, dröjde och dogo de bort, för att plötsligt åter lefva upp.

Musiken, likasom skönheten, är understundom mest tjusande, då dess behag blottas endast till en del,

då inbillningskraften får skapa till, får fylla ut hvad ögat och örat endast kan skönja som i dimma, ofullkomligt, ofullbordadt.

Ack, den rösten kände Morland nog, den hade tjusat hans öra och hans hjerta mer än en gång, när han satt derutanför på gatan, målade och drömde om paradiset och dess ljusa engel. Hvad hade han icke då velat gifva för att komma dit, der han nu var. Och nu, nu var han ju här i paradiset, och härifrån skulle han sjelfmant gå ut — — nej, aldrig! drifvas bort af sin egen vrede för den der taflan, som blifvit profanerad af — nej, den sången derinnanför sjöng hans vrede till ro. Nej, jag skall ej gå, jag står qvar, om än alla mina taflor och ritningar samlas här under olika namn.

Han gick närmare dörren, han lyssnade på den stundom muntra, stundom veka dityramben och erfor dervid all denna spända förväntan och hemlighetsfulla oro, som alltid är kärlekens följeslagare och som stundom har en väsendtlig andel i att framalstra den. Med öga, öra och själ riktade på en enda punkt, hängde han fast vid tonerna. Han märkte intet, såg intet — då han i detsamma öfverraskades af Mr Tony.

Förlägen drog han sig undan från dörren och gjorde en ceremoniös bugning för sin värd.

Mr Tony var ytterst modernt klädd, i en styf rock, en lång väst och smala, tätt åtsittande benkläder. Hans hufvud pryddes af en väldig pudrad peruk, som han tycktes bära med mycken försigtighet. En försigtig person, sådant var det intryck, som hans tunna, mellan lockar inklämda anlete gaf intryck af. Försigtigt stack hans stångpiska ut öfver den styfva kragen och de kullriga axlarna; varsamma och försig-

tiga voro äfven hans afmätta rörelser och detsamma kunde äfven sägas om hans ord, hans tal, som han gerna prydde med hyperboler, bilder och liknelser i den pseudo-klassiska stil, som under denna tid älskades och värderades så högt. Han helsade ceremoniöst på Mr Morland, bad honom vara välkommen och sade, det han hoppades att i honom finna en god mentor på sin vandring i musernas land.

— Dock — lunchen väntar, min herre! sero venientibus ossa, derföre låt oss gå in, jag vill presentera er för min hustru och min syster. Som en ifrig demokrat och Wigh för tillfället, ville Mr Tony anses för en folkelig man, han tog derför den förvånade och rodnande artisten under armen och trädde in i rummet, der de begge damerna väntade. Mr Tony presenterade nu Morland: Madame Tony, min hustru, Miss Martha, min syster.

Morland bugade sig djupt för de begge vackra qvinnorna. När han åter höjde sig, tyckte han, kanske att det endast var en ungdomlig synvilla, att den sköna Marthas kinder färgades af en svag rodnad, då hon besvarade hans vördnadsfulla helsning.

Den andra af de begge damerna betraktade med ett käckt och nyfiket intresse den unge målaren. Hon tycktes föröfrigt vara i den ålder, då qvinnorna ogerna afstå från en skönhet, som redan är i aftagande. Dock när man såg det bruna håret, det fylliga anletet, den vackra färgen och framför allt det käcka sätt på hvilket hon blickade ut i verlden, så måste man medgifva att om hon ock förlorat den ungdomliga skönheten, så hade hon i dess ställe vunnit i behag, i säkerhet och förmåga att draga uppmärksamheten till sig, att till en viss grad tjusa och förtrolla sin omgifning, allt

egenskaper som af männen värderas högre, än den ungdomliga fägringen. Tydligt såg man af hennes blick och later, att medan hon bevarade fordna triumfer i minnet, hon ännu ej uppgifvit anspråk på framtida eröfringar.

Mr Morlands reflexioner öfver damerna afbrötos hastigt, ty medan Madame Tony yttrade några förbindliga ord, förkunnade Holzmann med tysk högtidlighet, att bordet var serveradt.

George Morland hade aldrig varit bjuden hos någon annan än hos Mrs Pull, ingen hade lärt honom att iakttaga det skick och det uppförande, som en rik och förnäm man har att fordra af den, som han bjuder till sitt bord. Men med den iakttagelseförmåga, som är artisten medfödd, gaf han hela tiden akt på sig sjelf och sitt värdsfolk, utan att derför förlora den otvungenhet, som han under ett långt lif, fritt som vinden, vänjt sig vid.

Hans amphitrion hade dessutom så mycket att omtala och berätta om Frankrike och Italien, länder dem han nyligen i sällskap med sin familj besökt, att för Morland föga annat återstod än åhörarens anspråkslösa rol.

Mr Tony talade om landet bortom Alperna, om alla de under han der skådat, om dess sol, dess himmel och dess skimrande haf. Han hade känt och han kände den ädle Flaxman, den store Thorwaldsen och honom, som vann samtidens pris högre än någon annan Canova. Madame Tony visste att liffullt och med behag deltaga i samtalet, medan den vackra Martha då och då påminte om episoder, personer och konstföremål, som syntes henne beaktansvärda. Ehuru Madame Tony både talade mera, samt med esprit och talang, så

gjorde dock Marthas blygsamma svar och frågor ett djupare intryck på vår hjelte, än hennes svägerskas granna ord och muntra infall.

Emellertid flögo timmarne undan och den korta höstdagen var långt skriden, innan sällskapet reste sig från bordet.

— Och nu till atelieren, sade värden, innan Old Englands dimmiga sol släcker ut sitt ljus.

* *
*

Ateliern, denna ässja, denna härd, der ideerna sofras och renas, taga form och gestalt, var ett stort rum, som ursprungligen utgjorts af ett större och ett mindre, hvilken omständighet med mycken smak begagnats af Mr Tony. Rummet pryddes af gamla dyrbara möbler, af praktfulla käril i majolika och terracotta samt gamla vapen och rustningar. Ljuset föll rikt och rent in genom ett stort fönster, belyste starkt den främre delen af det stora rummet och lemnade resten i en poetisk halfskymning, der en och annan gammal mosaik, ett vapen eller harnesk, då och då uppfångande en nyfiken förlupen solstråle, lät den skimra ett ögonblick mot metallytan, för att återkasta dess sken i rummets mörkaste vrår. Närmast fönstret stod ett staffli, ett rit- och modellbord, rättare en låg estrad, upp till hvilken ett par trappsteg ledde. Trapporna bevakades af tvenne s. k. putti (kärleksgudar) i gips i barockstil, med uppblåsta och vanskapligt tjocka barnlemmar. Modellbordet doldes till en del af ett purpurfärgadt förhänge. Den vackra Martha steg oombedd upp på estraden. Ljuset föll fritt på hennes

ungdomliga gestalt och vackra hufvud. Morland och Mr Tony stodo dernere och betraktade några af den senare gjorda utkast till karrikatyrer och taflor, i hvilka den vackra Martha var afbildad. Målaren kunde icke taga sina ögon från det tjusande originalet, der hon stod emot en praktfull fond af gyllenläder, medan det purpurfärgade förhänget föll i rika, vida veck och kastade öfver hennes anlete ett rosenfärgadt skimmer, som ännu mer förhöjde hennes skönhet. Morlands beundran och konstnärsfröjd vid åsynen af den älskliga modellen stod så tydligt att läsa i hans anlete, att Martha, som såg det intryck hon gjorde på den unge artisten, rodnade starkt och blickade förlägen ned på det broderi hon höll i handen. Morland, som insåg att han förgått sig, vände sig hastigt till Mr Tony och började ifrigt tala om de teckningar han hade framför sig. — Det var egentligen endast utkast till teckningar, alla syftande på dagens frågor och personer. Der såg man Chatam, Fox, konung Georg och Indiens blodsugare Warren Hastings. Karrikatyrerna voro lika elaka som qvicka, men hvad teckningen beträffade skäligen vanvårdade.

Morland ville icke lägga sin hand vid dem, ty som sanningen var, han var ej och han ansåg sig ej vara karrikatyrtecknare, men på Mr Tonys enträgna böner lät han slutligen förmå sig att korrigera dem. Så satt han timme efter timme, tecknade och hörde på Mr Tonys elaka anmärkningar öfver de personer, som han afbildat. Alla utfall gjordes med en viss försigtighet, mera af en gammal inrotad vana att yttra sig i förtäckta ordalag, än af undseende, hvarken för målaren eller för hans syster och hustru, hvilken sednare lifligt följde med sin mans qvicka utfall och Mor-

lands snabba penna. Hon kunde icke nog beundra hans färdighet, att liffullt och lustigt återge de scener som hennes man förtäljde. När skymningen föll på, hade Morland levererat mera än tio olika teckningar, dem Mr Tony med stor förnöjelse stoppade på sig. Morland insåg snart nog, att hans lärareverksamhet skulle inskränka sig till denna tecknaretjenst hos Mr Tony. Så oangenäm denna upptäckt än var för vår hjelte, beslöt han likväl, och vi måste medge att detta beslut icke kostade mycket på honom, att hålla ut, ty utom att den vackra Martha mer och mer fängslade hans hjerta och hans tankar, lemnade Mr Tony honom i oqvald besittning af hans aftnar och förmiddagar.

Kap. VIII.

En sorglig syn sig visar för mitt sinne,
En syn som väcker flydda fröjders minne.

Spenser.

Vårens och sommarens dagar slockna i purpur och blekna bort i guld, men endast en blekgul, sjuklig strimma i vester visar hvar den kulna vinterdagen tynar af och dör. Det var en grå mulen Decemberdag, luften var kall, då och då föll en och annan snöflinga ned, det började att skymma, men den gula strimman i vester lyste ännu klart nog för att öfver tak och skorstenar kasta ett svagt, ett dröjande sken in i Annies vindsrum, der hon satt vid sitt fönster med sina blommor. I lådor och askar, utbredda rundt omkring henne på bord och stolar, lågo hennes tillbehör, blad, vax, glasperlor, färgstofter, fjädrar och tyll. Blommorna kunde icke riktigt intressera henne, allt emellanåt blickade hon upp från sitt arbete och såg öfver staden, som bredde sig ut för hennes blickar, bort mot den blekgula strimman vid horizonten. Himlen var mulen, enfärgadt grå, som ett stort stycke gammalt urblekt kattun, der nere i gränderna lurade mörkret, de gamla spetsiga taken stucko med sina

skorstenar, gaflar och spiror upp mot den hvitgråa himlen, lika väldiga, svarta mångarmade spöken.

Annie Lewells lif hade som den tunga, grå höstdagen släpat sig fram, allt från hennes lefnads morgon; ett ögonblick, blott ett enda hade den strålande solen brutit sig igenom de tunga dimmorna, värmt och lyst hennes ensamma färd, för att strax derpå åter svepa sig in i dunkla grå skyar och nu, nu led dagen mot sitt slut, den gula, den bleka strimman derborta var endast ett återsken, ett minne af en förgången dag. Annie tog väl för tionde gången till sitt arbete, hon såg på sina blommor och ett bittert löje drog öfver hennes vackra anlete. Vintersol och pappersblommor höra tillhopa, hviskade hon, i det hon började att pressa sina liljor, färga sina rosenblad, förse dem med hyllen och daggdroppar, blad och knoppar. Liksom allt hvad vi se tager färg och intryck af den stämning, i hvilken vi befinna oss, så var det äfven med den vackra Annie. Lifvet hade för henne förlorat sin fägring, sitt värde och sin tjuskraft; de stackars prasslande torra blommorna, hvilkas färgprakt så ofta fröjdat hennes öga och med hvilkas förfärdigande hon förkortat så mången dag, tycktes henne nu döda, själlösa, odrägliga som lifvet omkring henne. De små genier, de tomtar, som bo i hvarje arbete vi älska, som nicka, som le så vänligt emot oss och förjaga vår ledsnad, hade flytt från Annies blomsterkorg.

Var hon ej sjelf just en sådan förtorkad blomma, som förlorat sin saf, sin doft och sitt lif. Se denna narciss, denna crocus och hyacinth med stjelkar af papper och krona af tyll, — de liknade de friska, safrika, doftande och mjuka blommorna, som George i Marystones trädgård lindade i hennes hår, lika mycket

som hon sjelf liknade den lyckliga, rosiga tärna, som då vandrade vid hans arm.

Så satt hon ännu länge sedan solen sjunkit; hon undrade öfver hvar hon skulle finna en fristad för de kommande dagar, ett värn och ett stöd. En stund tänkte hon tillochmed på att öfvergifva den lära i hvilken hon uppfostrats, för att som katolik i klostrets tystnad och frid begrafva sina döda förhoppningar, och ett lif som numera erbjöd henne endast lidande och bedröfvelse. Annie var endast tjugu år, hon visste ej, hon trodde ej på tidens läkande kraft.

Bäst hon så satt i mörkret, knackade det på dörren. Annie gick att öppna, det var en liten gosse med ett bref till Miss Annie Lewell. Undrande och bäfvande tog hon emot brefvet och skyndade att tända på lampan, hvilket dröjde länge nog, ty fnösket hade dragit fukt åt sig. Ändtligen fick hon då ljuset tändt och ögnade undrande på omslaget, der det med tydliga bokstäfver stod pränatadt Till Miss Annie Lewell, flöristen vid Homestreet, att öppnas egenhändigt, skrifvet och afsändt från Mrs Pull.

Mrs Pull var, som vi redan veta, en rättfram person, som i sin affär, sitt tal och sina later gick rakt på saken, visserligen med en god portion vresighet, men eljest utan omvägar. Likt alla dem, som sakna tillräcklig underbyggnad och vana att skrifva bref, var hon, då hon skulle uppteckna sina ord och tankar, i ett ytterst obehagligt dilemma. Särskildt emedan den kärfhet och vresighet, som hon tillät sig i tal, plågade henne i skrift; ty oaktadt sitt bistra sätt och det despotiska lynne hon, genom att vara hänvisad till sig sjelf, vant sig vid, så var hon dock i grunden en qvinna med hjerta. Hennes bref blef na-

turligtvis en sällsam blandning af affärsstil, hjertliga utgjutelser och kraftiga slängar isynnerhet åt hennes arffiender, männen. Hon skref som följer:

Min dyra!

Emottagit eder ärade af den 3 Dec. 17.. och bifaller härmedelst till uppgörande af affären. Ehuru det är min oförgripliga mening, att den hängifvenhet, som flertalet af vårt kön hyser för dessa ovärdiga tyranner, som kalla sig skapelsens herrar, bör räknas som en stor svaghet, ett oförlåtligt fel hos oss, så har jag dock velat bispringa eder uti att söka rätt på den ovärdige mansperson, åt hvilken ni, min dyra, egnat eder böjelse, edert hjerta. Jag har gjort det med nöje, dels emedan ni så rörande anhållit derom, dels emedan jag underrättat mig om eder person och erhållit upplysningar, som göra det jag i allo anser er för en aktningsvärd flicka (dessa ord hade Mrs Pull understrukit), såsom jag ock städse trott om eder. Således, för att klart och tydligt utreda affären, vill jag börja från den dag vi tillsammans besökte Fleetstreet. Vi skiljdes åt vid Blackfriarsbron, vill jag minnas. Vid min hemkomst öfverraskade mig W. John Pull, min man, med den underrättelse, att han nyss talat med George Morland. Han berättade nemligen, att han (John Pull) gått ned i förstugan för att se, om jag ej redan återvände (detta emot mitt uttryckliga förbud; också passade lille Jem på att, lemnad ensam, slå sin näsa i blod mot min klavesin, — ni kan häraf sluta till, huru pålitliga männerna äro). Medan John Pull förhalade sin tid i portgången, ser han Mr Morland i sällskap med en fransk emigrant (min man är revolutionär och vädrar franska emigranter öfverallt) nalkas

vår port. Mr Morland hade haft den utsökta artigheten att bedja om sin helsning till mig. Sedan dess förgingo flera veckor, utan att jag hört något af honom. Men genom min man hörde jag häromdagen, att ofvannämnde George Morland hvar fjortonde dag står att träffa på värdshuset Hell Amerika, der han i ett sällskap, som kallar sig Getingarne, fördrifver tiden med att dricka och göra ingenting. Då det just i dag råkar vara detta sällskaps gillesdag, så, om ni önskar träffa honom, är ni välkommen till min konsthandel. Min man skall följa oss till Hell Amerika, och så sannt jag är en ärlig qvinna, lofvar jag att ni skall få tala vid den äreförgätna hjertetjufven.

Eder ständigt bevågna

M:rs Pull.

Annie läste och återläste brefvet, i det hon öfvervägde, huruvida hon skulle gå till värdshuset eller ej, försöka att återvinna sin fordne älskare eller ej. Hennes stolthet protesterade deremot, men det oaktadt gjorde hon sig i ordning för att gå. Hvarföre skulle hon dessutom icke gå, hvarföre skulle hon ej försöka att få tala vid George, att återvinna hans kärlek. Han var ju så god, så ädel, så lätt enthusiasmerad, kanske skulle han. — — — Jag vill söka upp honom! tänkte hon, och hon gjorde i hast sin toilett. Till skydd mot kölden svepte hon om sitt hufvud en praktfull blå sidenduk i Ostindiskt mönster, en gåfva af Morland, skyndade ut på gatan, ned mot Themsen, för att undfly sitt eget vankelmod.

Derute föll snön i lätta, mjuka flockar. Redan hade drifvorna hopat sig i de smala gränderna; luften

kändes fuktig och mild. När hon hunnit längre fram såg hon här och der Themsens yta svart som en afgrund mellan de höga husen. Ju närmare hon nalkades Mrs Pulls konsthandel, desto mera obeslutsam blef hon. Det kostade på hennes qvinliga blygsamhet och stolthet, att i sitt hjertas strider indraga en person, som väl hade visat henne vänlighet och godhet, men som i det hela var henne fullkomligt fremmande och hvars tillgörande hon alldeles icke kunde beräkna. Men mest sårande för henne skulle Mr Pulls närvaro blifva. Det lilla hon hört om den värde herren gaf henne allt skäl till att anse honom för en opålitlig person. Länge gick hon af och an utanför konsthandeln, blickande genom fönstret in i den halfdunkla lokalen, der Mrs Pull betjenade sina kunder och myndigt regerade öfver en talrik betjening.

Hon kunde se, huru Mrs Pull allt emellanåt betraktade ett stort gammaldags ur, som hängde midt emot den plats, bland gamla porsliner, krucifixer och taflor, som den gamla frun plägade intaga.

Bäst hon så stod der, obeslutsam och orolig, stannade en ung elegant klädd man vid hennes sida, utan att hon gaf akt derpå. Den nykomne betraktade henne länge, och var närgången nog att hviska till henne några banala fraser om hennes skönhet. Förskräckt flydde Annie bort från fönstret. Den fremmande följde henne. Hon skyndade på sina steg, hon vek af i de trängsta och mörkaste gränderna, för att undfly honom. Här lågo drifvorna höga, men intet hejdade den förskräckta flickan. Snön hade slutat att falla och en kall dimma började att slå upp ur marken. Den kylde af hennes heta kinder, den dansade framför henne och svepte de längst bort belägna fö-

remålen i sitt hvita dok. Ändtligen vågade hon stanna och andas ut. Hvar var hon? Hon såg sig om. Åter vid Themsen! Der nere såg hon den breda, nattsvarta floden, med de isbelagda, snöhöljda stränderna, och der, ett stenkast från henne, ofvanom dörren till ett gammalt hus, en skylt, upplyst af en osande lampa. I stora, röda bokstäfver läste hon „*Hell Amerika: Kaffe- och Värdshus, Rum uthyras för bröllop, begrafningar och andra större tillställningar*".

Och der helt nära förde en isbelagd, igenyrad trappa ned till Themsen. Återigen stannade hon obeslutsam framför värdshuset. Skulle hon väl våga gå in eller ej. Hon gick af och an en stund, hon såg James Gillray och Rowlandson, hvilka hon kände, gå dit in. En half timme hade redan förgått. Dimmorna från floden stego upp allt tätare och tätare, likt ångorna ur ett kokande käril. Skenet från de osande lyktorna förmådde knappast genomtränga dunklet. Hon började att frysa. Jag måste gå in, sade hon för sig sjelf. Hvad angår det mig, hvem och hvad de tro mig vara, endast jag får tala med honom.

Beslutsamt steg hon in. Hon mera kände än såg, huru gästerna förvånade blickade upp, huru kyparne beslutsamt sågo på värdinnan.

Annie gick rakt fram till denna och bad om tillåtelse att få hvila ett ögonblick; hon hade gått vilse, sade hon, i dimman, och var trött af att gå i den djupa snön.

Värdinnan rynkade betänksamt sina ögonbryn, men bad henne sitta ned — ett ögonblick. Annie satte sig, anhöll om en kopp the och betraktade förstulet sällskapet, men ingen Gillray, ingen Rowlandson syntes till. Då hör hon plötsligt bland muntert skratt

och glam en röst alldeles tätt invid henne. En röst som trängde blodet tillbaka till hennes hjerta, för att nästa ögonblick åter låta det strömma igenom hvarje den minsta atom af hennes varelse. Det var ju hans, hans älskade stämma, hon skulle ha känt igen den bland tusende. George, George! ropade det i hennes inre, men beslutsamt pressade hon tillsamman sina läppar, för att icke ett ljud skulle undfalla henne, som kunde afbryta hans ord. Hvilka glödande ord han uttalade! De trängde med oemotståndlig makt in i hennes själ och väckte upp en ny vår i hennes stackars förfrusna sinne. Det var ju om henne han talade, om sin kärlek, och det var ju hon, hans Annie; det måste vara hon. Han hade ju hviskat åt henne samma ord, den der söndagen i Marystones trädgård. Orden tycktes henne som toner, tonerna bildade en melodi, det sjöng uti hennes inre; hvilken hänförande musik. Och uppå tonernas vågor bars hennes själ högt, högt upp uti saliga rymder, derifrån hon med undran blickade ned på den tid af mörker och sorg hon tillbragt. Bort! bort I mörka, oroliga drömmar! Han älskar! — Men hvilken disharmoni, hvilken skärande disharmoni i denna ljufliga musik! Han nämnde ett namn; det namnet var icke hennes. Det måste vara en villa! — Ännu en gång! och åter! — Martha. Ah! och åter föll hon ned från hoppets ljusa verldar, djupare ned än någonsin i förtviflans mörker. Martha ljöd det, hon höll händerna för sina öron, hon ville ej höra ett ord vidare. Hennes hjerta var som om det stelnat till is, det susade för hennes öron och brände i hennes hjerta, ett skri af ångest steg upp ur djupet af hennes själ, och hon mera vacklade än gick mot dörren. Hon sprang ut i natten; den gulbleka

dimman famnade henne. De förvånade gästerna störtade ut. Hvem var det? sade Gillray. Hvad var det? ropade Morland, som utan hatt på hufvudet sprang ut genom dörren, hvilken ännu stod öppen och derifrån den tjocka dimman vältrade in i stora moln. Vid skenet af lyktan såg han de otydliga konturerna af en qvinna, som ilade framåt. Icke dit, icke dit, vansinniga! Der är ju Themsen! Ett ögonblick tycktes fantomet stanna, men i det nästa löste sig konturerna upp, färgerna runno ihop och allt var försvunnet. Dimma, dimma hvart han såg, så långt han såg.

Morland steg åter in i värdshuset. Den stackars menniskan, sade han, i en sådan tjocka som i dag skulle hon kunnat gå miste och hoppa i Themsen, det var en lycka att jag varnade henne i tid. Farväl kamrater. Innan dimman tätnar till, vill jag vara hemma.

Kap. IX.

Dagar förrunno, veckor förgingo, redan räknade Morland den tid han tillbragt i paradiset, som han kallade det lilla huset vid Eremit-Markt, i månader. Här hade han för första gången lärt sig att han lefde, lefde ett lif, rikt på drömmar och rikt i verkligheten, det var slut på träldomsoket hos Mrs Pull. Han arbetade för första gången i sitt lif fritt, utan tanke på Fleetstreets unkna murar och lästa dörrar. Som en fri, en sann konstnär, hade han under hela sitt arbete att fröjda sig åt en ständig högtidsstämning, en inspirationens fullhet, som han hittills aldrig känt. Lycklig i sin konstnärliga verksamhet och i den varma, rika känsla han hyste för den vackra Martha, njöt han af lifvet i fulla drag. Hans förhållanden till den sköna Martha hade skenbarligen förblifvit oförändradt, men djupast i sitt hjerta gömde Morland aningen om, att den böjelse han hyste för henne icke var fullkomligt obesvarad. Det tvång han, så väl som Martha, var tvungen att ålägga sig, hade skärpt deras iakttagelseförmåga. En blick, en suck, en sqvallrande rodnad, en lindrig dallring på rösten, voro tillräckliga att för dem förråda hvad som rörde sig i deras hjertan. Morland glömde icke ett ögon-

blick att mellan honom och den han tillbad låg hela samhällsdjupet. Hon stod högst uppe och han lägst ned och detta dertill i England, der ståndsskilnad är skarpare utpräglad än i något annat land i verlden. Han vågade aldrig tänka sig att hans böjelse skulle krönas med framgång, och just denna hopplöshet skyddade honom mot hans egen lidelse. Han kände med sig sjelf, att om hon med ett ord hade uppmuntrat honom, så skulle han kunnat begå hvilken dårskap som helst. Nu tycktes hon honom som stjernhimlen för den sjöfarande. Likasom styrmannen, ute på det oändliga hafvet, styrer sitt skepp efter stjernornas läge, utan att han derföre försöker att nå de gnistrande verldarna deruppe, så tänkte Morland på Martha, åtminstone då lidelsen icke fördunklade hans omdöme. Hon var icke allenast en dröm utan en lifvande och lifgifvande princip, som han evigt skulle bära inom sig frisk och ren.

Sedan sitt sextonde år hade han släpat sig fram i Londons gränder och Londons smuts. Än hade den ena, än den andra konsthandlaren begagnat sig af hans talang, och under allt detta elände hade hans genius icke lemnat honom. Nu hade han vunnit en fristad, en tid af stillhet, af lycka och ro. När derför den tanken kom öfver honom, att han icke evigt skulle stanna i paradiset, att han kanske snart nog skulle skiljas derifrån, då dref han den med makt ifrån sig, fast besluten att icke grumla stundens lycka med tankar på en framtid af mörker och oro.

*

* *

Det led mot våren. Morland satt i Mr Tonys atelier och tecknade som vanligt karrikatyrer; denna gång gällde det liksom ofta förut, att förlöjliga Benjamin West, den nyssutnämnde presidenten i den Kungliga akademien. Mr Tony gick af och an i rummet, med pensel och palett i handen. Han berättade löjliga historier om den stackars presidenten, som, sanningen att säga, också var ett särdeles tacksamt föremål för hans sarkasmer och Morlands penna. Men Mr Tonys konstnärliga verksamhet inskränkte sig icke mera till att endast berätta anekdoter och låta teckna karrikatyrer.

Han hade blifvit modig af sina lånade framgångar, ty vi måste här omnämna att dessa „hieroglyfics“ med hans pseudonym „*Swifth with the pencil*“, gjort ett utomordentligt uppseende. Sjelf hade han sedan dragit försorg om, att ryktet utpekade honom som den talangfulle tecknaren och qvicke författaren.

På ett staffli stod en stor tafla i en praktfull ram; taflan, som den föregifna mästaren kallade „Målarkonstens apotheos“, var en temligen bizarr komposition. Man såg der en bevingad genie, som bekransade en man i antik drägt, föreställande Apelles.

Enhvar som sett Mr Tonys karrikatyrer, behöfde ej se noga på Apelles, för att märka den likhet som fanns mellan den förherrligade, klassiske konstnären och den förlöjligade presidenten. Mr Tony höll, som sagdt, penslar och palett i handen; allt emellanåt gick han till taflan, bad Martha, som stod modell till genien, att hålla sig stilla, fixerade henne skarpt och gjorde så några penseldrag på taflan, synbarligen på måfå. Ty taflan sådan den var, med både dess fel

och förtjenster, hade tillkommit ungefär på samma sätt som karrikatyrerna.

— Nej, Charles, sade Martha, nu får du allt hålla upp en stund, jag är trött och behöfver hvila. Hon satte sig ned, började att ögna igenom en bok som just då med storm intog hela det unga England, och som än i dag utgör den engelska lyrikens stolthet, Robert Burns sånger. Underbara begåfning, denne Robert Burns hade midt i en tid af förkonstling och onatur funnit den strängen, hvars toner gåfvo genljud i hvarje menniskas bröst, han hade lärt sig att, olärd som han var, lägga sina ord och tankar så, att han förevigat sitt namn i den engelska litteraturens historia. Der satt nu framför henne denne George Morland, var han ej som målare likställig med Burns som poet! Hvilken originalité fanns der ej hos honom. Hvad hade han ej allt sett och genomlefvat, innan han kommit till denna fulländning i sin konst. Hon kunde ej hejda sitt intresse, sin nyfikenhet. Mr Morland, sade hon, ni har aldrig talat om för oss er lefnadshistoria. Hvar är ni född? hvar har ni lärt er konst? Vill ni icke hafva den godheten att för oss berätta edra lefnadsöden.

— Miss Martha, svarade Morland, mitt förgångna lif är icke märkvärdigt på något sätt, men om det intresserar er, hvarföre skulle jag ej berätta det.

George Morland hade icke förlorat något af denna heliga naivité, denna enfald, som är konstnärens största skatt. Allt framträdde hos honom omedelbart, enkelt och sannt: der fanns intet koketteri, ingenting uppskrufvadt i hans konst, i hans tal och i hans känslor. Han kunde derföre icke undgå att fängsla, ja tillochmed tjusa. Ty sanningen, i hvil-

ken form den än framträder, verkar alltid kraftigt uppå oss.

När Morland nu förtäljde sin historia, var der så mycket omedvetet behag i hans enkla sätt att berätta, att både Mr Tony och hans sköna syster kände ett djupt medlidande med honom. Men medlidandet är en besynnerlig känsla; medan det hos Mr Tony var blandadt med en ej så liten portion förakt, gränsade det hos hans sköna syster till kärlek.

Medan han i hemlighet drog sin mun till ett försmädligt löje, qväfde hon i hemlighet sina tårar.

Han berättade huru hans barndom förflutit i en af Londons förstäder. Det enda minne han hade af sin moder, var att hon stundom var drucken och då slog honom obarmhertigt. Så kom han ihåg en vårdag, solljuset föll in i hans fädernehem, han satt ensam i rummet och såg på huru en förirrad fjäril fladdrade mot fönsterrutan.

Utanför rummet hörde han först tunga, osäkra steg, sedan ett skri, ett buller, som om en tung kropp rullat nedför trappan.

Förskräckt smög han sig under ett bord, der funno grannarne honom uppskrämd och förgråten. Om några dagar bars der ut ur huset en svart kista; svarta hästar och en svart vagn med silfverfransar stodo utanför porten. Grannarne lyftade den svarta kistan upp i vagnen, det måste varit hans mor, som nu fördes bort, ty han kom icke ihåg, att han sedan denna vårdag sett henne.

Sedan hade han vuxit upp med barnen i gränden och i huset der han bodde, hos en gammal, lam qvinna. Han lekte, han svalt, han frös, han slogs med dem. Med dem gick han i aftonskola, der han lärde

sig läsa och skrifva. En dag tecknade han af tuppen i sin ABC-bok.

Hans lärare, som såg det, gaf honom papper och penna. Från den dagen daterade sig hans konstnärsbana.

Sedan dess lemnade pennan honom aldrig, han tecknade af det rörliga lif, som på gator och gränder väckte hans uppmärksamhet. Här såg man ockraren, som bestjäl sina kunder, der krogvärden, som häller i eldvatten åt några försupna stackare, der barnen, som leka bröllop i rännstenen, ficktjufvar, som dela sitt rof, utpinade hästar, magra hundar och kacklande höns.

Gränderna brokiga lif hade han här återgifvit i all dess nakenhet, all dess rörlighet och sanning.

En dag, — han hade hunnit sina fjorton år, — hade hans fader, hvilken han sällan såg, ty han var sjöman, sett hans album; han tog hela herrligheten och sålde den för några guinéer åt en konsthandlare. Från denna dag blef lifvet honom surt, hans fader stängde in honom, tvang honom att teckna, att ständigt teckna.

Ofta fick han sitta flera dagar inne i det qvafva rummet. Album efter album klåttrade han fullt. Hvilken tid af träldom! I två år höll han ut med detta slafarbete; men vid sexton år tröttnade han. Hans fader hade åter en dag stängt in honom, han kröp ut på taket, han hasade sig ned på stuprännan, han var fri.

Sådan var hans lärotid; nu var han blifven en fri konstnär, för hvilken hela verlden stod öppen.

Dock, ett minne hade han ännu från denna sin träldomstid, en enda ljuspunkt från hans lefnads tidi-

gaste period; han hade haft en lekkamrat, en liten flicka med guldrödt hår, med klara ögon och ett löje gladt som våren. Huru väl han mindes henne; de träffades åter; hon var då nitton à tjugu år. De gemensamma minnena, hennes skönhet, hans ungdom och enthusiasm, allt detta hade gjort, att han ett ögonblick trott sig älska henne; men han märkte snart nog att så ej var fallet —

Holzmann inträdde i detsamma och anmälde att presidenten Sir Benjamin West jemte ett par herrar önskade få träffa Mr Tony.

— Ändtligen, ändtligen! jublade Mr Tony och rusade ut ur rummet.

— Huru kom ni till visshet om att ni ej älskade den vackra Annie, frågade Martha upprörd.

— Ni frågar det, Miss Martha! sade Morland stammande.

Purpurförhängena drogos i detsamma undan och in trädde Madame Tony. Hon såg alfvarsam ut, men försökte att glädtigt blanda sig i samtalet. „Hvad talen I om?“ frågade hon de begge unga. Hon fick endast några korta, enstafviga svar. George Morland målade åter och Martha ögnade i en chronicle, som hon, utan att märka det, höll upp och ned. Några pinsamma minuter förgingo under allmän tystnad; „läs något ur din tidning“, sade Madame Tony till sin svägerska. Martha vände hastigt om bladet och läste hvad hennes öga först föll på:

„I nästa vecka inträffar den kungliga akademiens högtidsdag. Hans Majestät har lofvat öfvervara ceremonin, som kommer att firas med mycken ståt och prakt. Val af minst tre nya ledamöter till akademin förestår, man nämner redan de lyckliga, hvilka

då skola bli invalda i denna ärorika korporation. Den nyssutnämnde presidenten Sir Benjamin West kommer att samma dag högtidligen installeras i sitt embete".

— Se der, Mr Morland, sade Madame Tony leende, det är ju något för er, låt se när ni blir en af de utvalde.

Morland log och ämnade just svara, då Mr Tony hastigt inträdde; han var ytterst upprörd.

— Blanche, Martha, Mr Morland! Sir Benjamin West gör min atelier äran af ett besök, drag undan stolen der, skjut staffliet närmare fönstret, tag bort karrikatyrerna för himlens skull, gif hit penslar, palett och målarkäpp. Mr Morland, var god och öppna dörrarne för Sir Benjamin West.

Man gjorde i hast som han befallt. Mr Morland öppnade dörren under en vördnadsfull bugning och in trädde Sir Benjamin West, högtidlig som en nyutnämnd president egnar och anstår, åtföljd af akademiens sekreterare och en ung man af ett vigtigt och påfluget utseende; det var en konstkritiker par excellence.

Mr Tony skyndade emot sin ärade gäst med paletten i den ena handen och penslarne i den andra, han bugade sig djupt för Englands Apelles och lyckönskade sin atelier till den höga äran att emottaga samtidens störste konstnär.

Sir Benjamin West, denne märkvärdige målare, hvars släthet som konstnär endast är jemförlig med hans sjelfbelåtenhet, tycktes med mycken smak emottaga dessa djerfva hyperboler. Han gick fram till damerna, skakade förbindligt och älskvärdt på sin väldiga puderperuk och gjorde en bugning, hvilken han

sjelf troligen fann ytterst sirlig och belefvad, men i hvilken en engelsk gentleman genast skulle ha spårat yankeens rättframma klumpighet. Förbindligt tilllade han:

— Det förvånar mig icke mera, att Mr Tony så hängifvit sig åt det skönas tjenst; med sådana förebilder i sitt hem, skulle hvem som helst bli frestad att taga till penseln.

Efter denna artiga tirad gick han gravitetiskt till fönstret och satte sig i den stol hans sekreterare skjutit fram åt honom. Mr Tony stod bredvid taflan och bad om undseende i de mest väl valda ordalag. Sir Benjamin Wests förnöjelse vid åsynen af taflan var synbar för en hvar; denne Apelles-West kittlade hans fåfänga på ett särdeles behagligt sätt, och han lät sig det grofva smickret väl behaga. Han klappade med båda händerna på sina knän, i det han utbrast:

— Bra, utmärkt bra, hvilken originel, hvilken lyckad idé!

I sanning, och han vände sig till sin sekreterare med en betydelsefull blinkning:

— Vi hade icke väntat oss detta.

— Nej, vi hade icke väntat oss det, bestyrkte sekreteraren.

Mr Tony bugade sig djupt.

Konstkritikern ville äfven hafva ett ord med i laget och utbrast i en spaltlång beundran, som slutade med orden:

— Sjelfständig, konstnärlig verksamhet och originalité.

Och Morland, han stod dernere vid dörren, blek som ett lärft, han tryckte handen mot sitt hjerta och hans ögon sågo ofrånvändt på den sköna Martha,

öfver hvars anlete låg ett drag af djup smärta och blygsel.

— Nej, Mr Tony, mumlade han, denna fräckhet går för långt! Med ett ord ville han blotta denna nedriga lögn, rifva sönder detta nät af falskhet och list. Han, han var den sannskyldige konstnären, denne der var en — — ordet sväfvade på hans läppar, då mötte hans blick Marthas; der låg en bön om förskoning, der låg så mycken ömhet och mildhet, så mycken kärlek i denna blick, att blodet åter färgade den stackars Morlands kinder. Var lugn, Miss Martha, jag skall ej förråda honom, för er skull. Men endast för er skull, tänkte han inom sig. Detta ordlösa samtal undgick ej Madame Tonys falkblick.

Sir Benjamin Wests besök var kort, som det höfves en förnäm man.

I det han reste sig för att gå, gratulerade han Mr Tony till hans ledamotskap i den kungliga akademin. Inbjudningen dertill skulle han redan nästa vecka emottaga.

Mr Tony var vid målet af sina önskningar, glädjen lyste ur hans hala anletsdrag.

Medan Sir Benjamin West tog afsked af damerna, underrättade sig hans sekreterare om Mr Tonys födelseår och titlar. I det han tecknade upp dem i en liten annotationsbok, hviskade han till den öfverlyckliga Mr Tony:

— Denna inbjudning utfärdas så framt ni lofvar att hädanefter inga karrikatyrer skola oroa den nyutnämnde presidenten för den kungliga akademien.

Mr Tony bugade sig, och försäkrade heligt, att, så vidt på honom berodde, dylika nedrigheter aldrig skulle komma att begås.

Under djupa bugningar å ömse sidor försvann Sir Benjamin Wests magnifika figur och hans svit. Mr Tony följde honom ut till vagnen och gick en annan väg upp till sitt rum. Det plågade honom synbarligen att nu genast återse de sina och den djupt förorättade Morland.

Kap. X.

När tvenne hjertan skiljas åt,
Som höra hvarandra till,
Då blir der jemmer, sorg och gråt
Tills hjertat hvilar still!

Gammal skottsk visa.

Mr Tony gaf en lysande fest; hans vackra våning var rikt upplyst och smyckad med blommor och grönt. Värdigt ville han fira den dag, då han gjorde sitt inträde i den illustra akademiska kretsen. Han hade inbjudit akademins president och alla dess ledamöter. I dag skulle han emottaga Englands förnämste skalder, målare och skulptörer, alla, som egnat sig åt idéernas tjenst och som i denna tjenst tillkämpat sig ett namn, ett rykte. Ljusen voro nyss tända i de vackra rummen. Den i kardinalröda kläder utstyrde Holzmann öfvervakade en svärm af betjenter, som ännu höllo på med de sista anordningarna för festen. Rummen voro fejade, mattorna borttagna, hvarje bit af metall i huset glänste och skimrade, luften i de afkylda rummen var mättad med vällukter, och öfver det hela hvilade en viss festlig stämning.

Madame Tony kom då och då ur sitt rum; hennes toilette var väl ännu ej alldeles i ordning, men

hennes pligter som värdinna tillåto henne icke att i fred egna sig ensamt åt denna detalj. Den sköna frun var vid ett särdeles retligt eller nervöst lynne; väl tio gånger lät hon Patrik, en gammal trotjenare i huset, flytta om ett parti af blommande Hyacinter och Azaleor, som prydde ett spegelbord. Hon tröttade ut sin kammarjungfru med en blomsterbukett och en plym, som alldrig ville intaga det rätta läget i hennes lockar. Hon använde, som en äkta fransyska, en minutiös omsorg på sin toilett och sin person. Puder och skönhetsvatten, smink och pasta, blommor och spetsar, allt skulle hjelpa till att dölja ett tiotal af hennes år. När hon så omsider intog sin plats i mottagningsrummet, för att invänta sina gäster, var hon i sanning hänförande. Hon var iklädd en kort ljusgul sidendrägt, som på ett utmärkt sätt höjde hennes naturliga mörka kolorit och lät hennes yppiga, rika former göra sig gällande. Mörka, bruna och brunröda blommor prydde hennes pudrade hår och en och annan mouche gaf ett pikant behag åt hennes fylliga ansigte. De små fötterna voro iklädda bruna sidenskor med höga, röda klackar. I hela hennes uppträdande låg ett koketteri, så fint, så studeradt, att det åter närmade sig naturen. Hon emottog gästerna, som nu började att samlas, med en artighet, så utsökt, att enhvar tyckte sig ha rättighet att särskildt räkna sig denna till godo.

Der var bland gästerna den gamle ordlekaren och bizarre målaren Fuessli. Der såg man James Barry, „den siste greken“ som han på spe kallades af sina bröder i konsten; James Wyatt, arkitekten, och den hederlige Northcote; vidare visionären Wil-

lam Blake, den åldrige komikern och författaren Garrik, och den ståtlige diplomaten Viscount Clarendon.

Herrarne voro klädda i dyrbara drägter af olika färgadt siden och sammet. Flertalet bland dem buro peruk och stångpiska, med en rosett i nacken.

De unga damerna togo sig förtjusande ut i sina sidenklädningar, så korta att de gjorde full rättvisa åt deras fötter och vackra skor. Men ingen ibland dem var skönare än den vackra Martha; hennes blonda hår, föröfrigt uppsatt efter tidens mod, var opudradt, hennes blå sidendrägt var enkel och osökt. Hennes bleka anlete och allvarsamma min gaf henne ett uttryck af själfullhet, som man förgäfves sökte hos flertalet af de öfriga unga damerna. Puder och smink hade gifvit dem alla ett visst tycke af porslinsdockor. Mr Morland, som äfven befann sig bland gästerna, kände sig alldeles borttappad i denna fina, förnäma verld, som trängdes för att hos värden och hans älskvärda familj framföra sina lyckönskningar. De unga damerna drogo sig undan i ett hörn af rummet, der de då och då uppsöktes af sina kavaljerer, som bemödade sig att göra sig så älskvärda som möjligt för sina sköna.

Den lille tvärsäkre konstkritikern, som icke kunde taga sina ögon från Miss Martha, försökte att i väl valda ordalag förklara för henne den stora utmärkelse, som vederfarits hennes broder. Och Martha! Ju mera klart hon fick för sig denna hennes broders storhet och ryktbarhet, desto djupare skar det i hennes hjerta, att den som så väl behöfde glans och rykte, ära och namn fick gå der fattig, misskänd och olycklig. Och allt detta för hennes skull. Huru gränslöst måste han ej älska henne, för att utstå detta nedsättande af hans konstnärs-genius. Hvilken storsinnad själ, huru fri från

egoism och fåfänga, att lugn och kall skåda ned på detta falska glitter, att så föga värdera allt hvad denna förnäma och fina verld dock satte ett så högt pris uppå. Hennes hjerta slog af stolthet och fröjd, att ega denne mans kärlek, men på samma gång erfor hon en känsla af smälek och sorg. Detta tillfälle var kanske det enda lyckan erbjöd Morland att höja sig från den obemärkta ställning han nu intog, upp till rykte och glans, och detta tillfälle hade hennes broder stulit.

Stöld var det att beröfva honom ära och med den kanske henne. Hon ville ropa högt öfver skämtet och larmet, högt, så att hela verlden hörde det: George Morland är den rätte, den store, den ryktbare konstnären, den andre är en tjuf! Men denne andre var hennes broder och hon teg.

Och Mr Tony, — hvad han än kände i djupet af sin själ, — var en för gammal partigängare, för att gifva luft åt sina känslor. Det enda han synbarligen bemödade sig om, var att undvika Mr Morland. I det stället uppmanade han ständigt sin syster att sällskapa med honom. Ty den sluge mannen hade redan för längesedan märkt hvem det var som band Morlands tunga. Emellertid gick han lugn och segerglad vid sidan af presidenten och visade honom sina taflor i det lilla rummet, der han första gången tagit emot Morland.

Nu ljöd en vacker dansmusik genom salen. En liten utvald orkester uppstämde en ståtlig polonais. Sir Benjamin West skyndade att, mån om sin värdighet, bjuda armen åt värdinnan.

Martha bad, med en af sinnesrörelse darrande stämma, att i polonaisen få stödja sig vid Morlands arm.

Den nyss så nedslagne Morland höjde åter fritt sitt hufvud, hans ögon strålade, hans barm häfde sig af glädje och stolthet, och hvar de unga tu gingo fram, der hviskade enhvar: hvilket vackert par!

Presidenten sjelf tog fram ett par kolossala binokler, sådane de begagnades under Georgarnes tid, och frågade, i det han ifrigt fixerade dem, hvem den unge, granne kavaljeren var.

— En ung, talangfull målare, Morland, svarade Mr Tony.

— Man har sagt mig att han är er elev, sade den elegante konstkritikern, som icke utan afund betraktade den vackre och lycklige Morland.

— Ja, svarade Mr Tony, jag har åtagit mig hans artistiska utbildning, och jag är sinnad att på min hedersdag bilda ett stipendium för unga målare, som vilja studera i Italien. Mr Morland skall blifva den förste, som emottager det, kanske reser han redan i morgon.

Och George — han gick utan att ge akt på den verld, som omgaf honom, vid den vackra Marthas sida, han solade sig i glansen af hennes skönhet, han njöt af sin lycka.

Stackars George, gläd dig åt skönheten, åt kärleken, åt lifvet. Skämta och le, fröjda dig åt ljus, vin och blommor. Sug ljufheten ur denna bittra stund, liksom biet suger sötma ur giftiga blommor. Minnet af denna dans, af denna korta lycka, blir den enda ljusa punkt, som lyser emot dig under långa år af nöd, af sorger, af mörker och elände.

Timmarna flögo, dansen blef mer och mer liflig. Der ungdom och skönhet finnas, der är glädjen en sjelfskrifven gäst.

Morland drog sig ett ögonblick undan i ett litet kabinett, som Madame låtit inreda till en bosqué. Här doftade de skönaste blommor, en liten springbrunn, till hälften dold i rosor och mossa, plaskade melodiskt i rummet och spridde svalka rundt omkring.

Morland satte sig i en vrå af bosquén, som svagt upplystes af en lampa inom blå kupa, han märkte att han härifrån kunde i en spegel på motsatta väggen se in i en stor del af festsalen. — Han satt försjunken i vemodiga drömmar och såg på den gnistrande strålen från springbrunnen, huru den ömsom föll, ömsom höjde sig, regelbundet liksom om den andats. Han lyssnade till menuetten, som derute så väl tolkade de känslor, som väckas i en balsalong. Tonerna tycktes honom som små gnomer i styfkjortlar och pudrade peruker, de bocka, de niga förbindligt och kallt, de tjusa och elda, de sucka och be, men alla lidelser, huru djupa och varma som helst, bryta aldrig ut, de hållas i bojor, de bindas i band, „takten“ förgäta de aldrig.

Bäst han så satt, såg han i spegeln Madame Tonys retande figur, hon nalkades rummet, hon såg sig försigtigt omkring, och liksom om hon anat hvem der satt i den lilla bosquén, gick hon direkte fram till George Morland. Ljusskenet föll på hennes höga panna, hennes vackra anlete och hvita skuldror, hennes ögon nästan tindrade i halfskymningen.

— Morland, sade hon med en röst som klang mild och vek, jag måste få tala vid eder ett ögonblick, jag har hela aftonen försökt att rycka mig lös från sällskapet derinne, för att få träffa er, nu först har det lyckats mig.

Morland reste sig förundrad upp och svarade: till er tjenst, Madame.

— Mr Morland, ni har aldrig funnit hos mig annat än välvilja och vänskap för eder; det ger mig rättighet att nu tala till eder som en vän, en förtrogen, och den vackra qvinnan nödgade honom att sätta sig ned bredvid henne. Hon lutade sig intill honom, hon talade hviskande med en röst, som darrade af lidelse och ifver.

— Mr George, sade hon, ni är en ädel man, ni har uppoffrat er, som endast få män skulle ha gjort det, huru skall jag kunna tacka eder, och hon sträckte hjertligt sina båda händer emot honom; och på samma gång jag tackar eder, är jag åter tvungen, att fordra af eder ännu ett offer.

— Så vet då, att innan ni kom hit i detta hus, var en förlofning i fråga mellan Miss Martha, min svägerska, och den unge diplomaten Viscount Clarendon, som ni stundom sett hos oss, men från den dagen ni gjorde ert inträde här, har hon icke mera velat höra talas om denna lysande förbindelse. Mr George, jag fruktar att hon älskar er. Ni är ung och vacker, rikt begåfvad, ni har allt som kan tjusa en qvinna; och Madame Tony drog sig närmare den unge mannen, hon tog hans hand mellan sina, han kände hennes varma andedrägt på sina blossande kinder, kände parfymen från hennes hår och tryckningen af hennes små mjuka händer. Han rörde sig ej, han yttrade ej ett ord, han tycktes ingenting märka, han var försjunken i den verld af lycka och sällhet, som Madame Tonys ord väckt hos honom.

— O, George, fortsatte hon, jag förstår så väl denna känsla hos henne, jag förstår den så väl, men,

George, det är vansinne, ni måste afstå från henne. Tänk endast, hon högst uppe på samhällets höjder och ni George — tro mig — jag har erfarenhet af lifvet, hennes lycka fordrar att ni afstår från henne. Jag besvär er, om ni eger någon känsla för henne, om ni värderar henne, så är ni skyldig hennes hjertefrid detta offer. Och med värma och lif målade hon för honom en framtid, der hon, den qvinna han älskade, bortstött från sin slägt och sina vänner, ovan vid ett lif af arbete och försakelse, en dag skulle förbanna honom, som fört henne på en lefnadsbana för hvilken hon ej var skapad. Och åter, blir hon icke er, så skall hon kanske aldrig bära den sorgen. Hon skall sky sin slägt, lifvet skall icke mera bjuda henne någon glädje, hon skall dö af sorg. Ni skall i roten förstöra en ung, en vacker blomma. Svara mig, George, och hon tryckte lidelsefullt hans hand.

George satt med pannan lutad i handen och hviskade lugnt och undergifvet: „Ni har rätt, Madame, ni har rätt, jag måste afstå från dessa drömmar. Hon, den firade skönheten från Whitehalls salar och jag, — jag, målaren från Londons gränder, — huru har jag vågat tänka på någonting så vansinnigt. Farväl härliga tid, jag hade likt en stackars skeppsbruten hunnit stranden af en grönskande ö, der rosorna blossa, der myrten och lager dofta. Jag djerfve, jag hoppades redan ett ögonblick att för evigt få stanna der i detta paradis; nej, denna lycka var ej min arfvedel; af de skummande bränningarne drages jag åter ut i det svallande hafvet. Nå väl, det är mitt öde, hvad fordrar ni af mig?“

— Hvad vill ni gifva för hennes hjertas ro, för hennes lefnads lycka?

— Mitt lif! svarade Morland och höjde gladt sitt vackra hufvud. Skenet från lampan föll på hans bleka anlete, hans ögon voro fuktiga, hans mun halföppen.

Madame Tony betraktade denna fulländning af manlig skönhet med en blick, som, om George sett den, skulle förskräckt honom.

— Ert lif! sade hon. Väl är detta hufvud det skönaste jag sett, denna blick är eld och detta leende hänförande, väl är denna gestalt Apollo sjelf, som tagit form och lif; men ändock, edert lif, det är för litet. Dö eller lef, res bort till verldens yttersta gränser, minnet af er, af den kärlek ni hyst för henne, skall aldrig, aldrig vika från hennes själ, den skall brännas outplånligt in i hennes hjerta; nej, Morland, ert lif, det är för litet.

— Men, grymma qvinna, hvad begär ni då af mig?

— Er heder, Morland, er kärlek. Säg henne, visa henne i ord, i tal, i later, att dessa varma blickar, dessa halft beslöjade ord, det hemlighetsfulla, jag vet ej hvad, detta dolda frimureri, som varit emellan edra själar, att det varit blott bedrägeri, eller skämt, att edert tal gällt en annan, att eder varelse, hela edert rika, varma hjerta brunnit för en annan, och för denna andra evigt skall lefva eller brista. Den dag ni det gör, skall der vara gråt och jemmer och bitter hjertesorg i hennes själ, men hon är ung, hon är stolt, hon skall säga: nej, han var mig ej värd! Hennes själ skall åldras, hennes sinne hårdna, men hon skall åter resa sig, tiden skall lägga sin helande hand öfver hennes själ, och hon skall en dag åter bli lycklig.

Morland andades djupt, hans själ var sliten mellan tusende stridiga känslor, han visste icke hvad han skulle svara, hvad han skulle säga. Slutligen stönade

han fram: „Hvar i Guds hela verld skall jag finna denna andra, denna — — —“

Han blickade upp. Madame Tony såg med ett uttryck af ömhet och medlidande på honom. „Än jag, George, än jag, har jag varit så ringa i edra ögon, att ni icke sett mig, icke märkt mig engång. Har ni under den långa tid ni vistats i vårt hus icke sett hos mig något, som skulle väcka er välvilja; men tyst, se dit i spegeln, ser ni hvem som nalkas?“

George spratt till. Tyst som en ande sväfvade Martha in i rummet; hon tycktes söka någon.

— Det är Martha, sade han.

— Ja, det är Martha, nu eller aldrig, George. Ödet sjelf erbjuder er ett tillfälle att för evigt afstå från henne. Se, hon nalkas, det är er hon söker, det är svartsjuka som för henne hit — var nöjd med den lyckan — fall ned på knä, förlora ej ett ögonblick — ni tvekar? må då hennes öde gå i fullbordan; ett lif af evig saknad och hjertesorg; och Madame Tony reste sig upp, hon stod der kall och skön i sin yppiga, rika fägring, belyst af det milda ljuset från lampan. Men Morland, han blickade ofrånvändt i spegeln, han såg huru Martha trädde in i rummet, han såg huru hon spejade mellan det glesa löfverket i bosquéen, han hörde huru de torra löfven prasslade, han hörde den ljufva, den smäktande musiken, det svindlade i hans hufvud. — Nej, jag kan det ej, hviskade han, i det han långsamt sjönk ned på knä och talande till bilden i spegeln, som till en vision, en uppenbarelse, sträckte han fram sina händer och hviskade darrande: nej, och tusen gånger nej, aldrig skall jag förneka min kärlek. Dig, dig har jag älskat, du tjusande bild, och i sin upprörda sinnesstämning höll han på att glömma

bort den roll han åtagit sig. Han ämnade just framhviska hennes namn, Martha, men den vackra Blanche tryckte sin lilla hvita hand mot hans läppar, och liksom löst af en förtrollning försvann bilden ur spegeln. En suck af smärta genombäfvade Morlands själ.

De voro åter ensamma.

Den sköna Madame Tony slog sina armar om hans hals, hon tryckte sitt hufvud till hans bröst, i det hon hviskade: „tack, tack George, aldrig skall du ångra och aldrig skall jag glömma hvad du gjort för mig", och hon dristade att trycka en kyss på hans panna.

Då föllo likasom fjäll från Morlands ögon, han hade genomskådat den sköna sirenen. Häpenheten och vreden förstummade honom ett ögonblick, men i det nästa skuffade han häftigt tillbaka den vackra qvinnan, i det han bittert sade: „För dig, för dig, lögnaktiga qvinna, har jag således gjort det. Jag dåre, för din skull har jag förspillt min lefnads lycka! Martha, Martha, hvem tror du jag talade till?"

Blanche förlorade icke ett ögonblick sin fattning, hon satt skenbart lugn, men hennes kinder blossade, hennes röst darrade, då hon häftigt hviskande besvor honom att vara lugn. Hon bad, hon kysste hans händer: „O, George, George, är jag då så afskräckande, har jag då intet, intet, som kan ersätta dig den du förlorat. Förskjut mig ej, jag bönfaller dig! Stanna qvar hos oss, än en gång skall lyckan le emot dig, jag skall vid Gud höja dig upp ur din låga obemärkta ställning, jag skall skaffa dig vänner, rekommendationer, Mr Tony skall sjelf leda dig in i akademin, en framtid af ära, värdig ditt snille, af lycka, värdig din kärlek, väntar dig".

Men hennes varma ord föllo som solsken på en grafhäll, de kunde ej värma upp och väcka till lif någon enda af hans döda förhoppningar.

Till och med hans vrede hade lagt sig. Han tycktes icke ens märka Blanche. „Martha, Martha, hvad skall du tänka om mig“, suckade han, och långsamt, som om den sköna och firade qvinnan icke funnits till, gick han ut ur rummet.

Denna likgiltighet var mera än Madame Tonys lidelse kunde uthärda. Hon stampade i golfvet med sin lilla fot, hon slet sin näsduk i vrede och knöt sina små runda händer i vanmäktigt raseri. „Förbannelse“, mumlade hon, „men jag skall hämnas. Han kunde vara färdig att förråda allt och alla för den der flickans skull. Jag skall taga mina mått och steg, han måste bort härifrån“. Madame Tony skyndade ut ur rummet och i nästa ögonblick stod hon lugn, älskvärd och förtjusande vid sidan af Viscounten af Clarendon, inbegripen i ett lifligt samtal.

Morland gick som en mörk skugga genom den strålande salen. Det var som om ljusen slocknat för honom, som om denna glada, brokiga skara förbytts till grinande spöken. Det susade i hans hufvud och liksom i en svindel gick han omkring utan att hitta ut ur salen. Färgen hade flytt från hans kinder och han skakade af en inre frossa. Morland lemnade festsalen för att gå upp till sig. Just då han trädde in i sitt rum hördes der nerifrån salen ett skallande „for ever“.

— Holzmann, sade Morland åt den gamle hofmästaren, som stod i vestibulen, jag besvär er, gå ner och hör efter hvad det är, som väcker denna fröjd, dessa glädjerop.

— Ah, Mr Morland, svarade hofmästaren, hvad är det väl annat än Mr Tonys nya ledamotskap.

— Nej, Holzmann, den toasten är redan undangjord, gå, jag besvär er.

Holzmann gjorde som målaren önskade och Morland gick in till sig, för att skrifva några rader till Martha. Han skulle för en half timma sedan, under inflytande af Madame Tonys lidelsefulla öfvertalningsförmåga, gladt kunnat offra sin egen böjelse för den unga flickans lycka, men nu, sedan han med afsky märkt rätta orsaken till Blanches vältaliga ord, nu kunde han icke besluta sig att föraktad lemna detta hus, han ville rättfärdiga sig inför henne, yppa henne sin kärlek, det offer han varit beredd att göra för henne, ja, han var till och med fast besluten att afslöja Madame Tonys beteende, men både hans darrande hand och förvirrade tankar nekade att göra honom sin tjenst, han kunde knappast skrifva några oläsliga, osammanhängande rader. Och detta jubel dernere, dessa fanfarer, dessa „for ever", huru de plågade honom, han tyckte att de ville spränga hans öron. Nej, han kunde ej uthärda det längre, han kastade pennan ifrån sig — svepte omkring sig sin vida kappa och fattig som han kommit till detta hus, gick han under ljudet af dessa jublande fanfarer ned för de granna, upplysta trapporna, för att för alltid lemna Mr Tonys hem. I trappan mötte han Holzmann.

— Mr Morland, sade denne, man har druckit en toast för Miss Marthas och Viscountens af Clarendon välgång.

— Jaså! var Morlands korta svar, hans röst klang onaturligt lugn och kall, han gick ännu några steg.

Åter stannade han och sade häftigt: tack, och farväl Holzmann.

— Men, Mr Morland, ni har glömt er hatt.

— Gör mig den tjensten, Holzmann, att gå efter den.

Morland gick långsamt ned för trappan. Just då han lade sin hand på låset för att öppna dörren och gå ut, såg han Martha, som på ett öfre plan af trappan ljudlöst och hastigt ilade förbi. „Martha!“ hviskade Morland knappast hörbart. Martha stannade och såg sig om.

Der hon stod, omgifven af de mörka cypresserna, hvilka ännu mera förhöjde hennes blekhet, kallt blickande ned på den olycklige Morland, såg hon ut som en vredgad, en förolämpad ande. Lugnt frågade hon: „hvem är ni, förmätne, som vågar kalla mig vid detta namn?“

Morland tog fram det blåa bandet med Marthas namn, broderadt i silfver, som han för ett halft år sedan funnit ute på Eremit-Markt. „Martha“, sade han, „den jag älskar, hennes namn läser ni här“. Han kysste bandet, kastade det åt henne och försvann.

När Holzmann kom med hans barett, fann han i vestibulen endast gamle Patrik, irländaren, som stod alldeles handfallen och förvånad.

— Mr Holzmann, sade den gamle, hvad skall det betyda? Nyss såg jag Miss Martha här; snyftande kysste hon ett blått sidenband, i det hon väl tre, om icke fyra gånger sade „för sent“, „för sent“; och det på hennes förlofningsdag till; dåliga tecken, Holzmann, dåliga tecken; och den gamle Patrik korsade sig andäktigt. Och kan ni tänka er, att när Miss Martha fick syn på mig, så sprang hon in i sitt rum, som om

hon varit rädd för mig, hon, som eljest alltid är så glad att se mig.

— Det betyder väl, gamle Patrik, svarade Holzmann, att:

När tvenne hjertan skiljas åt,
Som höra hvarandra till,
Då blir det jemmer, sorg och gråt
Tills hjertat hvilar still!

som det står i en af edra gamla visor.

*

* *

Men Morland gick ut i den svala vårnatten. Utanför det rikt upplysta huset hade nattstrykare och fattigt folk samlat sig, för att, om också endast på afstånd, fröjda sig åt Mr Tonys fest, åt det glada sorlet och musiken, som tonade derinne, åt det klara ljuset som strömmade ut genom fönstren. Liksom myggen fladdrar kring ljuset, liksom nattfoglarne bländas af elden, så stodo dessa stackare i timtal derute i natten och stirrade in i det rikt upplysta huset. Skenet af vaxljus och lampor flödade jemnt ut genom de breda fönstren, belyste magra och förtärda, råa och kärfva anleten, bredde sig ut öfver torget och tycktes förrinna och försvinna bort i popplarnes nakna grenar. Morland gick upprörd genom mängden, som förundrad, hviskande drog sig undan. Han hastade fram utan något mål. Hvart skulle han gå? hvar skulle han tillbringa natten? Till Mr Tony ville han ej mera återvända. Ehuru han glömt sin barett, ehuru nattvinden

kändes kall och sval, tyckte han dock att hans hufvud brände. Tusende stridiga tankar och känslor sargade hans själ och förvirrade hans hjerna. Han kände väl mera förakt än hat mot Mr Tony, hvilken så samvetslöst begagnat sig af hans snille och hans arbete, förakt mera än vrede för hans pligtförgätna maka; men Martha —; väl hade han varit beredd på att uppoffra allt, att lida allt för henne, dock att skiljas på detta sätt, att bli misskänd, afskydd, det var för bittert.

Lyckligt nog för vår hjelte, påminte dock snart den bitande nattvinden honom om hans tillvaro, den blåste bort en del af hans plågsammaste tankar, genom att tvinga honom att i främsta rummet tänka på ett skydd mot kölden. Han hade, utan att sjelf märka det, kommit till den mörkaste och äldsta delen af City. Gatorna voro honom här alldeles obekanta. En natt- och brandvakt, hvilken med sitt högljudda rop underrättade de få sömniga vandrarne att midnatten snart var inne, visade Morland den kortaste vägen ned till Themsen. Morland skyndade sig allt hvad han kunde för att innan midnattstimman ljöd hinna till Hell Amerika. Han nådde det kända värdshuset just då dess egarinna höll på att stänga dörrarne. Morlands förstörda utseende väckte emellertid hennes undran och medlidande: „Stig in, Morland, så ni ser ut, hvar har ni varit? Att i den kalla vårnatten ge sig af så der! Men stig då in, ni skall finna en af edra vänner derinne, jag skall värma åt er en mugg öl“.

Morland steg in; der satt Lee ensam i källarsalen; han var just i begrepp att aflägsna sig. Han såg vännens förstörda utseende och började att orolig underrätta sig om Morlands tillstånd.

— Kölden sig bitit fast i min hjertrot, svarade Morland med en strof ur Dryden.

— Men svara då i himlens namn, hvarifrån kommer du, och hvart skall du gå? Jag trodde att du skulle frossa hos Mr och Mrs Tony i dag, i dess ställe löper du barhufvad omkring i staden.

— Jag fryser, sade Morland och satte sig ned vid bordet, jag fryser. Nu kom Mrs Johnson in med det varma ölet: „Se så, Morland, drick. Mr Lee, sök upp en barett och en öfverrock åt Mr Morland, i det der väggskåpet der finner ni mina glömska kunders qvarlåtenskap. Jag lofvar att ni skall finna allt hvad ni möjligtvis kan tänka er".

Lee öppnade det gamla skåpet och började bland en mängd qvarglömda saker, promenadkäppar, binokler, vida, veckrika mantlar, ytterrockar, dukar och paraplyer att söka reda på ett öfverplagg, passande åt hans vän Morland. „Men, Mrs Johnson, ni har ju här ett helt museum, hela det glömska London har lemnat ett minne af sitt besök hos er", sade den förundrade Lee. „Se der en rock från Georges tid, och den der baretten, den är heller icke från i går. Men hvad är det här, det är ju en riktig skatt. Denna blåa duk är hemma från Ostindien", han drog den vackra schavlen närmare ljuset och började att med kännare-ögon granska den, medan han allt emellanåt gaf luft åt sin beundran öfver dess färgprakt och rika ornering.

Morland hade hela tiden varit ytterligt likgiltig för Mrs Johnsons och Lees vänliga omsorger, men vid åsynen af den praktfulla duken spratt han häftigt till. Han förde handen till sitt hjerta och med knappast hörbar stämma frågade han bäfvande: „hvem tillhör

den duken, huru har den kommit hit? svara i himlens namn!“ Den förvånade Mrs Johnson svarade förskräckt: „men så lugna er, Mr Morland, sanningen att säga, så vet jag ej hvad hon hette, den der unga qvinnan, som för några veckor sedan glömde den här, ni mins den der aftonen, då dimman var så ogenomtränglig. Stackars menniska, hon lär nog ej afhemta sin duk, ty Jim Peggleton, gårdskarlen i apotheket midt öfver gatan, sade att hon gått ned i floden, han såg det med egna ögon påstod han, ehuru jag inte — — — men hvad i Guds namn går åt er, Mr Morland?“

En ytterlig blekhet låg öfver Morlands anlete, han tryckte handen mot sina ögon och hviskade sakta: „jag kände henne, jag. Lee, låt oss gå hem till dig, du skall få veta allt“. Vid Lees arm lemnade den vacklande Morland rummet, och sedan dess har man aldrig mera sett honom inom Hell Amerikas tröskel vid Getingarnes muntra gillen och dryckeslag.

*

* *

Från denna tid var Morlands stjerna i nedan. Konsthistorien har om hans senare lefnadsöden antecknat, att han förföll i det djupaste elände. Konsthandlare, mindre samvetsgranna än Mrs Pull, höllo honom veckor och månader instängda i Fleetstreets unkna rum. När fängelsets portar öppnades, steg friheten honom åt hufvudet och i yrande orgier fördref han sin tid, för att åter vakna till en bedröflig verklighet bakom lås och regler. Och under allt detta elände svek honom aldrig hans konstnärsgenius. I

tusendetal strödde han omkring sig arbeten som, under hurudana förhållanden de än voro skapade, alltid buro mästarens prägel. Sjelf tycktes han vara fullkomligt omedveten om sina arbetens värde. För en mugg öl, en butelj porter, bytte han bort sina taflor, taflor hvilka nu i den engelska konsthandeln ega ett värde som icke står i någon proportion till deras ursprungliga pris. Han dog 1804 vid fyratio års ålder, utfattig, och, som en konsthistoriker sagt, „fullkomligt omedveten om den höga plats han intog inom den engelska konstens häfder; han var den engelska genremålningens fader“.

II.

VISSÅNGAREN.

I.

Oro i lägret.

Det var ett märkeligt år, året 1450, till och med i Frankrike. Vintern hade nästan fullkomligt utebliftvit; knappast hade december-stormarne sopat bort de sista gulnade löfven och januari gifvit några dagar af köld och glittrande rimfrost, innan våren kom åter på susande sunnanvindar, segrande och jublande, med lärkor och blåögda sippor. Krönikorna förmäla många underbara saker om den tidiga vår, som då redan i början af februari klädde fält och lunder i vårens mångskiftande färger; de förutsade ett lyckosamt år och spådde åt det af krigets stormar härjade Frankrike en ny tid af lycka och frid.

Dalen vid Vire hade mindre än' andra orter i Normandiet hemsökts af krigets följeslagare, elden och våldet; var det då under att starar och lärkor älskade dess i vårens luftiga och späda grönska klädda äppellunder, dess solbelysta grönskande kullar och dess fridfulla nejder? Der, i den lilla staden Vire, som med sina röda, spetsiga tegeltak och torn gömde sig mellan hundraåriga äppel- och päronträd, der tycktes våren och glädjen ha rest sin tron på allvar. En ovanlig rörelse herskade på dess trånga, krokiga gator. Barn, gubbar, män och qvinnor, alla sågo de så förnöjda och belåtna ut, alla hade så brådtom och alla skyndade de till torget. Låt oss följa den bullrande mängden åt och se hvad som kan vara orsaken till deras ifver och belåtenhet.

I bugter och vinklar, genom öfverbygda delar af gatan, förbi mörka, svartnade portar och dunkla gränder, under grannt utsirade värdshus- och krogskyltar komma vi ändtligen fram till ljus och sol, till det lilla torget, för tillfället prydt med fanor, flaggor, sköldemärken, bibliska och heraldiska emblem, fästade på väggen af de tegelröda, spetsgaflade husen. Öfver det mångskiftande brokiga lifvet på torget kastar domkyrkans väldiga torn en lång, mägtig och allvarlig skugga. Glänsande hvita vårmoln och en djupblå himmel höjer sig öfver det hela.

Midtemot kyrkan på ena kortsidan af torget har en väldig estrad i trenne våningar blifvit uppförd, på det sätt att den mellersta våningen är i jemnhöjd med åskådarene, den öfre cirka femton fot ofvanom, och den lägsta endast något öfver marken. På båda sidor om denna estrad ser man på tvenne standarer den

mägtige grefve Godfroys af Vire vapen, tre silfverleoparder i blått fält.

Medan vi vänta på hvad som komma skall, låt oss se på den böljande mängden och lyssna till deras samtal. Den der gruppen af flickor, som står och snattrar derborta vid rådhusporten, är från Manche, det kan man se på den kuriösa hufvudbonaden, hög och spetsig, som en sockertopp. Gumman der midtemot i brandgul kjortel och röd slängkappa är hemma i Vire, det sqvallrar slöjan om, som hänger ned från spetsen af hennes höga mössa. Der borta vid kyrkoporten stå tre välklädda borgersmän i sina mångfärgade helgdagskostymer; att de äro hemma i Vire utvisar det lugn och den öfverlägsenhet, med hvilken de blicka ned på det oroliga och nyfikna landtfolket, som festen lockat till staden.

— Nå, handskmakare! Hvad nytt från slottet? Vår nådige grefve har nu varit hemma en hel vecka, — hur finner han nu månntro sitt gamla Vire? frågar den feta och välmående hökaren Aumond sin magra, skrumpna sidokamrat. Denne, som blickat nedåt en lång stund, vänder emot den frågvise ett gulnadt anlete, förtorkadt och skrynkligt som en aflagd handske, och gör en nekande åtbörd med hufvudet.

— Har vår nådige grefve beslutat allaredan på hvilken vågskål han skall kasta sitt svärd, Englands eller Frankrikes?

Handskmakaren teg en god stund, såg sig försigtigt om och pekade tigande upp mot gafveln af ett litet hus. Hökaren och hans kamrat, den tredje i sällskapet, blickade upp; „ah, jag förstår, väderflöjeln, väderflöjeln, — ja, ja, oss emellan så är han en äkta väderhane“.

— Än vår nådiga fröken? Är hon allt lika litet giftassjuk; vill hon icke ha sin grefve från Böhmen, Turkiet, England eller hvad det nu var för ett land?

Handskmakarens blick irrade sökande öfver folkhopen; nu pekade han tigande på en nunna, som, till hälften dold i sitt hvita huckle, stod bland den böljande mängden.

— Bravo, bravo! Hon vill bli nunna, ha, ha! nunna! Nå, vid alla helgon, en trouvèr skulle icke kunna sätta ihop en bättre historia.

— Nå, hvad säger den stackars Gaston af Foix, den galgfogeln, om det mysteriet?

Handskmakaren pekade på en man, som med en guitarr lyftad högt upp i luften, armbågade sig fram genom den knotande folkmassan.

— Jaså, han är trouvèr och krystar fram sina sorgeqväden för månen och nattens stjernor, den varulfven; nå, det måtte låta som kattornas kärleksqval der hemma hos mor, — förstår, förstår, och hökaren lade sina händer i kors öfver sin tjocka mage och såg så löjligt medlidsam och sjelfbelåten ut, att man nogsamt kunde se, det kärleksqval aldrig gifvit honom en enda sömnlös natt.

— Nå, men handskmakare, ännu en sak — säg mig —

— Jag säga, jag — tror ni att jag löper med sqvaller från slottet? tog handskmakaren häftigt till ordet; har jag sagt ett enda ord, jag, om min nådige grefve, hans anhörige och hans affärer, har jag? hvasa?

— Nå, nå, handskmakare, lugna dig. Nog vet jag att du tiger som muren; att ingen i verlden skall kunna förmå dig att öppna på tandgården, då det gäller vårt nådiga herrskap; jag ville endast veta om du

hört något nytt från kriget, från La Hires och Patrons läger, till exempel något om vår vän här, kopparslagarens Jehan, den tjufpojken.

— Ja, min Jehan, hvad hörs det från honom?

— Jaså, det är en annan sak, för si, det säger jag: med sqvaller löper jag inte; nå, hvad honom beträffar, så — nej, men se, der ha vi ju Oliver Basselin —

Det var mannen med guitarren, som armbågat sig fram i trängseln och nu slöt sig till de tre vännerna. Han var klädd i en brun, tätt åtsittande jacka, blå dito pantalonger, skor med väldiga silfverspännen och en barett, som satt bakfram med den stora fjädern hängande nedåt i nacken. Hans ansigte, ursprungligen väl formadt, var nu skäligen fylligt, men ett par klara och pigga ögon gåfvo det ännu en ungdomlig prägel. Munnen sqvallrade om att rynkorna i hans ansigte uppstått af ett ständigt leende, — så färdiga voro hans läppar till löje; ur hvarje muskel, ur hvarje grop af det fryntliga anletet tittade fram en skälm, håret var redan något gråsprängdt.

— Nå, fader Basselin, huru står det till med dig, du vandrande vismakare? började den pratsjuke hökaren.

— Bra, go' vänner, bra — alltsen jag slapp pojken min. Här gick han, den långa drummeln, och påminte mig jämt och samt, med sina fulla sju fot i längd, om att min lefnads maj blommade redan för tjugo år sedan; nu är han, tack vare slagsmålet, borta och jag, jag känner mig ung igen, när jag ej mera ser hans hvitröda äppelbloms anlete framför mig.

— Hvad säger du! Är din Bertram borta, den rara pojken?

— Jo, jo men, den rara poiken — här gick han och förvred hufvudet på allt qvinfolk med sitt ljusa fjun, sin örnnäsa och sina lockar halfvägs på ryggen, slog dank, drack, spelte och satte sig i skuld — den rara pojken — nej, dyra pojken må du säga!

— Nå, nå, äpplet faller icke långt från trädet, menade hökaren.

— Det kan väl vara så, instämde Basselin, men alltnog, en vacker natt träffade han på grefvens Gaston, väpnaren, ni vet — nå ja, ungdomen är hetlefrad, de drogo värjorna och min Bertram fick ett slag öfver näsan, som gjorde af örnnäsan ett taxtryne. Sen dess peka qvinnorna finger åt honom och han gaf sig ut i kriget, och gudskelof för det. I morgon bjuder jag väpnaren af ren tacksamhet på ett ankare orleans, ty nu är pojken räddad. Han har ett par bastanta näfvar, och vid konung Carls armé torde de minsann behöfvas i dessa bistra tider. Jaha, mina vänner, en knäpp på näsan i rättan tid kan åstadkomma underverk.

Ett långdraget ah! från den otåliga väntande mängden vände de samtalandes uppmärksamhet mot estraden. På den mellersta af de tre estraderna hade ett långt tåg af munkar, prester och korpojkar trädt fram. Tvenne hillebardierer med grefvens af Vire vapen och färger blåste nu en skrällande fanfar; en kanik i lång rock och fyrkantig mössa trädde fram och talade till folket. Det var en stor, robust man med ett af dessa karakteristiska, kärfva och markerade anleten, som vi så ofta få se hos cinqvecento's män. Det bistra och kärfva i tidens karakter återspeglas i dessa kantiga anleten, likaså visst som man i uttrycket, i ögonen återser det storslagna och mägtiga, som ge-

nomgår den väldiga och i sitt slag helgjutna perioden. Med en kraftig röst, som väl passade till hans i öfrigt manliga företeelse, började han:

— I den treeniga Gudens, i den heliga Jungfruns och alla de saliga helgonens namn, Amen! Väl vetande huru fromma och heliga skådespel undervisa folket, uppbygga det och lyfta dess hjertan till himmelen, ha vi, den heliga kyrkans ödmjuka tjenare, beslutat: att med bistånd af vår nådige herre, den store och mägtige grefve Godfroy af Vire, gifva ett heligt skådespel åt vår trogna församling, utlofvande åt hvar och en, som bivistar dessa uppbyggelsestunder från början till slut, det vill säga i åtta dagars tid, fyratio veckors syndaförlåtelse, och skola dessa heliga mysterier begynna i dag med vår helige Frälsares lidandes historia och sluta med hans grymma död och hans heliga uppståndelse. Och uppmanas alla Vires goda innevånare att med rika gåfvor bidraga till dessa mysteriers firande och att i stillhet betrakta dem och begrunda dem i sitt hjerta. Till sist befaller kyrkan och den nådige grefven Godfroy af Vire: att alla judar i staden och dess omnejd skola, så länge skådespelen fortfara, så väl natt som dag vistas å stadens torg samt under sjelfva föreställningen i from knäböjande ställning och med blottade hufvuden bivista denna heliga kyrkofest.

Ett oändligt jubel och skallande fanfarer följde på kanikens ljudeliga förklaring. Men långt borta på torget suckade och klagade de stackars hebreerna. Det var åter ett af dessa medeltidens obarmhertiga och orättvisa ingrepp i judarnes tillvara, förestafvadt lika mycket af blind oförd ragsamhet i trossaker, som af det okynne och öfvermod, hvilket låg i tidens lynne.

Men deras klagan öfverröstades af klockornas klang, af jublet och skrattet, skämtet och fröjden från den talrika böljande mängden.

Den larmande hopen, de vajande fanorna och vimplarne, de gyllene vapensköldarne, den grannt utsirade estraden och der öfver den ljusa vårhimmelen och solljuset, som gaf det hela färgprakt och glans, måste ha djupt verkat på Oliver Basselins för lifvets fröjd och dess njutningar känsliga själ. Han stod allt ännu på kyrktrappan, djupt försjunken i betraktande af den lifliga taflan; den pratsamme hökarens och handskmakarens anmärkningar gingo ohörda hans öra förbi.

De hedervärda borgarena samtalade om det, som många år sysselsatt alla normander: kriget och alla de möjliga utsigterna för den efterlängtade freden. Fienden hade blifvit mer och mer tillbakaträngd och tycktes numera hålla stånd endast bakom Rouens, Caens och Bayeux' murar; dock var det fara värdt att, i fall de endast finge förstärkningar i tid, de skulle kunna icke allenast länge behålla de fasta platserna, utan äfven allvarligt oroa den kringliggande nejden; Vire var icke så långt aflägset från Caen, att ju icke en och annan ströfkorps kunde finna vägen också hit till denna tills vidare förskonade dal; — „och Gud bevare oss då om lord Talbots rödhane kommer hit på besök".

Oliver Basselin vaknade obehagligt berörd ur sina drömmerier, då han hörde hökarens tal om engelsmännen. Hat och vrede fördrefvo för ett ögonblick det glada och uppsluppet faunartade uttryck, som eljest hvilade öfver hans anlete, då han häftigt frågade — „hvem talar här om det förbannade roflystna pac-

ket? Skall man då öfverallt förföljas af dessa engelsmän!"

— Nå nå, lugna dig, Oliver Basselin, och låt oss se på mysteriet som nu begynner.

Också hade den nyss toma estraden fylts af en brokig skara, som i besynnerliga, halft antika, halft presterliga drägter rörde sig på de bräder, som föreställde mer än verlden, — ty den öfversta estraden var nemligen himmeln, der man såg den Evige, en gammal vördnadsvärd, hvitklädd gubbe, omgifven af englar, hvilka, klädda i långa fotsida drägter, i dämpade toner sjöngo kyrkokoraler till den heliges lof. Der nedanför i den mellersta estraden vandrade Frälsaren på jorden, omgifven af apostlarna, talande till dem i skriftens höga och allvarliga ord antydningen om sin snara bortgång. Judas Ischariot, mysteriefförfattarenes älsklingsperson, uppträdde nu som alltid svart målad. Nederst ser man helvetet med den störtade erkeengeln, omgifven af ryktbara hädangångna, dem folktron förpassat i mörkrets rike.

Denna på samma gång naiva och bizarra anordning, som i en så konkret form visar oss på engång de tre scenerna för den mest skakande af alla tragedier, Kristi lidandes historia, dessa englar och mörksens andar, som bringa bud till jorden, handla och tala med apostlarne och Frälsaren, väcker nu vår undran, ja vårt löje. Men om vi betänka den barnsliga föreställning, den friska, kraftiga realism, som är utmärkande för medeltidens uppfattning af konsten och religionen, så kunna vi nog förstå att dessa mysterier måste verka tilltalande, rörande och upplyftande på ett enkelt, naturligt sinne, som är främmande för den idealism och den lokalfärg, i hvilken vi älska kläda

dramats hjeltar. Lägg härtill ämnets allvar och storhet, bibelns patetiska och kraftiga språk, den melodramatiska anordningen, som låter englar och helgon sjunga i dämpade toner sitt halleluja, medan apostlarne och Frälsaren tala och röra sig nere på jorden, och i sanning, äfven ett modernt kritiskt sinne skulle hafva känt sig i stämning med handlingen, som försiggår uppe på scenen. I det hela är det ju samma scener, samma bilder, som i rörande enfald och fromhet komma oss till möte på missalernas brokiga blad och i den tidigare gotikens konstverk.

Men, medan den undrande hopen lyssnar till orden och följer den långt utdragna handlingen med den mest spända uppmärksamhet, då och då korsande sig och uttryckande sin afsky för djefvulen som frestar Judas, eller rörd hviskar sitt bifall till Petri manhaftiga ord, stiger solen allt högre och högre på fästet; det lider mot middagstiden, och när tolfslaget ljuder från kyrktornen, försvinna plötsligt de handlande personerna. Förmiddagens föreställning är slutad.

Så snart estraden var utrymd, framträdde jonglörer och taskspelare på de samma tiljor der Kristi lidandes historia nyss blifvit utspeld, sjöngos nu tvetydiga visor af vandrande trouvèrer, d. v. s. de sista afsigkomna ättlingarne af medeltidens mångbesjungna sångare, visor, der isynnerhet munklifvet hänsynslöst karrikerades; något, som kyrkan fördrog med den triumferande Cæsars lugn, icke allenast i visor och och sånger, utan äfven inne i sina egna kyrkor, såsom talrika alls icke tvetydiga ornament och hautreliefer utvisa. Någon bland mängden måtte ha sett Oliver Basselin, der han med sin guitarr i handen stod i närheten af estraden i sällskap med kaniken och hö-

karen. Först några enstaka och sedan allt mer och mer allmänna rop „Basselin, Basselin! en Vaux de Vire, en Vaux de Vire!“ hördes bland folkhopen, och nu skuffades fader Basselin in på scenen, der han möttes af ett skallande bifallsrop; „en lustig visa, fader Basselin; sjung om stop och stånkor, om cider och ameret“, ljöd det öfverallt. Basselin såg ej det ringaste smickrad eller förlägen ut öfver den hyllning som kom honom till del; han tycktes tvärtom finna sig just på sin rätta plats, och med en förtrolig, halft oförskämd nickning helsade han sitt talrika, uppsluppna auditorium. Medan han nonchalant vandrade af och an på estraden, stämmande sin guitarr, fästes hans uppmärksamhet på kaniken; med en nick af hemligt förstånd åt denne, som stod på öfversta trappsteget till estraden, begynte han med en röst, som fordom måtte ha varit skön, men som nu lutade mot sin decadens; han förstod likväl att med stor skicklighet dölja den värsta bristen och ersatte det klanglösa och stundom sträfva i föredraget genom att, under ett konstrikt ackompagnement, nästan parlando, föredraga följande strofer:

„Man skrattar åt mig, Basselin,
Och åt min röda näsa
Och säger att man uti den
Kan mina bragder läsa.
Glömmen icke England!“

„Men säg, hvad har en tapper karl
Nu mera väl att göra
Än gömma sig bak toma fat
Och somna på sitt öra!
Glömmen icke England!“

„Nej, vill ni höra på ett råd,
Som jag nu vill er skänka,
Brygg cider blott och plommonvin
Och sluta upp att tänka.
Glömmen icke England!“

„Så inga rofvor, bror Normand,
Ej kasta ut ditt hvete,
Gå ut i hagen, hemta hem
Din åsna från hans bete.
Glömmen icke England!“

„Stäng in din dotter och ditt vif
Bak klostrens lås och galler,
Gå sedan hem och töm ditt krus
Till dess omkull du faller!
Glömmen icke England!“

„Din hustru hör dig icke till,
Dig sjelf du knappt kan värja,
Allt hvad du eger, hvad du har
Skall engelsmannen berga.
Glömmen icke England!“ *

Ett skrän af hat och raseri följde på dessa Basselins verser; folket ropade ve och förbannelse öfver landets plågoris, de gudsförgätne engelsmännen, som nu år ut och år in hållit sin jernhand öfver det olyckliga Normandiet. Tyst stod Oliver Basselin med kaniken på estraden och följde med uppmärksamhet den storm, som han sjelf framkallat.

— De rasa med ord, men ingen enda begär vapen, hviskade Oliver Basselin åt kaniken.

— Var lugn, min son, deras tid är ännu icke kommen, svarade denne.

* Fritt efter en gammal Vaux de Vire af okänd mästare.

Midt under det värsta oväsendet smög sig den tystlåtne handskmakaren upp på estraden och gaf grefvens af Vire vapensköld ett skrällande slag, som hördes öfver tumultet. Det var som om en blixt hade slagit ned bland folkmassan; hvarenda en, som sett den talande åtbörden, förstod den djerfva handskmakarens mening; hopen hade fått ett föremål för sin vrede, och i ett nu haglade stenar emot det granna vapnet och förbannelser emot den, som egde det. „Han håller med engelsmännen, den förrädaren; han lemnar sitt land i sticket“ — och en ny skur af stenar tvang kaniken och Basselin att hastigt stiga ned från estraden. Folkets vrede, närande sig sjelf såsom vreden det plär göra, hade redan nått en oroväckande grad; butikerna stängdes i all hast och gallren nedfäldes för alla portar. De vildaste bland orostiftarene skreko redan: „till slottet, till slottet! till grefven, den förrädaren!“ då i detsamma väldiga lur- och hornstötar hördes från en af de större gränderna, som ledde till torget. Det blef en tystnad med ens, en tystnad lik stormens, då den saktar af för ett ögonblick, för att sedan med ny kraft härjande och förstörande brusa fram.

II.

Upploppet.

Nu hördes hästtramp och vapenslammer, och i nästa ögonblick trängde sig en skara ryttare fram mellan judarne och den motvilliga mängden. Ryttarne buro alla grefvens af Vire vapen och färger. Öfvermodigt trängde de sig fram, utan att väja undan hvarken för qvinnor eller barn. Ju längre de kommo fram bland de djupa lederna af det tätt sammanpackade folket, desto mer högljudt blef knotet, desto envisare massans motstånd; då och då hördes ett skri af förskräckelse och jemmer af qvinnor och barn, som bäfvande drogo sig tillbaka för de hugg och stötar truppens anförare, en bredaxlad jättelik neger, lika omildt som opartiskt utdelade bland dem, som ej fort nog gåfvo rum åt hans kolsvarta stridshäst.

Om den svarte nyss sett folket i dess vrede och hört dess hot, hade han kanske behandlat det varsammare och med mera undseende. Nu märkte han ej den gäsning och den upprörda sinnesstämning, som rådde bland hopen; ständigt bortskämd af sin herre, den i hans ögon allsmägtige grefven af Vire, hånade han öppet landtfolket och injagade skräck i barnen, hvilka, skrämda af hans svarta ansigte, skrikande

och gråtande gömde sina runda ansigten vid mödrarnas barm.

När den lilla hopen om tjugo à trettio lansbärare hunnit platsen nedanför estraden, bildade den en cirkel kring en man, som red på en af dessa enorma hvitgrå normandiska hästar, de der påminna oss om urverldens jättelika djurformationer. Mannen var rikt klädd, bar en mössa med fyrkantig kulle och en lång och vid violettfärgad ytterkappa, som i präktiga veck föll ned från hans axlar och till en del gömde hästens länder. Då han vecklade upp en stor pergamentrulle, försedd med ett väldigt vidhängande sigill, kunde man skönja en i guld rikt broderad jacka och ett präktigt bälte, vid hvilket han hade en mängd utensilier, såsom skriftyg, nycklar, sigill m. m., hängande på silfverkedar; af dessa och vapnet på hans axel kunde man sluta sig till, att han var grefvens af Vire sekreterare och skattmästare. Den svarte påbjöd nu tystnad och omedelbart derefter började skattmästaren att uppläsa sitt påbud:

„Vi, Godfroy, grefve till Vire och Virene, till våra kärälskelige underlydande, borgare i Vire och allt landtfolket deromkring, göre veterligt att, då genom gammal häfd och lag tillerkännes oss, rikets mägtige, att i tre fall öka alla skatter med deras dubbla belopp, nämligen, när vi beslutat att draga i härnad för det heliga landet, item när ofärd vållat att vi, länets herre, varda i fejd till fånga tagna af fiende, item när vi äro sinnade att gifta bort vår äldsta dotter; alltså hafva vi velat påbjuda och befalla att, då vi nu skänkt bort vår dotters hand åt den mägtige baronen Arthur af Wardsham, alla årets utskylder skola utgå med deras dubbla belopp, och skola dessa utskylder...“

Redan vid början af kungörelsen, så snart folket visste hvad saken gälde, hade ett starkt missnöje gifvit sig tillkänna; nu, då den engelske baronens namn nämndes, brast stormen lös. Ett enda skri af ovilja tvang grefvens skattmästare till ögonblicklig tystnad; lansbärarene togo detta som ett härskri, drogo blankt, bildade carré och gjorde sig redo till försvar; folket åter å sin sida ansåg detta som en utmaning, och striden bröt ut med all den bitterhet, som ett länge undertryckt hat visar, då det plötsligt frigjordt yttrar sig i hela sin vildhet. Den illa väpnade massan kunde naturligtvis icke göra mycket afbräck åt de välbeväpnade jernklädda ryttarene, som utan hänsyn till qvinnor och barn höggo blindt in i hopen. Midt under det allmänna tumultet och skriket hade skaran af judar obemärkt dragit sig från torgets nedra del uppåt, närmare estraden, och när striden rasade som hetast, medan stenar och pilar flögo genom luften och lansbärarene, under qvinnornas och barnens jemmer, långsamt trängde sig fram mot gränden derifrån de kommit, hördes plötsligen ett enda skri af fasa: „ur vägen, ur vägen!“ Den kolossala estraden knakade i alla sina fogningar, lutande mer och mer mot sitt fall; i ett nu hade folket trängt sig mot gränderna och portarne, ryttarene sprängde i väg, och i nästa ögonblick låg den med kransar och vapen sirade ställningen under ett dånande brak nere på marken. Judarne hade obemärkta af de kämpande dels huggit, dels rifvit ner stöden för den improviserade teatern och på så vis afbrutit striden och hämnats den oförrätt, de nyss lidit.

Ryttarne hade sprängt bort och folkmassan, som nu ej hade något som retade dess vrede, började att sansa sig; den insåg det oförvägna och djerfva i att

trotsa grefvens män, och allt eftersom hjeltemodet aftog, smög fruktan in i deras hjertan; innan kort hade massan skingrats, lemnande omsorgen om de döda och sårade åt deras närmaste anförvandter och åt munkarne i det närliggande klostret, som, förbittrade öfver det våld folket begått mot deras mysterie-framställning, hvarigenom deras påräknade inkomst om intet gjorts, föga mildt behandlade de på valplatsen qvarblifna.

Våra tre vänner, Oliver Basselin, kaniken och Jehan Tourrain, handskmakaren, hade, medan upploppet rasade som värst, stått som tysta åskådare på kyrktrappan. Nu skyndade de, så snart striden var utkämpad, öfver torget och försvunno i en af gränderna. Kaniken var mycket upprörd och förebrådde häftigt Jehan handskmakare hans opassande utfall mot grefvens vapensköld, denne åter försvarade sig ifrigt och förklarade listigt att han, som sett huru löst skölden var uppfästad och huru den småningom gled ned från sitt fäste, fruktande att den skulle falla ned på folkmassan och på så vis ge ämne till oro och upplopp, hade sprungit fram och med ett slag återfört den i sitt förra läge, detta slag hade af folket tolkats som en mot grefven rigtad demonstration. Kaniken, hvars vrede något lugnats, trodde icke mycket på denna handskmakarens förklaring, men, hvad var att göra? Han vände sig nu till Basselin:

— Ständigt motgångar, suckade han, ständigt korsas våra planer. Hvad är nu att göra, huru skola vi nu få folket samladt? Till staden vågar sig ingen på en veckas tid åtminstone, och hvarför skulle de väl komma hit nu, sedan mysteriet fått ett sådant bedröfligt slut? Och jag, som med så mycket besvär fått abboten att gå in på denna mysterie-föreställ-

ning, jag, som hade allt så fint planeradt, så väl uttänkt!

— Ja, skrattade Oliver Basselin, ni har ju fått er vilja fram, ni har ju uppviglat folket.

— Tyst! för den heliga jungfruns skull, du vet att jag icke vill ha ett uppror, nej, en sansad, lugn påtryckning, en skäligen starkt uttalad önskan af folket, som skulle tillåta grefven att med bibehållen krigsära åter sluta sig till fransmännen. Nu ha vi förlorat allt. Tror ni att grefven, när han får veta sakens gång, icke begriper att folket har politiserat i dag, att det velat gifva sin öfvertygelse tillkänna, i hvilken vågskål det önskar att grefven skall kasta sitt svärd? Vägran att erlägga skatten var endast en bisak.

— Ja, min vördige fader Eustachius, edra planer äro för fina för normandiska bönder. Tag ni en sådan der Jehan Lenormand, lugn som en oxe och börja att spela komedi med hans tillhjelp — jo, det är den rätta jonglören! — låt se huru länge hans lugn står bi. En lindrig påtryckning, säger ni: hans lindriga påtryckning kan krossa in refbenen på er och hela ert feta kollegium. Nej, var ni lugn, fromme fader Eustachius, det är bäst som det är; nu begriper han den fågelsången, er ädle grefve, och vet i hvilken fåra han i tid bör vända sitt spann.

— Tyst! för helgonens skull, hviskade Jehan Tourrain, ni talar edra ben i stocken, — ett straff, som den tiden ofta användes för dem, som sprungo med sqvaller och löst prat. Emellertid hade de tre vännerna kommit ut ur gränden, ned till den lilla ån Vire, som flyter genom staden. De vandrade långsamt längs den steniga stranden och sågo hur vattnet skimrade i solskenet, hur de feta ankorna paddlade

och barnen vadade i strömmen. Längre bort vid stranden syntes en ryttare, som suttit af sin häst, hvilken han bundit vid ett i närheten stående träd. Mannen satt på en sten och tycktes ifrigt sysselsatt med att tvätta sitt ansigte.

— Vid Gud, sade Oliver Basselin, tror jag icke att det är grefvens morian, som försöker att tvätta sitt svarta skinn hvitt i bäcken.

— Låt oss vika af åt venster, svarade den försigtige kaniken.

— Nej, låt oss gå framåt, invände Oliver Basselin, han har dessutom märkt oss redan; ser ni huru han bligar hitåt, så att hvitögonen lysa i hans svarta morian-ansigte.

Och nu gingo de långsamt framåt, högt talande om likgiltiga saker. Negern höll på att badda det blödande sår han fått i pannan under striden. Just då de tre kamraterna passerade förbi honom, fick han se guitarren, som Basselin bar hängande på ryggen.

— Hör, du bondlurk, får jag slå några lätta slag på dina strängar, och med detsamma slog han till ett väldigt slag mot guitarren, så att instrumentet gick i tusen stycken.

Oliver vände sig hastigt om; vig som en katt hoppade han på den stora kolossen, och innan denne hann besinna sig, hade han duktigt plattat till hans redan af naturen låga näsa och lika så fort ilat i väg och försvunnit med Jehan Tourrain i en portgång, som de sedan omsorgsfullt tillstängde efter sig. Kaniken stannade utanför och läste lagen för den ursinniga negern, som sparkade och bultade på den stängda dörren, tills han tröttnade på belägringen och tills kaniken upplyste honom om att han, som var grefvens

huskaplan, nog skulle framställa saken i sitt rätta ljus för deras nådiga herre.

— Voren I ock grefven sjelf, den bondlurken skall snart höra af mig. Med dessa ord kastade han sig i sadeln och for af i sporrsträck för att skaffa sig hämnd genom sin herre.

III.

Oliver Basselin.

Den lilla ån Vire upptager efter sin färd genom staden ett tillflöde Virene; de begge vattnen flyta ett långt stycke nästan parallelt med hvarandra i hvar sin dalsänkning, tills de förena sig vid Vaux, straxt utanför staden. Hvardera af de små åarne ha förtjusande branta, delvis klippiga, delvis yppigt grönskande stränder. Vid Vaux, der de förena sig, bilda de en liten fors eller starkare ström, som nu för tiden drifver flere industriela verk. På 1450-talet egde Oliver Basselin här hvad fransmännen kalla en „foulon de drap“, der han med vattnet som drifkraft valkade det kläde som bönderna i trakten omkring Vire väfde i stor mängd, för de begge stridande arméernas behof, den franska och den engelska. Än i dag visas vid Vaux i Vire en gammal förfallen byggnad, som kallas Basselins qvarn. Straxt ofvanför denna åldriga byggnad höjer sig en kulle, derifrån man har en förtjusande utsigt öfver de begge dalarne med deras brusande små vattendrag, öfver den lilla pittoreska staden, dess götiska spiror och dess spetsgaflade hus i fackverk af en alldeles säregen normandisk styl. De röda tegeltaken gömma sig i äppel-, päron- och plommon-

lunder, precis som ett fat jättehummer öfverströdd med persiljeblad. Längst borta ser man i milda förtoningar och käcka konturer bergen, der Sarthe, Mayenne och Vire upprinna. Med ett ord, det är en förtjusande idyll, som man skådar från höjden af kullen vid Vaux. Uppe på denna kulle fanns fordomtima ett värdshus, der klädesvalkarenas skrå plägade omsätta sina dyrt förvärfvade penningar i cider och orleans, den tiden ansedd som Galliens bästa drufva, och här i detta vinhus sjöng och njöt Oliver Basselin i fulla drag af drufvans safter, af skummande cider och poiré (äppel- och päron-vin). Hit drogo hans glada bordssamtal och hans muntra visor, hvilka likasom hela arten af dessa sånger, efter stället der de först föddes, sedan buro namnet Vaux de Vire, * alla, som visste att värdera en god bägare, ett gladt skämt och en glad kamrat.

Hit skyndade han äfven nu i sällskap med kaniken och handskmakaren, så snart de förvissat sig om att den svarte upphäft belägringen. Det var långt lidet efter den vanliga middagstiden; den friska vårluften och det tappra slagsmålet hade kryddat den kända normandiska aptiten. Värdshuset var öfverfullt, och så snart Basselin och hans sällskap syntes i dörren, helsades de af ljudeliga bifallsrop. Enhvar af gästerna makade åt sig, så att de nykomne fingo den plats som ansågs för hedersplatsen, alldeles tätt invid

* Dessa Vaux de Vire ha gifvit upphofvet till det sedan allmänt bekanta ordet vaudevill.

„Verser gjorda till förut kända melodier och hos hvilka man förlät all möjlig försumlighet i versmåtten, endast de voro sångbara och att de jemte lifaktighet i metern väl öfverensstämde med musikens karakter". *Boileau.*

den enorma spisen, der just nu ett helt får vreds omkring på det gnisslande spettet af en sotig, rödhårig pojke.

Nu gick pratet löst om dagens stora händelse, uppploppet; den ena beklagade sig öfver förlusten af en anförvandt, den andra jämrade sig öfver i striden undfångna sår, en skröt med oerhörda hjeltebragder, en annan undrade hvad grefven skulle säga om denna „välkomma", när historien engång hunnit till hans öron. Till och med kriget, det alla hotande kriget, skulle ha blifvit förgätet, om icke i detsamma en, såsom det tycktes, gammal, af år och mödor nedtryckt man, klädd i pilgrimskåpa, hade inträdt. Med ett högljudt „Guds fred, godt folk", slängde åldringen sin kåpa ifrån sig, och med ett lika kraftigt „hit med en stånka cider, jag är färdig att dö af törst", gick han rakt fram till kaniken och Oliver Basselin.

— Vid alla helgon, ären I allaredan här, Guillaume Desmoulin?

— Hvad nytt från kriget, från La Hire, från Talbot?" ljöd det allmänna ropet.

Men innan Guillaume hann svara, vinkade kaniken åt honom, och i sällskap med Basselin gingo de i ett inre rum.

— Nå, hvad nytt? frågade ifrigt de båda af den nyss komne.

— Engelsmännen nalkas; de ha lemnat i Caen och Issigny endast den nödvändigaste garnison, och nu draga de nedåt Argenton, väl femtusen man, lansbärare, bågskyttar och bössemän; de skola icke lemna Vire obesökt på sin väg.

— Gudskelof, sade kaniken, ty utom fästningarna äro de förlorade; nu gäller det att omvända gref-

ven och i nödfall tvinga honom att förena sig med de våra.

— Men hör på, vän Guillaume, sade Basselin, sqvallra ej om för bönderna der ute att engelsmännen nalkas, ty då löpa de som harar till skogs, en hvar till sin port, för att vakta sina husgudar och sina ladugårdar; — just nu om någonsin behöfva vi dem samlade här.

Kaniken förenade sig på det ifrigaste med Basselin. „Ja väl, och du, Oliver, gå in till folket, — sjung för dem, spela för dem, drick med dem, gör hvad du vill, men behåll dem, nyktra eller beskänkta, blott ett dygn församlade här; kom ihåg att abboten betalar fiolerna. Jag ilar till grefven; får jag hans bifall och blir han en af Frankrikes män, då beväpna vi genast dina kämpar och borgarena. Hvem vet, kanske skola våra tretusen man ännu ge utslaget i den strid, som måste utkämpas, och då Bachus, blir du Mars, dig följer folket, hvarhelst du går. I, Guillaume, I måsten innan qvällen faller på, åter begifva er af, den här gången söderut till franska armén, och tala om hvad I hafven erfarit derborta och här.

— Vördige fader, I som predikat så vackert mot dryckenskapen och som nu begagnen mig som ett smutsigt, oheligt kärl i raka motsatsen mot eder lära, — i dag för första gången blyges jag för de många krus jag tömt och låtit andra tömma.

„Men säg, hvad har en tapper karl
Nu mera väl att göra
Än gömma sig bak toma fat
Och somna på sitt öra!
Glömmen icke England!“

Vi ha lefvat i natt, vi ha vandrat i mörker och den, som i skymning går, han faller.

— Ja, Oliver, min son, vi ha vandrat i skymning, men tro mig — och kanikens ögon tindrade, nu är det morgonens skymning, jag ser en ny tid gå upp för vårt sargade fädernesland, — på knä, min son! du har min absolution, om du troget kämpar för den nya tid, som anar mig att snart skall randas.

Oliver föll på knä, hans för intryck öppna, lättrörda sinne lät honom ett ögonblick erfara för honom ovanliga känslor, ånger och ruelse öfver ett lättsinnigt tillbragt lif, och rörd kysste han kanikens hand, i det han sakta hviskade: „det gifve Gud att I sågen rätt, fromme fader".

— Och nu till slottet! Farväl, mina barn! Kaniken gick. Knappt var han försvunnen, innan Basselin häftigt reste sig upp; hans sinne, flygtigt som vågen, och som den mägtigt att afspegla både de ljusa och de mörka molnen, tillät honom icke att länge bibehålla samma sinnesstämning, samma intryck. När han dertill såg den spefulla min, hvarmed Guillaume betraktade honom, kände han sig förlägen och slog hastigt om till ett skämt, som fördref den lilla tillstymmelse till allvar, som ett ögonblick kunnat skönjas hos honom.

— Hvad var det han pratade, vår helige kanik, om att jag skulle kämpa för den nya dagen? Ha, ha! kämpa — ja, jag skall kämpa och segra, ty jag har min arsenal, min valplats och mina triumfer derute; — cider! Guillaume, cider! — han rusade ut.

Och der blef ett lif i det stora skänkrummet. Aldrig hade Oliver Basselin strött omkring sig ett sådant fyrverkeri af glada infall, skämt och ordlekar;

aldrig hade hans muntra humör så elektriserat hans omgifning, aldrig hans guitarr varit så stämd, hans röst så ren och hans föredrag så lifligt, som denna dag. Skrattet ville icke taga någon ända. Solen gick ned, den stora elden i spiseln belyste fantastiskt rummet och personerna, på en del föll skenet skarpt, alldeles bredvid var det mörkt, djupa skuggor vexlade med nyckfulla halfdagrar, i hvilka man då och då såg ett löje lysa fram.

— Hvem vågar smyga sig bort der nere, medan glädjen står högst i tak? Är det du, repslagare? Nå, vid S:t Michael, allas vårt helgon och skyddspatron, jag tror du är rädd för hustru din. Hör på, stanna ett ögonblick och lyss till min hustrus visa, huru hon tänker om den saken. Så här sjunger hon:

„Jag tror säkert att min man
Har för sann
Fått båd' salt och surt att äta.
Strupen snörd, så knappast han
Andas kan,
Innan han den kunnat väta".

„Blir han nå'ngång vred och het,
Nog jag vet
Hur i hast jag honom lugnar,
Ty han blir rakt som förbytt,
Vreden flytt,
Om med vin jag honom hugnar".

„Ej han pantar ut sitt hus;
Vid sitt krus
Då af cider gladt han lifvas.
Munter är han, skämt och sång
Dagen lång, —
Vi som goda vänner trifvas".

„Lefve cidern, säger jag
Hvarje dag.
Blott den honom hjertligt smakar,
Ty den gör ju att vi två
Lefva få
Såsom sälla, kära makar.“ *

Knappast hade den sista tonen förklingat, innan der hördes dundrande slag på dörren och en barsk stämma ropande: „öppna i grefvens namn“. Skämtet tystnade, skrattet dog bort, de lustiga gästerna stodo ett ögonblick häpna och handfallna. Basselin fann sig till först och gaf högt till svar ett „hvem der?“ — „Grefvens män, som söka klädesvalkaren och upprorsstiftaren Oliver Basselin“. — „Aha, är det du neger, som vill betala mig för att jag valkade din näsa? — jag är färdig genast, vänta blott ett ögonblick“. — „Om du ej öppnar dörren, medan jag läser ett Pater noster, spränger jag in den“, skrek negern utanför. Det blef några ögonblicks tystnad. „Värd, värd!“ hviskade Oliver, „kasta vatten i spiseln, släck lamporna och öppna dörren“.

Hans befallning åtlyddes i blinken. Negern rusade in med sina män i det kolmörka rummet, — men under oredan och oväsendet, som nu följde, smög sig Basselin ut och försvann i den närbelägna skogen. Han hörde länge ännu tumultet derinne, sedan hörde han huru soldaterna svärjande trafvade i väg, medan deras byte var i säkerhet. Hvart skulle han nu gå? hem till sig? — omöjligt; att återvända till värdshuset var lika farligt. Troligtvis hade negern qvarlemnat

* Vaux-de-Vire d'Oliver Basselin par P. L. Jacob. Paris 1858. Chanson LI. La femme de Basselin.

soldater, som endast väntade på hans återkomst. Slutligen, efter mycket betänkande, beslöt han sig för att anropa klostrets skydd. Men för att komma dit måste han nödvändigt passera tätt förbi grefvens borg, ty der gick den enda bro, som det häftiga vårflödet hade lemnat qvar. Det var visserligen farligt, men hvad var att göra? En kylig vårnatt ute i den svala skogen, med dagg och dimmor till sällskap, var nästan lika farlig; der återstod intet annat än att försöka vågstycket. Gnolande vandrade han genom den ångande skogen; genom de med späd grönska betäckta bokarnas grenar såg han de lysande stjernorna på den mörka blå natthimmelen, det susade melodiskt i de ännu glesa grenarna, det nyss utspruckna löfvet doftade friskt emot honom, svala vindar afkylde hans af vinets ångor upphettade hufvud, och på de öppna fläckarne i skogen kunde han i den ljusa vårnatten tydligt se violernas och sippornas doftande blomkalkar.

Nu vandrade han förbi Vire, der allt var tyst och mörkt. Intet ljus, intet ljud hördes från den nyligen så häftigt upprörda staden. Der syntes slottets tinnar och torn, väldiga mörka massor, stickande af mot natthimmelen. Ju närmare han nalkades, desto försigtigare smög han sig fram. Den första vaktposten, som stod alldeles vid vägskilnaden, hade han obemärkt passerat, det återstod blott en, vakten vid lilla vattenporten; sakta smög han sig in i några kaprifoliehäckar och kröp derifrån varsamt mot bron. Han hade just hunnit den, då han hör en röst, som hviskar sakta: „vänta på mig vid brohufvudet“. Försigtigt smyger han sig på bron och, kommen öfver den, skyndar han sig in i en af humle öfvervuxen berså, nyfiken att få veta hvem som tilltalat honom i kapri-

foliehäcken. Han ser en ljusklädd qvinnogestalt på gångstigen, — nu skymmer hon öppningen till bersån och i nästa ögonblick befinner hon sig vid Basselins bröst.

— Hannibal, älskade Hannibal! det är kanske sista gången jag ser dig, ty snart skall jag följa min fröken till England, säg att du ej skall öfvergifva mig, att du kommer till England . . .

— Margareta! nå vid Bonifacius, mitt allra heligaste helgon, aldrig i mitt lif hade jag trott att den der svarte hedningen Hannibal skulle finna en tös i Normandiets land, som . . .

Flickan for förskräckt tillbaka, — „hvem är du?“ hviskade hon.

— Jag är Oliver Basselin, som rymmer undan för din Hannibal, och om den här passagen skall jag, vid sanct Bonifacius, göra en visa, som skall sjungas från S:t Michel till Fécamp.

Den listiga flickan insåg genast sin fatala belägenhet, men fann sig snart.

— Hören på, fader Basselin, viljen I lofva att tiga, så skall jag, så sannt helgonen lefva, rädda Eder. — Se der, I ser att vakten anar oråd, han har hört våra hviskningar; lofven I att tiga?

— Ja, jag lofvar, skön Margreth, men gömmen mig! — „Qui vive!“ skrek vakten på andra sidan bron.

— Se så, skynden Eder, Basselin! Se der är mor Martas stora hönsbur, krypen in der, jag skall svara vakten att det är jag, och ingen skall söka Eder. Om en qvart kunnen I lugnt gå hvarthän I viljen.

Basselin gjorde som han blef tillsagd och kröp in i den toma hönsburen, men knappast var han väl inne förr än Margareta stängde till dörren efter honom,

i det hon hånande sade: „jag tror mera på grefvens lås och bommar än på Eder tystlåtenhet; sjungen nu bäst I gitter om skön Margareta, i morgon lären I ej få andra åhörare än råttorna i Vires torn“. Och flickan försvann från den förbluffade Oliver; han hörde henne tala ett par ord med soldaten, sedan blef allt tyst, endast tolfringningen och nattväktarens rop störde tystnaden i den svala vårnatten. Förgäfves skakade Basselin på de bastanta spjelorna i mor Martas hönsbur, de gåfvo ej vika, de voro gjorda till värn mot räfvar och marodörer, — han var fången i en hönsbur.

IV.

Edit och Gaston.

Medan vår vissångare afbidar den kommande dagen i Martas hönsbur, vilja vi följa kaniken på hans väg till slottet.

Då den goda patern lemnat vinhuset, var hela hans väsende i full öfverensstämmelse med den honom omgifvande naturen; som den, svälde han af vårliga förhoppningar, hans gång var spänstig lik en ynglings, hans ögon glänste och han mumlade halfhögt för sig sjelf: „Jag skall lyckas! Jag skall blifva en Temistokles för vårt kära Normandie. Såsom han, genom bud till Perser-konungen, tvang sina bäfvande landsmän att vinna den lysande segern vid Salamis, så“ . . . och med snabba steg gick han ned för kullen. Det var väl att ingen sett honom komma ur vinhuset, eljest hade hans upprymda sinnesstämning gifvit anledning till prat och besynnerliga tankar bland mängden. Genom den nu tysta staden hann han öfver det toma torget, som allt ännu visade spår af förödelsens styggelse, ut på stora vägen till slottet. Der upphans han af en bland sina församlingsbor, som förmådde honom att vända om, för att ge den sista trösten åt en i dagens strid svårt sårad, och innan kaniken slu-

tat detta sitt värf, började det redan att skymma. Han skyndade nu det fortaste han kunde till grefvens af Vire borg. Belägen på en udde, hvilken bildas deraf, att floden Vire, som här är ganska djup och bred, gör en stor krökning och på så vis besköljer trenne sidor af de väldiga, med tinnar bekrönta murarne, afskiljer dess fjerde sida, dessutom starkt befästad med bastioner och escarper, från staden genom en djup graf, fylld med vatten från floden, så att hela borgen på sätt och vis är en holme. Kaniken nickade åt vaktposten, trädde in genom den stora porten, hvars väldiga galler för tillfället var uppdraget, kom till en yttre borggård, ett tillhåll för grefvens vakt och soldater, passerade vindbryggan och helsade vänligt på mor Marta der uppe på porten — det var nemligen hennes sak att speja och straxt genom ringning tillkännagifva om något ovanligt föreföll utom slottet, i hvilket fall gallret genast nedfäldes. Inkommen till den inre borggården märkte kaniken att någonting måste vara på färde; från det stora huset till venster (slottets arsenal, verkstad, bageri, vinkällare, qvarn, stall och fähus, ty allt måste finnas inom murarnes omkrets, för att borgen i nödfall skulle kunna motstå en långvarig belägring) hördes vapenslammer och högljudt tal. Supplikanter, rättsökande och tiggare dels suto, dels lågo på marken kring den väldiga stockeld, som de för kylan och det inbrytande mörkret antändt midt på gården. Kaniken gick förbi dem, helsande med faderlig välvilja på folket. Vid det han insteg i den ståtliga förstugan med dess väldiga hvalf och enorma spisel, kom grefven nedför trappan i sällskap med några jägare. Det var i sanning en ståtlig syn han erbjöd, der han stod uppe på trappan, starkt

belyst af facklornas röda sken, mörkt klädd, med en tjock gyllene ked kring halsen och bärande sin favorit-falk på venstra handen. Han var i en särdeles upprymd sinnesstämning, präktigt klädd i fint svart flandriskt kläde och bröstet derutöfver betäckt af ett elghudskyller; en svart barett med en hvit fjäder, fästad med en briljanterad agraff, prydde hufvudet, som han bar med en viss stel värdighet. Hans stora, runda hufvud, den tjocka nacken, det yfviga, något gråsprängda håret och den starka skäggväxten gåfvo honom ett bulldoggsartadt utseende, som ännu mera förhöjdes genom den barska blick med hvilken han såg sig omkring på den ödmjukt väntande mängden. Långsamt och värdigt steg han ned för den massiva trappan.

Nedkommen helsade han kort på kaniken med orden: „Varen helsad, herr kanik, och stigen upp till vår dotter, hon väntar Eder i stora matsalen, — och jag hoppas“, tillade han hviskande, „att I till i morgon bittida, då vi återvända från jagten, för henne förklarat det fjerde budet såsom det vigtigaste af alla budorden. — Och ännu en sak, herr kanik, jag menar det der dumma uppploppet i staden i dag. Alla åtgöranden i den saken afstanna till i morgon bittida, då vi åter äro hemma; Guds fred, kanik!“

En jägare blåste i ett horn, och fram sprungo stora hvita vindthundar, falkarne skriade, jägarne ledde fram sina hästar, facklorna rökte och sprakade, — det var en förtjusande tafla af lif och rörelse på den pittoreska borggården.

Men med tungt hjerta gick kaniken upp för trappan. Han inträdde i den stora matsalen, ett högt präktigt rum, med tjocka mjuka mattor, en spisel i götisk styl, ett rikt förgyldt och orneradt bjelkverk,

väggarne prydda med väfda tapeter från Arras, präktiga tunga ekmöbler och en skänk, fyld med dyrbara ciselerade silfverkäril; det sista bortdöende aftonljuset och det röda fackelskenet brötos genom fönstrens brokiga glas och lyste åter i väggarnes och takets förgyllningar. Kaniken hade närmat sig brasan, som till och med midt i sommaren flammade i den väldiga spiseln, då han plötsligt hörde hviskningar i den längst bort belägna fönsternischen; han gick dit, gardinerna voro nedfälda och han blickade försigtigt in.

— Så, de stackars barnen, jag har väntat mig det der, tänkte han vid sig sjelf, stannande ett ögonblick vid den tjusande tafla, som tedde sig för hans blickar: i fonden lyser en djupblå himmel, der några matta stjernor tindra fram; i förgrunden ser han en yngling i smidig jägare-drägt, med de blonda lockarne hängande ned för axlarne, ingen annan än grefvens väpnare Gaston Saint Lô, sittande till hälften utanför fönstret och hållande om lifvet Edit, grefvens dotter, — en lifslefvande typ af den normandiska folkpoesins qvinnor, förverkligad i all dess skönhet och älsklighet, med en lång, tätt åtsittande, blå, fotsid drägt, som omslöt hennes späda gestalt, och det ljusa blonda hufvudet omgifvet af en hvit, uppstående spetskrage.

— Farväl, Edit, hördes väpnaren hviska, jag vet icke om jagten i morgon gäller hjortarne i Fornoirs skogsdungar, eller kanske att det endast är svepskäl för att rekognoscera terrängen, — det kan ingen så noga veta, men i alla fall måste jag säga dig farväl; hvem vet, om vi komma igen i morgon.

— Men skynda dig, oförsigtige, skynda dig!

— Var lugn, älskade Edit, här kan ingen finna mig, ty här kan ingen söka mig; — lofva mig blott tala med fader Eustachius, som nog skall finna råd för oss, — men se, der är han ju redan! Ack, käre, gode fader Eustachius, hjelp oss, råd oss hvad vi böra göra. Ni vet det ej än, — grefven vill gifta bort henne med en engelsman, en gammal baron . . .

— Hvilken jag aldrig har sett, tillade Edit.

— Först och främst skolen I nu genast skiljas. — Gaston, din tjufpojke, ned med dig genast! Grefven är redan ute på gården, och rätt nu sätter sig tåget i gång. Fort, skynda dig, fördömda pojke.

— Javisst, kära fader Eustachius, javisst, men . . . och han tryckte den gråtande flickan i sin famn och öfverhöljde henne med kyssar; i nästa ögonblick var han försvunnen.

— Hu! sextio fot öfver marken, på den der smala knutna tråden, ängslades kaniken, medan han hastigt löste repet från fönsterposten och började att nysta ihop det.

Den vackra Edit höll sina små hvita händer för ögonen och snyftade bittert.

— Seså, mitt barn, tröstade henne kaniken, fatta mod och låt oss se hvad vi kunna göra. Du håller då den gossen mycket kär?

— Ack ja, min fader, mer än mitt lif!

— Jaha, och kaniken, ovan vid dylika bekännelser, såg förlägen ut och sökte tydligen en utväg att afbryta det för honom brydsamma samtalet.

— Hör nu, mitt barn, sade han halft leende, halft allvarsamt, hvar brukar ni gömma det här?

— Hvad, hvilket?

— Det här, — kaniken pekade på det i knutar slagna repet.

Edit tog händerna från ansigtet och hennes kinder öfvergötos af rodnad.

Nu hördes någon gå i trappan; — innan Edit blef färdig med sitt svar, sprang fader Eustachius hastigt öfver rummet, öppnade dörren till en balkong, kastade repet dit och återvände, i detsamma fröken Edits tärna inträdde.

— Befaller nådig fröken något?

— Tag in aftonmåltiden snart, jag önskar gå tidigt upp på mina rum.

Edit och kaniken satte sig vid spiseln, hvardera synbarligen förlägna öfver hvad som nyss passerat. Under den upprörda sinnesstämning och den häftiga smärta hon erfarit, hade hon ej så noga reflekterat öfver den belägenhet, i hvilken kaniken öfverraskat dem båda; nu, vid en lugnare sinnesstämning, betogs hon af blygsel, och förlägen stammade hon:

— Vördade fader Eustachius, ni får ej dömma mig för strängt. Betänk, att alltsedan min moders död, för snart femton år sedan, har jag blifvit uppfostrad här på slottet, nästan alldeles ensam. Min fader känner jag knappast; under de korta tider han vistas här, egnar han nästan hela sin tid åt jagtens nöjen, och . . . och Gaston, han är så god; vi ha vuxit upp som barn tillsammans; för hvarje gång han återvändt hit med min fader efter deras långväga resor, — för hvarje gång ha vi mer och mer funnit huru kära vi hålla hvarandra. Och nu, när han kom för åtta dagar sedan och bragte mig hemligen budet om mitt snart förestående giftermål, — då brast isen mellan oss, och det budskap, som bragte mig min första stora sorg,

skänkte mig ock min lefnads största fröjd. Upprörd, bedröfvad till döden, anförtrodde han åt mig, samma dag han kom, min stundande förlofning och sin kärlek till mig. Nu, fader Eustachius, känner ni min hemlighet, med förtroende lägger jag den i edra händer, hjelp mig, råd mig, säg mig . . .

Fader Eustachius såg mägta bekymrad ut; „men säg mig, ernar ni, ernar ni icke, eller tänker ni . . .“ och den hederlige kaniken kände sig helt förlägen, orden stockade sig för honom — „ja, vid alla goda helgon, hvad vill ni att jag skall råda till och säga, min vördade fröken Edit? Gaston är en yngre son, * han har ingenting, han har ingenting, — får er herr fader veta af den här historien, blir han ursinnig. Nå ja, men så gråt då icke, jag ber er, det var icke min mening att förskräcka eder, fatta mod min fröken. Jag har i dag så många jern i elden att . . . att . . .“

— Att en ung flickas kärlekshistoria föga kan intressera er; och stött och bedröfvad reste hon sig upp för att gå. Fader Eustachius besvor henne att stanna, lofvande att tala så godt för henne som han kunde, men Edit skylde på hufvudvärk och aflägsnade sig.

— Ja, hvad är nu att göra? Jag, som för en stund spelade Temistokles och slog perser-konungen, får nu blåsa till reträtt för en normandisk tös, mumlade kaniken, gående oroligt af och an — så skola då också alla åskor urladda sig på denna dag! Misslynt och orolig gick han på sitt rum, för att om möj-

* Arfslagarne voro vid denna tid ytterst stränga, isynnerhet i Normandiet, så att uttrycket „un frère cadet Normand“ gälde så mycket som en „vaut rien“.

ligt i de kära klassikerna söka reda på sina tankar, och liksom för att lugna sig sjelf, sade han sig med tillfredsställelse: „Åtminstone har jag den hederlige Basselin i säkerhet“.

V.

Partigängaren.

Dagen derpå, kort efter middagen, återkom grefven från jagten. Sanct Hubert, jägarenes skyddspatron, hade varit oblid och grefvens humör var derefter. Efter ett långt samtal med sin dotter på hennes rum kom han ned, visserligen mera upprörd än uppretad, men i alla fall var lynnet fullkomligt ur jemnvigten. Han lät kalla kaniken till sig och tog emot honom i det stora rummet, som vi redan känna. När fader Eustachius infann sig, satt grefven i en stol af ungefär samma dimensioner som ett nutida skåp och värmde sina fötter vid den flammande brasan.

— Sitt ned, herr kanik, sade han åt den inträdande presten, här är hemskt i detta gamla ugglebo, ensam som jag finner mig, allt sedan grefvinnans död. Tyvärr måste jag dröja i Vire, tills jag fått svar från franska och engelska hofven.

Kaniken satte sig tigande på en af de rikt skulpterade stolarne nära grefven.

— Huru är det, kanik, frågade grefven om en stund, ingen budbärare har anländt till slottet?

— Nej, herr grefve.

Åter en stunds tystnad.

— Jag har låtit kalla er för att tala om det der fördömda uppståndet. Ni, som under många år bott här i närheten af staden, kan visst gifva mig upplysning om tumultet. Min Hannibal, som de nästan hackat till biff, påstår att det är en vissångare och dryckesbroder, Basselin eller något dylikt, som skall vara själen i hela komplotten, hvarför jag har gifvit befallning om hans häktande. Känner ni den landsstrykaren?

— Åhja, honom känner jag nog, det är en glad sångarsjäl, som ej gör en mask för när och aldrig gjort komplott mot annat än fulla vinfat. Jag tror mig kunna försäkra er, herr grefve, att han ej det minsta har att göra med uppståndet; jag . . .

I detsamma hördes der utanför skrik, skratt och högljudt larm.

— Hannibal, skrek grefven vredgad, gå ut och se efter hvem som vågar störa min borgfrid; hit med den fräcka menniskan.

Hannibal sprang ut, och om en stund kom han triumferande in, följd af några soldater, som förde mellan sig den stackars poeten i det bedröfligaste skick. Hans drägt och hans guitarr voro lika tilltygade, till och med humöret, det i hela landet kända, outtömliga, glada humöret, var synbarligen i nedan. Hopkrumpen i den trånga hönsburen, hade han sannerligen icke haft det rätt bra, om ock han kunde säga sig hafva legat på dun.

Margaretha, hånad i sin kärlek, hade hämnats grymt; för ingen hade hon yppat hvar hon gömt den stackars Basselin. Nyss blef han, till gamman och glädje för flere bland knektarne, funnen i sitt trånga fängelse; de drogo ut den stackars poeten och förde

honom triumferande till slottet. Många bland de äldre knektarne, som hade känt honom, hört hans sånger, druckit och skämtat med honom, tyckte synd om sin gamla dryckesbroder; de rätade ut honom, mättade honom och hällde i honom några glas plommonvin i all hast, innan han presenterades för grefven. Den svarte Hannibal, plåstrad och hoplappad som han var, lyste af skadeglädje.

— Herr grefve, herr grefve, här är han, Oliver Basselin, som viglat upp hela staden.

— Ni hör sjelf, herr kanik, hvad man säger om honom; — för in karlen i källaren under runda tornet.

En gammal soldat, som af medömkan ville rädda poeten från den i hela nejden ökända källaren, dess fukt och råttor, svarade lugnande:

— Skall ske, nådige herr grefve, men för tillfället är det omöjligt; der finnes vatten i källaren.

— Nå, låt karlen stå i vattnet då.

— Skall ske, nådig grefve, men då drunknar han.

— Nå, tag fram pumpen och låt honom pumpa torrt åt sig, innan han flyttar in.

— Men, min nådigaste herr grefve . . . invände kaniken.

— Skall ske, nådig grefve, men pumpen har i den varma väderleken gissnat i sär; den kan icke begagnas.

— Åt fanders med ditt „skall ske“ och med karlen likaså. Grefven for upp vredgad och stampade i golfvet. Tror du att jag icke märker huru ni hänger ihop i komplotten allesamman, men vid Gud, er vissångare skall sjunga på en annan melodi, — ser du, han är ju slägt med sångfåglarne, öppna den der lilla

dörren der, som leder ut på balkongen, den är sina sextio fot öfver Vires böljor och der kan han qvittra med tornsvalorna och kraxa med kajorna, tills ni pumpat ut vattnet och ställt hans fängelse i ordning. Se så, flinkt! ty innan midnatt skall han vara i tornet, — och nu, lemnen oss.

Dörren öppnades; Hannibal skuffade egenhändigt ut poeten och stängde dörren omsorgsfullt. Så snart soldaterna aflägsnat sig, återtog grefven med en likgiltig ton, som om ingenting passerat, sitt afbrutna samtal med kaniken.

— Vi talade om upploppet, — det fördömda upploppet! Ett strängt straff måste följa på slika opassande yttringar af folket; också har jag redan i går gifvit befallning om undersökning i saken. Men säg mig upprigtigt, tror ni, herr kanik, att orsaken till upproret är de förhöjda skatterna?

Den försigtige kaniken ville icke omedelbart svara på denna fråga och sade endast att han förmodade det skatternas utgående med deras dubbla belopp väsentligen bidragit till att öka oron bland folket.

— Nej, fader Eustachius, jag skall säga eder orsaken till upploppet, det är den tilltagande lösheten i alla band och fogningar inom samhället; folket vill icke mera lyda, man har velat ge sin mening tillkänna, — vid den heliga Oriflamme, de dumma borgarena i staden och bönderna der rundt omkring ha velat uttala sin mening om mina affärer, liksom skulle det angå dem, om jag ingår förbund med engelsmän eller fransmän! Grefven kastade det ena benet öfver det andra, lade händerna i kors öfver knät och yttrade med en ton af djupaste förakt: „jag frågar endast, hvad har väl folket att göra med den saken?“ — och

när han icke fick något annat svar på sin fråga, än att nådig grefven kunde göra som nådig grefven behagade, fortsatte han: — „ja, med helgonens bistånd, just så gör jag. Och efter som vi nu sitta här ensamma vid brasan, så vill jag förtro er något, ett litet puts, som jag tänkt ut och som ovilkorligen snart skall göra mitt län till ett af de största i hela normandiska landet. Öfverväg väl min plan, — men drag stolen närmare, — den är blott för edra öron! Ni vet att jag redan länge haft ett godt öga till Ornes fruktbara stränder, en nejd, som nu under pågående krig år ut och år in varit utan länsherre. Under mina många resor till de båda hofven, har jag arbetat för att i en framtid få det omtvistade landet räknadt till mitt län. Länge har jag väntat, väntat med tålamod på hvad som nu ändtligen inträffat. Nå väl, ni vet att begge härarne för det närvarande äro utmattade, den franska liksom den engelska, de äro båda lika starka, det vill säga båda äro de lika svaga, och derpå har jag byggt min plan. Jag har med flit icke låtit mina trupper stöta till någondera, men nu, då tusen man på den ena eller andra sidan äro af oberäknelig vigt, nu har jag sändt tvenne bud, det ena till det franska, det andra till det engelska lägret. Åt båda har jag lofvat min hjelp“ — grefven gnuggade sina händer af förnöjelse vid tanken på denna ypperliga plan — „naturligtvis med den begäran att hvardera noga måtte specificera hvilka fördelar och hvilken belöning de kunde och ville i sådant fall gifva mig. — Men ni tiger, herr kanik, ni har intet ord af bifall till en plan, som har allt för sig för att lyckas“.

Saken var den, att den hederlige kanikens strupe

sammansnördes af vrede öfver denna dubbelhet, och väl var det att han teg.

— Jag har beräknat att det minsta hvardera kunna bjuda mig är Ornedalen; men nu beror det på den som bjuder mera, hans man blir jag — och den normandiska condottieren log af förnöjelse och sjelfbelåtenhet öfver sin politik.

— Men om det nu blir England, herr grefve?

— Ja, så är jag Englands; mina tretusen friska, välbeväpnade män göra i dessa tider af allmän utmattning mycket. Endast ett nederlag för den franska eller den engelska hären ger oss genast freden och åt mig Caen — omedvetet rätade han på sig vid tanken på denna triumf, denna magt och ära, som han redan njöt af på förhand. Min dotter gifter jag bort med en mägtig engelsk baron Arthur af Wordsham; med hans tillhjelp . . . och grefven slutade i vidt utsväfvande spekulationer och planer om framtida storhet och magt.

— Och ni slåss mot edert fädernesland, mot edra egna landsmän?

— Bah, mitt land! mina landsmän! Ni vet, att jag icke håller på de der fördomarna. Mitt land! — när man som jag farit verlden omkring, slagits i Spanien, kämpat i Tunis, vunnit ära och utmärkelse i Italien, så falla sådana der källborgerliga idéer ifrån en, man ser då huru enormt stor verlden är, huru många och stora idéer der kämpa, man märker huru småaktiga de saker äro, som man bakom hemmets spisel anser så riksvigtiga, så himmels-stormande, — och man blir en man med utsigter, man är icke mera en glebæ adscriptus, utan en verldsborgare, — kort sagdt, man finner sitt fädernesland der, hvar ens nytta, det

vill säga der hvar ens ära och ens intressen . . . ja, ni förstår hvad jag menar.

Kaniken suckade.

Då hördes i detsamma milda dämpade toner utifrån, de svälde till, blefvo starkare, sjönko och stego åter, för att åter dö bort i veka klagande melodier. Grefven hade stigit upp och gick af och an i rummet, då och då stannade han för att bättre kunna lyssna till sångaren, han njöt synbarligen af denna oväntade och angenäma öfverraskning.

— Det är Oliver Basselin som sjunger, hviskade kaniken.

— Tyst, tyst, fader Eustachius.

Det var en gammal normandisk folkvisa från tolfte århundradet, kanske af bretagnesiskt ursprung:

„Jag väntat uti tjugu år
På mina söner fem,
Allt redan i sin ungdoms vår
De vandrat från sitt hem".

„De lofvat mig att kräfva ut
Hämnd för sin faders död;
Hans ovän funno de till slut
Och äta nu hans bröd".

„Jag grå och gammal blefven är
I väntan uppå dem;
De glömt sin ed, de glömt mig här
Och jag förbannar dem".

— Ah! — den sången har jag hört många gånger, hviskade grefven, det är nu långa tider sen dess, väl sina fyratio år, om icke mer; min salig mor plägade sjunga den, då hon satt vid sin slända; jag minns

mycket väl huru vi tre syskon brukade krypa upp på den der stora bänken, då hon sjöng sina bretagnesiska sånger och vi gnolande följde med melodin. De äro nu borta allesammans och jag är den ende, som är qvar. Medan sången ljöd, än vild, än sorgsen, vände sig kaniken till grefven och hviskade:

— Minns ni, herr grefve, hvad det är för en dag i dag?

— Nej, hur så, kanik, jag kan icke påminna mig det, — men låt se, var det icke i dag min hustru dog? — det är nu tolf år sedan dess. Och min stackars son, som följde henne så snart, min lille Gaston, han skulle nu vara femton år — hvad de åren gå! Ack, hvarför är icke hon, min Edit, en gosse — flickor äro så gråtmilda, de duga just till ingenting; egde jag hela Normandiet, hvad gagn hade jag väl deraf utan en son.

— Säg icke så, herr grefve; minns ni vår goda nådiga grefvinna, när hon, ljus och blid som en engel, vandrade omkring bland de fattiga och sjuka der borta i staden? Hon älskade det der folket, hon, och det der landet var henne kärt.

Grefven satt försjunken i drömmar. Månen gjöt en skimrande flod af mångfärgadt ljus genom fönstrens brokiga glas, brasan hade nästan slocknat; då och då flammade det upp i den till hälften falnade glöden, och för ett ögonblick lystes rummet upp af ett obestämdt underligt sken; det var just timmen för andarne, då ljus och mörker blandas med hvarandra, då alla konturer liksom lösas upp och föremålen växa till för att i nästa ögonblick försvinna, då det för länge sedan framfarna, det till hälften förgätna åter träder fram i förgrunden, i färger och former som fordom.

Drömmande satt han nu der, medan kaniken talade om hans hustru, hans späda son och hans ädla förfäder, manande fram minnen dem han trodde sig längesedan ha förgätit. Med synbar vällust dvaldes han i dessa förgångna dagar. För den i strider hårdnade, för den, mera genom omständigheternas tvång, än genom hjertats böjelser hårda och grymma mannen, var det en ovanlig högtidsstund att så fullt hängifva sig åt denna „nervretelse“, som han sjelf kanske skulle hafva sagt, men som intet annat var än den underbara poesi, den magt som minnet af förgångna lyckliga dagar utöfvar på hvarje, äfven den eljest minst mottagliga menniska.

Och hvarje gång kaniken slutade en liten episod från längesen flydda tider, hviskade grefven endast:

— Tala, fader Eustachius, tala.

Och sången började om igen. Vek och oemotståndlig smög den sig in i rummet, den fylde hvarje vrå, den steg mild och varm in i det kalla, hårdnade sjelfviska hjertat, friska källsprång sprungo fram och i den torra öknen växte upp ett härligt land, fordom älskadt med ynglingens hela glöd, ett härligt land, der Vires och Virenes skimrande böljor sakta drogo mot hafvet. Mellan solbelysta fält och djupa grönskande skogar stod en borg vid stranden af det glänsande vattnet; det var hans eget fädernehem, der han sjelf som barn vuxit upp, der hans son, älskad och afgudad, lefvat sitt korta lif. Han mindes huru den gamle barden lärt den lille att lalla fram den sköna sången:

„Normandie, mitt fosterland“,

medan samma kända toner nu ljödo honom till möte der ute, från den lilla balkongen.

Med spänning följde kaniken i halfdunklet grefvens minspel; af de afbrutna ord han talade, af röstens klang, af allt kunde han sluta sig till huru djupt han var gripen af stunden, och när sången nu begynte åter, hviskade han sakta:

— Herr grefve, er fader var en ädel normand, som värnade sitt land i nöden, så var ock eder faders far och så många, som det namnet burit hafva; en hvar af dem har dött i strid för detta ädla land. Er son är död, men om han hade lefvat, skulle han kämpat, han som de, uti de våras led. Nej, herr grefve, och hans röst blef mägtigare och allvarligare, ni vill ej vara den enda gren af detta ädla stamträd, om hvilken man en dag skall säga: den grenen rycktes bort af stormen, det var en murken gren, anfrätt uti sin kärna. Ni vill ej, herr grefve, att häfden en gång skall förtälja hur den gick ut, den ädla ätten från Vire, och säga att den siste bland den alla — han var en engelsman. Nej, ställ er åter i spetsen för edra trogna normander — säg, att ni vill bli hvad edra fäder varit.

Han tystnade. Der ute klang sången om Artur och hans kämpar, så stolt, så utmanande.

— Ja väl, det vill jag — hvad mina fäder varit.

Kaniken drog ett djupt andetag af lättnad och sände en tacksam blick mot höjden. „Gud välsigne eder, ädle grefve, — Normandiet skall åter blifva fritt genom er".

— Ja, det skall blifva fritt och min lösen skall bli min späda sons namn: Gaston af Vire, så hette ock min ädle stamfar — dela ut den lösen åt mitt folk.

Kaniken gick till dörren och sade högt åt en

tjenare: „skynda, dela ut lösen; enhvar som nämner detta namn, skall i borgen ostörd släppas in".

— Fader Eustachius, kalla in sångaren derute. Han har sjungit mig tillbaka till min lefnads lyckligaste dagar; hvad brott han än begått, fri skall han vara och vid mitt hof fäster jag hans person.

Stolt och segerglad uti sitt sinne, sprang kaniken till dörren, han öppnar den och skyndar ut på balkongen. — „Heliga Guds moder! här är ingen — herr grefve, det var hans svanesång! Nu ligger han der nere i Vires böljor, min stackars Basselin".

— Hvad, är han död? Hannibal, skicka genast ned folk att söka rätt på den olycklige, och ni, kanik, gå upp och kalla hit min dotter.

Grefven gick oroligt af och an i salen. Tjenare sprungo in, tände vaxljusen och friskade upp elden i spiseln. Kaniken var försvunnen, sången var borta och den underbara stämningen med dem. Grefven smått blygdes öfver de rörelser han nyss erfarit. Men ännu var han för mycket under trollmagten af den sinnesstämning, i hvilken minnen och sånger från barndoms- och ungdoms-tiden höllo honom fången.

I detsamma trädde fröken Edit in, åtföljd af kaniken, som drog sig tillbaka i en fönsternisch. Edit var häftigt upprörd; grefven gick vänligt emot henne.

— Edit, mitt stackars barn, icke rår du för att du endast är en flicka — kom hit, sätt dig här hos mig.

Edit, förvånad öfver denna blida uppsyn och vänliga ton, lät med ungdomens hela oerfarenhet alla betänkligheter fara med ens, och i det hon omfamnade grefven, hviskade hon: „icke sannt fader, du vill ej mera gifta bort mig med den engelske baronen?" Det

förtroendefulla i hennes röst, det öppenhjertliga i hennes bön och grefvens egen upprörda sinnesstämning — allt förenade sig att aflocka ett för henne gynsamt svar.

— Nå, må gå, må gå, svarade han leende, men hvad kan du ha emot den käcke Artur? Din afsky är ju oförklarlig, då du aldrig sett honom, — tänk, om du finge se honom och förälskade dig i honom?

— Ack nej, aldrig, aldrig! sade flickan häftigt.

— Och hvarför aldrig?

— Jo, jag har hört af . . . man har talat om för mig . . . man har sagt — och allt mera förlägen började hon rifva i sina spetsar, medan hennes ansigte öfvergjöts af en skär rodnad.

— Man har talat och sagt, — hvem är denne obestämde man? frågade grefven.

— Ack jo, Gaston, vet jag — Gaston af Saint Lô. Hennes förvirring och oro, hennes afsky för baronen och hennes nedslagenhet, — i ett nu fattade grefven allt.

— Alltså han! — det är då han, som är i vägen för mina planer, mumlade grefven för sig sjelf, och vreden steg honom åt hufvudet; i nästa ögonblick hade den gifvit sig luft, om ej kaniken störtat fram i detsamma.

— Herr grefve, herr grefve! Hitåt, för all del elden är lös!

Grefven sprang till fönstret. Ett rödt flammande sken spred sig allt vidare omkring, på kullarne och öfver den lilla staden; han stötte upp fönstret, der ute ljödo stormklockorna, medan allt flere och flere vårdkasar tändes på kullarnes toppar.

— Nå, vid djefvulen! och han svor en förskräcklig ed, tänka de icke på upplopp åter, der borta i staden. Fort, Hannibal, till mina soldater, säg att de hålla sig beredda till strid om en timme, nej, nu genast! — ni, min fröken, sade han kallt till sin dotter, går upp på edra rum.

Sjelf sprang han till sin vapensmed, valde ut en värja och den bästa rustningen, allt medan han grämde sig öfver de dumma griller, som han låtit sätta sig i hufvudet. „Men, här skall bli ett annat regemente!“ och han knöt handen mot den lilla, af elden upplysta staden.

I detsamma hördes buller och skri. En jublande hop drog in genom porten till borggården, ett ändlöst rop af „Gaston af Vire! ned med engelsmännen! länge lefve vår ädle grefve, Godfroy af Vire!“ ljöd genom slottet. Facklor tändes på gården. Det var en entusiasm, ett lif; och, säger krönikan, „gamla fiender omfamnade hvarandra, allt groll blef förgätet mellan krigsfolket och borgarene, och de, som för några timmar sedan traktat efter hvarandras lif, höllo tillsammans som de bästa vänner“.

Grefven stod slagen af häpnad. Kunde några hans drömmerier åstadkomma en sådan entusiasm? Hvad var han då för en man, och hvad var det för ett folk, dessa lugna borgare och bönder? — och för första gången alltsedan sina ynglingaår erfor han åter en känsla af värme för dessa sina underhafvande, dem han så länge alldeles förgätit. Dock var det ännu en gåta för honom, huru hans lösen och hans för ett ögonblick förändrade sinnesstämning, för hvilken han till och med nyss nästan hade blygts, kunnat så hastigt bli kända bland folket. Han skulle snart tagas

ur sin okunnighet, ty in trädde kaniken i spetsen för stadens honoratiores, deribland vår vän Oliver Basselin, nu skinande af glädje, hökaren Aumond, handskmakaren Jehan Tourrain och åldermännen för hvarje skrå. I ett praktfullt, på jämförelser med Cincinnatus och Decius rikt tal, tackade kaniken å hela grefskapets vägnar den nådige grefven för hans ädla och högsinnade beslut, att kämpa för Normandiets frihet. „I månader ha vi väntat på denna lyckliga dag, på alla kullar ha vi haft vårdkasarne färdiga att antändas, så snart stormklockan ljöd från Vires åldriga tempeltorn, kallande till försvar för edert, — för vårt älskade Normandie".

Grefven tackade, ej utan en viss förlägenhet och vände sig genast till Oliver Basselin, som stolt och strålande stod bland de deputerade.

— Nå, mästare, du har sjungit som en talltrast och flugit som en svala, men säg mig nu, huru kom du ned från balkongen?

— Nådige herre, jag klättrade ned längs repet.

— Repet! utbrast grefven bestört, hvilket rep? — här är förräderi.

Ett ljus gick upp för kaniken, som erinrade sig väpnarens repstege, den han sjelf kastat ut på balkongen. Han trampade Basselin omärkligt på foten.

— Först skulle jag dricka, och nu skall jag ljuga, tänkte Basselin, och frimodigt sade han utan att blinka: Jo, nådigaste herr grefve, när jag är stadd på rymning, bär jag alltid på mig ett långt, i knutar slaget rep; det har räddat mig många gånger, det är en god bundsförvandt, som jag aldrig skiljes vid. Nåväl, en gång nere, vadade jag längs Vires strand, kom så ut på stora vägen, sprang allt hvad jag lif och anda hade

till staden för att utdela den lösen bland folket, som jag hört kaniken meddela soldaten; i förbigående kom jag att nämna det åt klockringaren, som tog sig för att tillställa ett orimligt väsen med sina malmtungor. Hvad sedan händt vet jag ej så noga, men nu är jag här, min nådigaste herres och grefves allra ödmjukaste vissångare Oliver Basselin.

Grefven skrattade. Visst var hans skratt något tvunget, ty ju mera det klarnade för honom, dess mer fann han att han blifvit skickligt begagnad af vissa personer; — men, hvad var att göra? Han låtsade som om ingenting passerat, som om han sjelf tagit initiativet till denna handling, för hvilken han nu höjdes till skyarne och sade endast:

— Så är det dig, din skälm, vi hafva att tacka för att våra befallningar så snabbt blifvit åtlydda. Hör hit, Hannibal, gå ut till köksmästaren och tillsäg att han slår in botten på en tunna orleans; hinner den ej till, så finnas der väl några flere i min källare.

Deputationen drog sig tillbaka. På borggården blef det ett lif och lefverne, vinet flöt i strömmar och grefven och hans sköna dotter stodo på balkongen och hörde på Basselin som qvad en Vaux de Vire till ära för herr grefvens vinkällare:

En älskare af vinet, han plär ej frukta
Båd' röfvare och pack, men mer att fukta
Sin hals med uselt vin.
Från röfvare du slipper, tag dem i kragen,
Men akta dig för lanken, ty ondt i magen
Förtager glädjen din.

När dåligt vin jag dricker, i brist på goda,
Jag ville att min strupe man skulle loda,
Hur den är kort och trång;

Men bjuder man mig ädla drufvor och drycker
Jag trenne gånger tranans hals då tycker
Ej vore alls för lång.

Jag dricker nog, jag vet det, gör vinet heder
Men följer deri endast de gamles seder;
Jag frågar eder blott,
Om gamla bruk och seder för alltid glömdes
Och våra ädla fäder i glömskan gömdes,
Det vore icke godt. *

När sången var slutad under grefvens och frökens handklappningar och under folkets bifallsrop, syntes väpnaren Gaston af Saint Lô närma sig grefven med brådskande steg.

— Ers nåd, en man i pilgrims kåpa ber att ögonblickligen få tala vid ers nåd.

Mannen i pilgrimskåpan var vår vän Giullaume, som nu hastigt trängde sig genom folkmassan. Han bugade sig för grefven och talade högt, så att mängden tydligt horde hvarje hans ord.

— Ädle herr grefve, se här ett tecken från den franska arméns befälhafvare. I sen att jag är den edsvurne kunskaparen, — han lemnade en med sigill försedd pergamentrulle åt grefven; — nåväl, jag bringar er det bud, att engelsmännens här i en häftig skärmytsling blifvit slagen. Fienden har retirerat till Formigny och tyckes der befästa sig. Den franska arméns befälhafvare låter helsa eder, att om endast sex à sjutusen man stöta till hans trupper, vill han svara för de franska vapnens framgång, och Oriflamme skall fritt svaja öfver Normandiets land.

* Vaux de Vire d'Oliver Basselin par P. L. Jacob Paris 1858. Chanson LII Eloge de vieux temps.

— Till vapen, till vapen, skrek mängden, som greps i ett nu af jublande hänförelse. Grefven var öfverrumplad; han hade varit förlorad, om han vågat trotsa det lidelsefullt upprörda folket, — om han hade velat det? — ty intet verkar så oemotståndligt smittande på en menniska, också på en mindre härdad än grefve Godfroy af Vire, som entusiasmen, den sanna, ur hjertats djup gående hänförelsen, som så ofta har ryckt med sig folk och regenter och fört dem till hjeltebragder och odödlighet. Deraf kom det sig att grefve Godfroy af Vire om trenne timmar stod i spetsen för sitt folk, på väg att understödja den franska armen.

VI.

Slaget vid Formigny.

Stora sträckor af det nu så odlade och fruktbara Normandiet voro i medlet af fjortonhundratalet ännu orörda af plogen. Präktiga skogar, der eken, boken och vildapeln aldrig hade hört ljudet af en yxe, sträckte sig isynnerhet öfver den östra och sydöstra delen af landet. Der vandraren nu går emellan vajande fält och ser rika skördar mogna, fanns då endast hedar, små moras och skogar, — jungfrulig jord, der rädda rådjur, djerfva stigmän och skygga lodjur hade sitt tillhåll, såsom flere bland de från femtonhundratalet härstammande by- och köping-namnen ännu bevittna.

Det var genom en dylik obruten mark grefvens af Vire här hade att vandra. Endast kunskaparen Guillaumes vanda öga kunde spåra en gångstig mellan dessa väldiga bokstammar och dessa skogssnår, der slån, fläder och törne sökte att stänga till vägen för enhvar, som ville tränga sig in i skogens dunkla gömslen.

Fader Eustachius hade följt med hären; han litade icke fullt på grefvens omvändelse och ville i hvarje händelse vara med, för att styrka honom i hans före-

sats att kämpa för Frankrike, eller i nödfall, om partigängaren blefve otrogen sitt förehafvande, sjelf ställa sig i spetsen för de frivillige och förena sig med den franska hären.

Vår vän Oliver Basselin, som nu iklädd grefvens af Vire färger, stolt vandrade bland sina landsmän, muntrade dem med sitt skämt och sina lustiga infall under den långa tröttande marschen. När nattvinden började att susa i ekarnes och bokarnes grenar, när månens strålar, lustigt lekande med de fuktiga löfven, tittade in öfverallt der det täta löfverket lät synas en flik af den stjernbeströdda djupblå himlen, då gjorde den lilla hären halt, slog läger, och innan kort flammade och sprakade tusen eldar i skogen, som nu genljöd af sång och muntra visor. Det var Oliver Basselin som sjöng bort nattkylan och ledsnaden, som eldade upp stridslusten och modet hos dessa krigare, lägrade i den fuktiga skogen, under en sval vårnatt.

På den andra dagen kom truppen till ett temligen öppet småkulligt slättland, der man vid horisonten längst bort i vester kunde se Formignys smäckra tornspira, i öster åter dômen i Bayeux höjande sina väldiga massor. Här gjordes halt och bud skickades till det franska lägret, för att underrätta befälhafvaren om grefvens ankomst.

Om några timmar återkom budet med anhållan att grefven ville dela sin här i tvenne korpser och anfalla det fiendtliga lägret precist i soluppgången, med den ena korpsen från kullarne vid Bayeux och med den andra från det håll, der stora vägen leder till Audrien.

Grefven började genast att vidtaga alla åtgärder för morgondagens strid. Sedan truppen blifvit delad

i tvenne korpser, fick Gaston af Saint Lô befallning att med den ena aftåga till stora chaussén vid Audrien för att hindra fienden, i fall han ernade draga sig till Caen, grefven åter begaf sig med sin afdelning till kullen mellan Bayeux och det fiendtliga lägret.

I soluppgången skulle grefven inleda striden, och så snart Gaston af skotten och stridsbullret förnummit att kampen var i gång, borde också han oförtöfvadt skrida till anfall.

När skymningen föll på, var allt i ordning. Oliver Basselin hade slutit sig till Gastons män, kaniken åter stannade hos grefven. I glad förtröstan på seger och ett möjligt återseende tågade de begge härarne hvar åt sitt håll.

Natten förgick tyst och stilla i grefvens läger, ingen eld upptändes, förposterna utställdes, och om en half timme slumrade lägret i ro. Mot morgonen, långt förr än stjernorna slocknat och ljuset blifvit tändt i öster, vaknade kaniken och gick ur sitt tält, för att af stjernornas läge sluta sig till timmen. Derute möttes han af ett ilbud, nyss anländt från franska lägret, med ett bref från hofvet. Kaniken väckte genast grefven, som, igenkännande brefvet på det kungliga sigillet, straxt gissade hvarom saken handlade. Det var svaret på hans anbud. Orolig drog han sig undan i sitt tält i sällskap med kaniken, bröt skyndsamt omseglet, men hade knappt läst några rader af den kungliga skrifvelsen, innan han, rodnande af vrede, kramade ihop brefvet och kallt sade: „det skall du ångra dig, konung Karl! Grefven af Vire tål inga förolämpningar. Kanik, tag ditt skriftyg och uppsätt en order åt Gaston af Saint Lô: han anfaller icke, det blir ingen strid i dag".

Kaniken var utom sig, förgäfves föreställde han grefven att detta bud troligen skulle komma för sent, och att om grefven icke ville anfalla, Gaston och hans män i sådant fall skulle vara förlorade, — hans föreställningar endast retade grefven ännu mer. Synbarligen stred han dock inom sig om han borde skrida till anfall eller ej, kanske skulle han också innan kort, oaktadt den förolämpning brefvet innehöll, hafva beslutit sig för striden, om icke i detsamma en af hans höfvidsmän inkommit och rapporterat att en ogenomtränglig dimma lägrade sig öfver slätten; — grefven grep genast i det lyckliga tillfället.

— Således ingen strid i dag; afsänd ordern om återtåg till Gaston af Saint Lô.

Kaniken var förtviflad. Ordern måste afsändas; endast ett hopp återstod — att budbäraren antingen alls icke skulle finna Gaston eller komma för sent. Emellertid ljusnade det mer och mer oaktadt dimman. Med hvilken ängslan lyssnade icke kaniken. Skall striden börjas eller ej? — väl hundrade gånger gjorde han sig denna fråga och han fick ett oväntadt svar. Ett skott dånade i fjerran; striden hade börjat, krigstrumpetens hesa skräll, vapnens gny, skott och skrän kunde då och då förnimmas genom den tjocka ogenomträngliga luften, än tilltagande än lugnande sig åter för ett ögonblick, för att sedan med ohejdadt raseri begynna på nytt. Grefven gick orolig, men overksam af och an utanför sitt tält. Kaniken satt skenbart lugn i hans närhet, men den som såg huru hans ögon flammade till, huru hans bröst häfdes, hvarje gång stormen tog till, den kunde gissa med hvilka känslor han åhörde stridens larm.

Plötsligen reser han sig upp. „Herr grefve“, sä-

ger han häftigt, „jag kan ej uthärda detta längre; jag går dit, der mina landsmän strida. Farväl!“

— Akta er kanik, ni går vilse i dimman; vi måste vänta tills striden är slut.

— Vänta, — vänta! huru länge skall jag då höra dessa olycksaliga ord! I dag afgöres Frankrikes öde, och jag måste sitta overksam här — och vänta? Jag får icke trösta de döende, intala mod åt de vacklande. Ah, herr grefve, låt oss rycka fram på Guds försyn. Låt kalla Guillaume; han skall visa oss vägen, han känner hvarje sten i det normandiska landet.

Och se, Guillaume kom i detsamma. „Herr grefve, ett ilbud från Vire, der det förgäfves har sökt ers nåd“. Det var ett bud från den engelske öfverbefälhafvaren. Knappt hade Godfroy af Vire ögnat igenom de första raderna, innan hans länge återhållna vrede bröt fram ohejdad.

— Kanik, kanik, eländige prest, som med dina ränkfulla konster förledt mig till detta vanvettiga företag, se här — nu lofvar mig den engelske befälhafvaren i sin konungs namn mer än jag någonsin vågat hoppas, och se der, hvad han skref mig nyss, denne Karl, denne Frankrikes olycksfödde konung!

Med af vrede darrande hand drog han brefvet fram ur sin gördel och kastade det i ansigtet på kaniken.

— Läs prest! vid helgonen, får jag fatt din vissångare, skall jag hänga eder båda i den högsta galgen i hela landet. Godfroy, Godfroy af Vire! dyrt får du betala några lumpna timmar af efterlåtenhet för en eländig vissångares konster! ty han är det som vållat olyckan.

Han var förskräcklig att se i detta ögonblick;

hvit som ett lärft, med blåbleka läppar och darrande i alla lemmar vandrade han af och an utanför sitt tält som ett ursinnigt vilddjur i sin bur. Han tycktes ej höra kanonernas brak eller stridens larm, som vuxit allt mer och mer, och som hörbart närmade sig kullen, der grefven stod med sin trupp.

*

* *

Den franska hären hade förgäfves väntat att grefven af Vire skulle inleda striden. La Hire hade skickat ilbud på ilbud för att påskynda anfallet; förgäfves — i den tjocka dimman hade de alla gått vilse. Engelsmännen, som genom sina kunskapare erfarit att La Hire afvaktade förstärkningar, hade beslutit att öfverraska honom och anfalla, innan hjelp hunnit anlända. De hade derför tågat ut ur Formigny mot La Hires läger, men funnit honom i fullfärdig stridsordning, hvarefter en häftig och blodig kamp genast utspunnit sig. Redan började fransmännen att vika för öfvermagten, då i detsamma Gaston af Saint Lô, som i dimman gått vilse med sina män och af misstag befann sig midt inne i det engelska lägret, modigt höjande sitt härskri: „Gaston af Vire“, störtade fram mot de segrande engelsmännen. Åter samlades de franske krigarne kring Oriflammen. Nu svigtade de ej mera. Oemotståndligt bröto de franska lansbärarene in bland fiendens leder, engelsmännen voro förlorade, ställde emellan tvenne eldar. De gåfvo sig efter en tapper strid och en efter dåvarande förhållanden ofantlig manspillan. Gaston af Saint Lô hade, som redan blifvit nämndt, besatt sjelfva det engelska

lägret och nu på valplatsen emottog han riddarslaget af La Hires hand, i och med detsamma han emottog den engelske befälhafvarens svärd. Den entusiasm, med hvilken segern vid Formigny blef emottagen i hela Frankrike, kunna vi nu knappast tänka oss, men „man bör besinna“, säger Janin, „att sedan mannaminne ingen seger hade blifvit vunnen af fransmän; att landet från djupet af sitt elände genom slaget vid Formigny åter höjde sig i sitt eget och i utlandets anseende, att engelsmännens jernvälde för alltid fick sitt banesår i denna vida beryktade och besjungna strid. Oriflammen svajade fritt från Marseille till kanalen“.

*

* *

Men vi återvända till grefven af Vire. Medan slagtningen rasade gick han, ett rof för stridiga känslor, utanför sitt tält. Han tycktes ej höra stridslarmet, som likt en lavin vältrade sig fram allt närmare mot kullen. der han stod med de sina. Dimman hade lättat; liksom i ett skuggspel kunde man då och då nedanför kullen se krigare, som än skymtade fram, än åter försvunno i det ogenomträngliga hvita mörkret. Förgäfves spejade kaniken utåt fältet; just då han tyckte sig kunna fixera färgen på någon förbi ilande soldats drägt eller på ett fälttecken, löstes konturerna åter upp, färgerna runno tillsamman i en enda gråhvit ton och allt var försvunnet som en dröm. Hvad var nu att göra? Grefven insåg sjelf att han försummat det lyckliga ögonblicket — nu var det för sent att blanda sig i striden, ty okunnig om huru slagtningen

gestaltat sig och hvar de skilda arméerna och korpserna befunno sig, kunde han omöjligt veta åt hvilket håll han skulle tåga, hvarest han skulle begynna anfallet. Blindvis kunde han ej störta sig i handgemänget, han visste ju icke mot hvem och med hvem han komme i strid; dessutom öfvervägde han ännu till hvilken af de två han skulle ansluta sig. Hans vrede hade småningom svalnat af för att lemna rum åt en pinande oro; han hörde stridsbullret och larmet, såg då och då några skaror af stridsmän skymta förbi och måste förbli overksam. Men allt högre och högre stego stridens vågor mot kullen der han stod, allt oftare och oftare skymtade der fram förbi ilande krigare, — det tycktes grefven som om det varit de fallnes skuggor som drogo förbi honom och förebrådde honom hans obeslutsamhet, som vållat så många tapprés död. Nu blef det honom för outhärdligt. „Guillaume, Jehan Le Danois, gören er i ordning. Enhvar på sin post, vi rycka ned för kullen; dimman faller ned, ren se vi Formignys tornspira — marsch!“

— Mot hvem, herr grefve? frågade kaniken.

— Med den som segrat, ljöd det tvetydiga svaret.

Knappast hade truppen gjort sig i ordning, innan ett oändligt jubel skallade öfver slätten, och likasom naturen sjelf velat deltaga i menniskornas fröjd, skingrade sig dimman och solen sken öfver de grönskande kullarne och det blodiga slagfältet.

En skara ryttare sprängde öfver slätten i ilande fart, under stormande jubelrop, mot kullen der grefven nyss stått. Det var den ädle riddaren Gaston af Saint Lô, som åtföljd af några bland sina män skyndade att förkunna grefven af Vire segerns budskap. Han möt-

tes af ett skallande lefverop, när han vänligt helsande passerade förbi sina landsmäns leder.

— Herr grefve, herr grefve, Frankrike är räddadt, Frankrike är fritt. Han föll ned på sitt knä och räckte åt grefven den engelske befälhafvarens värja: „se här, ers nåd, med denna nyckel torde vi kunna öppna Caens portar".

Grefven omfamnade Gaston. „Min son, du har räddat oss — dimman har hindrat oss att, såsom vi velat, deltaga i striden".

— Nu, herr grefve, torde ni läsa igenom er konungs bref, och kaniken räckte honom det tillskrynklade brefvet.

Grefven läste: „vi misstro eder . . . ni spelar dubbelt . . . underhandlar med fienden . . . Anfall den engelska hären och visa med vapen i hand att ni är vår, segrande eller slagen, begär sedan af oss hvad ni skäligt finner, och det är edert. . . . Carolus".

— Ändtligen! ändtligen vid målet af mina mångåriga förhoppningar, jublade grefven, hör hit Gaston, min raske väpnare.

— Herr grefve — och Gaston pekade på sporrarne, som prydde hans fötter.

— Hvad säger ni! Riddar Gaston af Saint Lô!

— Ja, herr grefve, riddare sedan i dag; på valplatsen har jag förvärfvat mig mina sporrar af La Hires egen hand, och nu — tillåten riddaren Gaston af Saint Lô att bedja eder om något, som väpnaren Gaston aldrig vågade att drömma om.

— Jag håller hundra mot ett att jag vet hvad ni begär af mig, sade grefven leende.

Rodnande och förlägen blickade den unge mannen på grefven.

— Nå, Gaston, det är min dotters hand eller huru? Välan! — medgif endast att hade icke väpnaren Gaston drömt om Edit, så hade aldrig riddaren Gaston nu legat för mina fötter och der emottagit mitt ja. Gaston, min son, en slägt förgås och en annan kommer till, tag min dotter och när jag är död tag mitt namn och bär det som du begynt med ära — och han omfamnade den unge mannen, som jublande och lycklig vände sig till kaniken.

— Gå, fader Eustachius, och skrif upp i klostrets krönika att hade ej den ädle grefven af Vire samlat sina män och kämpat i den franska härens leder, hade segern vid Formigny aldrig blifvit vunnen.

Grefven rodnade starkt — „nej, abbot, gå och slå ihop krönikan och skrif ett bröllopsqväde; må sånggudinnorna råda!“

— Basselin, Basselin! ljöd det från den omgifvande mängden, hvar är vår Oliver, hvar är han, den franska härens glada humör? I långa timmar hade normanderne sökt den tappre sångaren; man hade sett honom öfverallt, der faran var störst, der striden stod hetast; sjungande midt ibland tusen dödar hade han eldat alla med sitt mod; han hade varit den som betvang den engelske befälhafvarens lifvakt. Under gråt och klagan sökte de honom, den älskade sångaren, den tappre krigaren och den eldige patrioten. Hans lik blef aldrig funnet, likasom hans död aldrig blef konstaterad.

Och skulle de icke sörja honom, denne glädjens apostel, denna Frankrikes lärka, som bådat ljusare tider. Likasom Decameron berättades under alla pestens fasor, så sjöngos Basselins glada visor medan Frankrike låg djupast i sitt elände; de voro under en

mansålder de enda toner af glädje och lifslust i det eljest så olyckliga, så sargade Frankrike. Och hvar glädjebudskapet om segern vid Formigny gick fram öfver det franska landet, der följde som en skugga budet om Oliver Basselins död. Många mansåldrar efter denna seger sjöngs ännu från S:t Michel till Calais den klagosång, som en Basselins samtida diktat öfver den glade poeten från Vire:

„Helas, Oliver Basselin,
N'orrons nous poinct de vos nouvelles;
Vous ont les Engloys mys à fin
Pare un mort de plus cruelle.
Jusqu'a Saint Lô en Contentin
Oncque ne vit tel pelerin".

„Vous soulié gaiment chanter
Et desmener joyeuse vie
Et les bons compagnons hanter
Par le pays de Normandie.
Jusqu'a Saint Lô en Contentin
Oncque ne vit tel pelerin".

III.

GÉNÉVIÈVE.

Rue Neuville i S:t Quentin var en af dessa moderna breda gator, dem man ofta finner i utkanterna af stora städer. Ännu 1870 upptogos långa sträckor kring densamma af obebygda öde tomter, bevuxna med manshöga tistlar och nässlor, eldröd blommande vallmo och stora solrosor kring hvars runda smutsgula blomkronor hvita fjärilar ständigt fladdrade, medan en här af kaniner under de mörka bladen sökte skydd för okynniga pojkar och lurande kattor. Långa omålade plank, delvis öfvervuxna af hundrofva och vild hummel, omgåfvo de öde tomterna. Här och der såg man bredvid den breda asfaltbelagda gångbanan ett nybygdt hus, hvars toma brandgaflar, krithvita väggar och nyskurna ornament påminte om fuktiga rum, kalklukt och all den ödslig-

het som i nya våningar kommer oss till mötes. Med ett ord, det var en ny gata, utan den ringaste doft af denna det förgångnas, historiens poesi, som midt i smutsen och halfskymningen hvilar öfver de trånga, krokiga gränderna i t. ex. Blois, Orleans, Caens m. fl.

De få, men kolossala husen beboddes för det mesta af fattiga arbetarefamiljer, som på vissa bestämda tider af fabrikernas ånghvissla kallades till dagens tunga och släp. En half timme sedan dessa smutsiga bluser och kärfva anleten passerat revy, herrskade åter samma tystnad, samma ödslighet som förut, endast då och då afbruten af stojande barn, som lekte i rännstenen och jagade kaniner i vildgräset på de öde tomterna.

Dock, huru enslig, huru glädjelös och tom gatan än var, en gång om dagen bytte den dock natur, förändrade helt och hållet sitt utseende; den slutade nemligen vid en kasern, och i denna kasern låg inqvarterad det tjugondesjunde jägareregementet, berömdt från striderna i Algier, Krim och Italien. Detta regemente var S:t Quentins stolthet och fröjd. Dess gamla, ärorika fana, dess lysande uniformer, dess galanta officerare, präktiga musik och krigiska ståt, skänkte den eljest industriela staden denna militäriska glans, för hvilken ingen fransman blir oberörd och kall. Hvarje dag då klockan närmade sig elfva, just arbetarnes frukosttid, såg man bakom det höga jerngallret soldaterna brådskande springa af och an på gården; småningom ställde de sig upp i leder. Främst såg man musiken med den stora trumman och den lille trumslagaren; nu är allt i ordning, man väntar endast på befälet. Nu komma officerarne, ett „gif akt“ och portarne öppnas; ut böljar det ståtliga regementet och

fyller gatans breda körbana. Den första hornsignalen verkar som ett trollslag. Ur hvarenda port vid gatan strömmar ut en oräknelig mängd af qvinnor, män och barn. Männerna stå i långa rader längs trottoaren och tyckas alldeles oberörda af ståten, likgiltigt sugande på sina pipor; dock, när musiken stämmer upp en trotsig, sprittande, liffull marsch, far likgiltigheten sin kos med tobaksröken; ingen kan stå stilla, alla trampa i takt med musiken. Alla gnola på den raska melodin, de grå jordfärgade anletena lifvas ofrivilligt och en glimt af glädje, af trots, af tyrteisk hänförelse lyser för ett ögonblick i de trötta slappa dragen. Röda band, officerarnes granna uniformer, blänkande tornistrar, blixtrande gevär, fladdrande vimplar, musiken och trumman hänföra oemotståndligt sin publik.

— Ah! lycklige Mathieu, tänkte gatpojkarne, lycklige Mathieu, som ehuru endast tretton år får taga ut så långa steg för att hinna med de stora soldaterna, får slå på trumman! — Lycklige Mathieu, suckade mödrarna och sågo med afund på mor Morelle, som stolt kråmade sig i portgången till sitt färgeri, svängde och demonstrerade med sina väldiga armar, som i dag voro röda som soldaternas krappfärgade byxor. Och skulle hon icke vara stolt, det var ju hennes Mathieu, den der herr tummeliten, som icke ett ögonblick förglömde sin värdighet. Han såg ej till höger, ej till venster, endast rakt framför sig på den försilfrade knappen, som lyste högst uppe på tamburmajorens batton.

Om lille Mathieu vann barnens och mödrarnes beundran och afund, så var deremot tamburmajoren ett törne i hvarje ungmös hjerta, ja, gunås det hviskades tillochmed att mången bland hustrurna skänkte

Mr Le Roux, så hette tamburmajoren, sin hyllning. Hans jättelika figur skred majestätiskt fram i spetsen för det vackra regementet. Bred och medaljprydd bröstade han sig framför sin musikkår, svängde kring sin batton, snabbt som en snurra, så att den stora försilfrade knappen bildade en enda blänkande periferi. Och dock hade han oaktadt allt detta tid att låta sina stora, blå, glada ögon blicka omkring på mängden och le ett förstulet löje mot de nyfikna sköna. Då ledo männen svartsjukans qval, medan de unga flickornas blickar tindrade af stolthet och fröjd.

Och huru vänlig var han ej, då han icke gick i tjensten; hvarenda liten tös och pys kände han vid namn, eller gaf han de allra lustigaste tillnamn, som sedan vunno burskap i hela qvarteret. Med mödrarne talade han om deras barn. Männerna bjöd han absinth och snus på „Gyllne droppen“ hos fader Roger, när han någongång satt der och med sin breda rygg bommade till krogdörren. Då må ni tro var der fest i kafeet. Värden tog aldrig en sou af den ståtlige krigaren, tvärtom log hans fyrkantiga, hårda anlete lycksaligt när tamburmajoren gjorde hans etablissement den äran, att smaka på dess väl försedda urval af likörer. Ty när tamburmajoren började att berätta om sina fälttåg i Afrika, på Krim, i Italien, visst skulle då hvarenda arbetare längs hela gatan in hos fader Roger och få sig några „gyllne droppar“ af hans stärkande absinth. Det lönade mödan att höra majoren förtälja sina bragder. Vid Solferino dref han med gevärskolfven tio österrikare framför sig, tills de alla drunknat i Tibern, eller hvad den heter, den der italienarnes Seine. En annan gång hade han med sin batton kämpat mot en hel bataljon Spahis i Algier.

Och om tamburmajorens bragder någongång väckte åhörarnes berättigade förundran och lindriga tvifvel, då reste sig den väldige i hela sin längd af sju och en half fot, han endast skakade sitt ljusa knollriga hufvud och rynkade sina utstående ögonbryn, och se, tviflet lade sig, — undran förbyttes i beundran.

En sådan koloss som han, måste vara förskräcklig i sin vrede, lysande i sin tapperhet, oemotståndlig som styrkan sjelf. När den jättelike tamburmajoren efter en sådan dag, der hans bragder kommit på tal, med af vinet glödande kinder, med tindrande ögon, uppburen, sjelfbelåten och glad vandrade gatan fram för att söka sitt ensliga läger i ett af den stora kasernens kyffen, då log han kärligt och vänligt mot en och hvar, då var han i sitt rätta esse; han tjusade både gammal och ung, men ett tyckte man sig ha märkt, sina varmaste ögonkast, sina artigaste bugningar sparade han för den vackra bleka flickan, som dag ut och dag in satt der borta vid fönstret, omgifven af blommande nejlikor och lefkojor. Mer än så visste sqvallret att berätta, det sades att hvarje gång tamburmajoren gick förbi fönstret, då rodnade den lilla sköna som en ros, de mörka ögonen sänktes långsamt, liksom motvilligt ned och tamburmajorens bachanaliska glädje var förbytt, hans käcka munterhet slog om i tysta drömmar.

*

* *

Der uppe i entresôlen bodde Madame Joubert med dotter. Om dottren visste grannarne ej annat än att hon hette Généviève, var vacker och älskvärd,

men mycket sjuklig. Endast sällan for hon ut att åka med modren och de som sågo henne gå ned för trappan till vagnen, stödd på modrens arm, påstodo att hon var halt, andra åter sade att hon endast stapplade af svaghet, af ovana att gå; om hennes skönhet, hennes granna och varma ögon voro deremot alla ense. Den vackra Généviève satt dagen om i en djup stor fåtölj vid det lilla fönstret och målade blommor på porslin för en närbelägen fabrik.

Hade verlden icke mycket att förmäla om den vackra Généviève, så visste den desto mer att berätta om Madame Joubert, en bastant och dugtig fru, som med ungdomlig lätthet bar sina fem och fyratio år. Hon hade varit marketenterska vid det tjugondesjunde regementet, der hennes man var korporal och troget hade hon följt honom i alla en soldats skiftande öden.

Mången natt hade hon, då han i Algier blef kommenderad som utpost ytterst ute i öknen, vakat med honom, spejat på Abdelkaders lättfotade ryttare och lyssnat till schakalernes hemska tjut. I löpgrafvarne vid Sebastopol hade hon stoltserat med den hederslegion och korporalsfullmakt som Mr Joubert med sitt blod tillkämpat sig, sist och slutligen hade hon vid Solferino visat honom den sista tjensten, gömt honom i Italiens fria jord och så ilat bort till Paris, för att återsöka det barn som de båda makarne så länge försummat.

Det var ju icke underligt om ett lif, sådant som detta, för alltid tryckte sin prägel på den käcka soldathustrun. Hennes språk och sätt hade allt annat än förfinats under detta läger- och kasernlif, och mer än en gång hade hennes fria ord och kärfva karlatag låtit blygselns rodnad och förskräckelsens blekhet skifta

på den lilla Génévièves bleka anlete. Dock, allt efter som den lilla växte upp återtog hon mer och mer under inflytandet af dottrens jungfruliga huldhet, sin qvinliga karakter. Denna förändring var icke en dags arbete. Hvem räknar de strider hon kämpat med sig sjelf; huru många bittra nederlag, huru mången fåfäng kamp det kostade henne att lägga bort dessa inrotade vanor och djerfva later.

Hon bodde nu som sagdt i närheten af kasernen, det var det tjugondesjunde regementet, som drog henne dit. Hon hade i åratal kämpat med sig sjelf, hon hade delvis blifvit en annan menniska, men i djupet af sin själ älskade hon detta regemente, som hon följt i lust och nöd. Hon kände hvarenda en, från general Faidherbe till trumslagaren, mor Morelles Mathieu, hon kunde berätta deras lefnadsöden, deras bragder och utmärkelser, bland dem hade hon lefvat den vigtigaste delen af sitt lif; nej, regementet ville hon icke mista, allt annat var hon färdig att uppoffra för sin dotter. Hvarje morgon innan Généviève stigit upp gick hon till kasernen, gjorde honnör för officerarne, nickade åt kamraterne, talte med de unga om regementets bragder och ära, mot alla var hon vänlig, mot alla utom en, den ståtlige tamburmajoren; hans glada blick, muntra visor och trefliga löje hade aldrig kunnat vinna mor Jouberts bevågenhet, hvarföre visste ingen, men hon liksom han kände att der var ett stort svalg emellan dem. Var det derför underligt att hon med djupaste misstro och ovilja såg den tysta hyllning som den ståtlige majoren egnade hennes Génévièves.

* *
*

Ehuru solen, som brännt olidligt under dagens lopp, redan gömt sig bakom molnen som tornade sig vid horisonten, hade aftonvindarne icke ännu vaknat. Luften var tryckande varm, man kände att der var åska i den. Det ringde nu till Angelus i den närbelägna kyrkan, de milda tonerna sväfvade ned som blida, skinande serafer och buro till jorden budskap om aftonens stillhet, om nattens frid. Mor Joubert hade tändt lampan, som under den stora gröna skärmen kastade sitt ljus i en skarpt begränsad cirkel öfver bordet, belyste präktiga halffärdiga vaser, majolika käril, doftande buketter, en fin profil och ett par små hvita händer, som tecknade ett utkast till en blomsterguirland. Den vackra Généviève satt vid sitt stora bord, hon var klädd i en sval sommardrägt; värmen hade gifvit färg åt det eljest bleka anletet, ett par lockar hade lösgjort sig och gåfvo henne ett på samma gång friskt och käckt utseende. Med mycken ifver tecknade hon på en praktfull vas, än eleganta slingerväxter, den bleka åkervindan och den purpur-röda Ipomëan, som i behagliga festoner kröpo längs vasens bugtiga yta och klängde sig fast vid bizarra ornamenter; än åter rosor i all deras prakt eller brokiga fjärilar, som förföljdes af små bevingade genier.

I denna fantastiska verld tog hon sin skada igen för allt hvad lifvet så grymt förnekat henne. All den grace hon sjelf var tvungen att sakna, älskade hon att inlägga i dessa luftiga bilder. Der hon satt i sin fåtölj fastläst för lifvet, lät hon sina bevingade genier flyga fritt som fjärilarne der ute, och de drogo förbi henne i luftig färd, de kommo med hennes tjugoåriga minnen, de kommo i doft af rosor och violer, i doft

af friska parker och blommande fält, de förde henne långt långt från fabriksstadens rök och qvalm till de vackra skogarne vid Seinens stränder, der hon som barn vandrat. Huru väl kom hon ej ihåg dem, dessa herrliga vårdagar. Solstrålarne smögo sig här och der fram mellan trädens kronor, vildapeln och kastanjen strödde sina hvita blommor ned öfver hennes hufvud, kaprifoliens dofter blandades med den friska ångan från de mörka granarne, der, der tyckte hon sig åter vandra lycklig och fri vid sin moders hand och här i skogens dunkel, här kunde ingen se huru vanför hon var, huru illa hon gick, nej icke ens han — icke ens tamburmajoren.

På andra sidan om bordet, inom den af lampan belysta cirkeln, satt mor Joubert nedhukad spritande ärter, då och då blickade hon upp öfver bordet på sin vackra dotter. Utanför den belysta halfcirkeln var rummet skumt. I halfdunklet såg man brokiga plancher af blodiga fäktningar, Austerlitz, Jena och hvad de allt hette, dessa hekatomber som den store kejsaren offrade åt sin ära, der såg man porträtter af Napoleon den förste, Marskalk Ney, korpral Joubert och andra familjens hädangångne heroer.

Så sutto de, mor och dotter, enhvar fördjupad i sina tankar och drömmar, utan att ge akt på den ovanliga rörelse, som herrskade på den eljest stilla gatan.

Då hördes plötsligt ett väldigt bultande på den lilla dörren, Généviève blickade förskräckt upp till sin moder.

Mor Joubert rodnade af vrede, i det hon med en stentorsröst ropade „stig in!“ Och in trädde ge-

nom den låga dörren, nästan dubbelviken, tamburmajoren; han var häftigt upprörd.

— Monsieur Le Roux, sade den förbittrade enkan, ni tyckes anse vår dörr som en barrikad eller fästningsport.

Den inträdande märkte knappast hennes vredgade tilltal, han blickade endast på den vackra Généviève, i det han mera som för sig sjelf upprepade orden „krig, krig, krig“. Det var som om ljudet af detta ord väckt honom från hans drömmar och plötsligt, vänd mot mor Joubert, sade han högt „Preussarne komma, krig, krig, Preussarne komma!“

Mor Joubert reste sig långsamt upp, hennes ansigte skiftade färg, hon böjde sig framåt och stirrade på tamburmajoren; det såg ut som om hon icke fattat hans ord, men plötsligt slog hon sin hand i bordet så att vaser och blommor hoppade till, en soldated gick öfver hennes läppar, „må de komma! må de komma!“ sade hon. Ni skulle ha sett hennes anlete; tolf års inre kamp, tolf år af de försakelser hon ålagt sig, den qvinlighet hon under denna tid till en del återvunnit, voro i ett nu liksom bortblåsta. Vid detta förfärliga lystringsord var hon åter den gamla marketenterskan. De lagrar och det blod som klibbar och ångar från sjelfva ordet krig betogo henne sansen. Hon glömde tolf år af frid och lycka, hon glömde sin dotter och sitt hem, hon såg bort mot väggen der bilden af hennes aflidne man hängde, sträckte sina armar ut emot den och ropade „Joubert, Joubert, om du nu hade lefvat, du hade gått i spetsen för oss“. Hastigt ilade hon till fönstret, blickande ned på den böljande mängden. Hon gaf ej akt på den tryckande hettan, hon hörde ej den åska som hotfullt mullrade

vid horisonten, hon lika så litet som de tusende och åter tusende, de der med brinnande ifver diskuterade dagens stora fråga, kriget. Hvem tänkte då på nederlag, på skymf och nesa, nej, åter liksom i den förste Napoleons dagar skulle de franska örnarne flyga öfver verlden, åter skulle Frankrikes härar svämma öfver Westphalens och Preussens slätter, der, der skulle kriget föras och der skulle kriget slutas. Likt en brusande flod strömmar folkmassan fram på gatorna, bodarne stängas, kafeerna öppna sina dörrar på vidan gafvel, marsellaisen tonar åter, och för första gången efter årtionden ljuder ur djupet af folkets hjertan ett „vive Napoleon“. Otaliga mareschaller lyste på balkonger och trottoirer, raketerna fräste och stormade upp mot himlen, brusto med en knall och strödde tusende stjernor omkring sig, som täflade i prakt med natthimlens lysande verldar. Vid Gud, om det icke behöfves mer än enthusiasm för att segra, hvem hade väl segrat då! Men när glädjen var störst brast ovädret ut med hela den länge återhållna vredens raseri.

Åskan dundrade, blixtarne hväste, regnet föll ned i strömmar och dränkte glädjens lysande eldar.

Madame Joubert stängde fönstret och vände sig till sin dotter; tamburmajoren låg vid Génévièves fötter och kysste lidelsefullt hennes små hvita händer.

— Major! skrek Madame Joubert.

Majoren flydde.

— Généviève, sade modren utan att se upp till sin dotter, jag förbjuder dig att tala med honom, han är en feg, en eländig . . .

— Moder, säg icke mer — och Généviève reste sig långsamt upp, hennes röst darrade, hennes kinder glödde, han må vara hvad han vill, för mig är och

blir han endast Mr Le Roux, tamburmajoren. Jag känner honom ej, och jag skall aldrig känna honom, god natt, moder.

*

* *

Det tjugondesjunde regementet hade fått order om uppbrott. Hade dessa order kommit medan himmelsstormande enthusiasm och jublande segervisshet fyllde soldaternas hjertan, huru annorlunda hade de då icke emottagits, men nu hade uppbrottet föregåtts af tvenne hemska spöken, Saarbrücken och Wissenburg. Det var en sorgens dag när det vackra regementet för sista gången marcherade genom rue Neuville. Väl ljöd marschen trotsig och käck som förr, den försilfrade knappen svängde sig lika lustigt som förr, men ack, huru annorlunda var ej allt. Tysta stodo arbetarne, qvinnorna snyftade, mor Morelle stod utanför sitt färgeri och gret högljudt, i dag hade hon svarta armar som en neger. Der uppe i sitt fönster satt Généviève och lutade sig ut så långt hon kunde; hennes ögon voro förgråtna och hela hennes späda varelse skakade då och då af en häftig undertryckt snyftning. Var det en händelse eller var det en tanke, att den lagerkrans hon kastade ned på regementet fångades upp af tamburmajorens batton. Tillochmed mor Joubert, som nu åter inträdt i armén och som ansåg tårar ovärdiga, bekämpade förgäfves sin sorg och sin oro, då hon sista gången såg den gråtande Généviève.

Men regementet var borta; hvem gitter att följa dess marcher och återmarcher, från fästning till fäst-

ning, från stad till stad, från kasematt till kasematt. Det var ett sorgligt tåg. Ännu hade soldaterna ej sett en fiende, men de hörde den; Metz, Gravelotte, Sedan; det var som om man jordat den franska äran och kastat dessa tre tunga skoflar mull på den döde. O, hvilken tid, hvilket lif! Som korpar flögo sorgebud från by till by, från stad till stad, de kraxade ständigt om nya, om bittra nederlag. Hvad hade Frankrike ej velat gifva för en seger, en enda, för att aftvå skymfen af sjelfförvållade olyckor.

Det var den 23 Oktober; om morgonen syntes preussarnes blänkare i byarne utanför S:t Quentin, om aftonen tågade det tjugondesjunde regementet på väg från Paris genom staden. Regnet föll i strömmar; mörkret dolde barmhertigt de trasiga genomvåta soldaterna. I morgongryningen hördes gevärens smattrande och kanonernas åska. Regemente efter regemente skyndade bort till striden, som utkämpades omkring de brinnande byarne utanför S:t Quentin. När den ena bataljonen efter den andra försvann bakom kullen, öfver hvars hjessa lågorna från de brinnande byarne slogo samman mot den dunkla Oktoberhimlen, tycktes det för mer än en, som om apocalypsens drake, det väldiga vilddjur, legat der borta på lur och slukat upp dem i sitt eldspyende gap. Och under allt detta lästes messor i S:t Quentin, ringde kyrkornas klockor, bådo förtviflade mödrar och systrar.

*

* *

Généviève satt i den kalla Oktoberaftonen ensam i sitt rum vid den flammande kaminen. Lågan

fladdrade af och an, än steg den upp, än tycktes den åter falla ned. Det darrande ljuset belyste delvis rummet, starkast föll dess sken på väggen der bilden af den blodiga striden vid Austerlitz hängde; huru ofta hade ej Généviève som flicka ryst vid denna grymma scen. Nu kunde hon icke taga sina ögon från den. Bilden tycktes i det osäkra ljuset vexa till och få lif, det var från den kanondundret kom; när elden flammade upp tyckte hon sig tydligt kunna se huru det blixtrade till i bilden. Hon hörde ju tydligt stridstumultet, det var icke mera slaget vid Austerlitz, det var striden vid S:t Quentin. Det var ej den store kejsaren, som red på den mjölkhvita hästen, nej, det var den tappre Faidherbe, som ilade fram öfver slagfältet i spetsen för det tjugondesjunde regementet, det var han, det var de, som kämpade ut striden. Se der, der föll en soldat, der åter en, barmhertige himmel, der är ju den lille Mathieu, hvarför är han så blek, hvarför slår han ej på trumman, han pressar handen mot hjertat, trumman sjunker ned — han vacklar — nu skyndar hennes moder till — men stanna då med striden — nej, nej, striden stannar ej, tvärtom, den rasar allt vildare och vildare. Hon ser dem alla der, de kända anleten, de käcka gossar, som hennes moder så ofta nämnt vid namn — blott en ser hon ej — tamburmajoren. Hvar kan han vara? Hon lutar sitt trötta hufvud mot armen och lullad till sömns af kanonernas åska domnar hon bort i en orolig slummer.

Nu slocknar elden i kaminen; den glimmande glöden och det blåbleka månljuset upplysa rummet. Hon tycker sig i drömmen höra en älskad röst, en stämma, som då den är dämpad, drager en som med

hvita armar, och då den höjes, lockar som sjöjungfrurnas sång. Hon förnimmer hvart ord så tydligt, så klart, ack om jag icke vaknade, säger hon sakta för sig sjelf.

— Généviève, du är mig kär, hviskar rösten, kärare än allt i lifvet. Min ära vill jag offra dig.

Lycksalig vaknar hon, men den eljest flyktiga drömmen flyr ej från hennes sida. Mr Le Roux ligger der på knä, han hviskar eldiga ord, han kysser hennes händer. Hon ler så blid mot honom.

— Généviève, fly, fly bort med mig!

— Hvarför, hvarthän? jag har ju dig — har hon frågat.

— Preussarne komma, om en timme äro de här, staden skall gå upp i lågor. Lyss, kanonaden har upphört, striden har slutat. Det tjugondesjunde regementet finnes icke mer. Faidherbe har flytt, kamraterna äro döda, lilla Mathieu har för alltid slutat att slå på sin trumma och er mor, er mor är försvunnen. Fly Généviève!

Ett slag är förloradt, tusende tappra hjertan ha slutat att slå, hennes mor är borta och dock — smärtan nedslår henne ej, ty sorgen har kommit till henne på samma gång som den första kärleken och dess fröjd har förtagit smärtans bitterhet.

Allt eldigare bli majorens böner, allt ifrigare ber han henne att skynda sig. Med stigande oro lyss han till bullret derute. Redan har Généviève rest sig upp för att följa honom, då skallar derute ett rop, stolt, trotsigt, vildt, det slår ned som en bländande blixt i den skumma oktobernatten. En stråle af hopp, en strimma af glädje i det förtvifflade, det sörjande Frank-

rike. Seger! seger! ljöd det. Den franska arméns första seger.

— Seger, hviskade hon sakta. Seger, o ja, jag visste det, jag såg ju dem alla derute i striden, jag såg dem alla, Faidherbe, den lille Mathieu, den tappre gossen, min mor, men er — och häftigt steg hon åt sidan — er såg jag ej!

Den starke mannen föll som slagen för hennes fötter. För denna underbara hemska siareblick föll det honom icke in att tillbakavisa beskyllningen, att försvara sig.

— Généviève, säger han, vet ni hvarför jag lemnade striden, flydde i ett ögonblick då allt tycktes förloradt? Det var för er skull, Généviève.

Han tigger, han ber och besvär henne att följa med, kanske skulle han ännu engång bevekt hennes hjerta, men staden har vaknat midt i natten, der ute skalla fanfarer, jubelrop och marscher; hvarenda ton förkunnar ljudeligt för hela verlden hans skam, hans nesa.

— Nej, aldrig! hon pressar handen mot bröstet, drager tungt efter andan, ack, det djupaste lidandet tillströmmar oss alltid ur samma källa som skulle kunna skänka oss all jordens glädje. Hör mig, Mr Le Roux, säger hon hviskande, jag har afskytt krig och soldater, allt sedan jag var ett litet barn. Kriget har beröfvat mig allt, min far, min mor, min slägt. Min afsky derför var så djup, att jag mången natt gråtit bittra tårar öfver mig sjelf, öfver mitt obändiga hjerta, som mot min vilja, mitt förnuft, dock fäst sig vid — er, ty jag, den bräcklige, vanföre, den för verlden undangömde, har beundrat i er bilden af all mandom, kraft och styrka, har älskat i er skönheten,

lifsglädjen och godheten; — mot min vilja blef ni mitt ideal, ty jag har älskat er. Men jag är dock en krigares dotter, det är mig bittrare att nu säga er farväl för evigt, än att ha funnit er bland de döda på slagfältet. Gå, min mor kommer.

*

* *

Tamburmajoren ilade ut. I den mörka förstugan hörde han ett dundrande „halt!“ Han stannade, mera af gammal militärisk vana än af lust att lyda.

— Mr Le Roux, hviskade enkan Joubert, ty det var hon, min man föll, dödligt sårad, vid Solferino. Döende anförtrodde han mig att er usla feghet tvungit honom att blottställa sitt lif, men han lät mig äfven svära att förlåta er, att ej förråda er; i dag har ni likaså lemnat er post, nu bindes jag ej af ett löfte. Ni vet hvad krigsartiklarne stadga i ett sådant fall; jag har följt er hela dagen och generalen vet allt. Var tapper engång i edert lif och jag skall försöka att förlåta er för min dotters skull: se här — ni förstår mig.

Madame Joubert ilade uppför trappornn till sin dotter. Hon hade knappt hunnit omfamna Généviève innan ett skott gaf genljud i husets trappor; tamburmajoren var död.

*

* *

Och den lilla Généviève? frågar läsaren. Sedan mor Joubert, som icke kunde öfverlefva sitt lands

olyckor och nederlag, gått till det tysta, sökte blomstermålarinnan sig in till det berömda nunneklostret i C., der hennes konstfärdighet och milda väsende förskaffade den öfvergifna ett hem. Der fann berättaren henne, några år efter freden, i en liten atelier vid ingången till den ståtliga klosterkyrkan. Hon målade ständigt sina skimrande, färgrika blommor, nu kring små madonnabilder eller kring heliga språk ur skriften. Bilder som sedan, vid kyrkans högtidsdagar, i hundradetal såldes till fromma besökande.

Der i den lilla ateliern, med den herrliga utsigten öfver den rika grönskande Normandiska slätten och den gamla pittoreska staden, har jag mången dag sett den lilla Généviève luta sitt fina vackra ansigte öfver sina målningar, medan hon då och då berättade episoder från sitt förgångna lif; episoder som gifvit stoffet till detta minne från det sista franska kriget.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 002915617